

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**ČESKÉ A RUSKÉ NÁZVY ALKOHOLICKÝCH
NÁPOJŮ**

CZECH AND RUSSIAN NAMES OF ALCOHOLIC DRINKS

Diplomová práce

VYPRACOVALA: Marcela Horáková

VEDOUCÍ PRÁCE: doc. Ludmila Stěpanova, CSc.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité
prameny.

V Olomouci, 20. 4. 2010

podpis

Za konzultace a pomoc při zpracování práce děkuji vedoucí práce **doc. Ludmile Stěpanové, CSc.**, která svými cennými radami přispěla k jejímu zkvalitnění.

Obsah:

Obsah	4
Úvod.....	5
Teoretická část	7
Praktická část	13
1. Člověk a alkohol	13
1.1 Pozice alkoholu v české společnosti	15
1.2 Pozice alkoholu v ruské společnosti	16
2. Pivo	19
2.1 Historie piva, klasifikace	19
2.2 Pivní produkce v České republice	23
2.3 Pivní produkce v Rusku	25
2.4 Obchodní značky piv na českém trhu	29
2.5 Obchodní značky piv na ruském trhu	32
3. Víno	36
3.1 Historie vína, klasifikace	36
3.2 Vinná produkce v České republice	39
3.3 Vinná produkce v Rusku.....	43
3.4 Obchodní značky vín na českém trhu	48
3.5 Obchodní značky vín na ruském trhu	53
4. Vodka.....	57
4.1 Historie ruské vodky	57
4.2 Názvy ruské vodky	66
4.3 Obchodní značky vodek na ruském trhu.....	69
Závěr	73
Резюме.....	78
Seznam použité literatury	86
Internetové zdroje	90
Seznam příloh	91

Úvod

Cílem předkládané diplomové práce je navázat na vlastní bakalářskou diplomovou práci a podrobně analyzovat ruskou a českou lexikologii v oblasti alkoholických nápojů. Bakalářská diplomová práce byla zaměřena pouze na ruskou lexikologii a převážně na nejznámější ruský nápoj vodka. Cílem této práce je rozšířit lexikologickou analýzu i na českou slovní zásobu a dát čtenářům základní přehled o ruském a českém trhu s alkoholickými nápoji.

Úvodní část práce chci věnovat alkoholu všeobecně. Analyzovat období a místo, kde se lidé poprvé setkali s alkoholickými nápoji, jak se vyvíjelo postavení k alkoholickým nápojům u jednotlivých národností a jak se lidé staví k alkoholu v současnosti.

V práci se chci zaměřit na tři základní alkoholické nápoje, jež se na daných trzích produkují nejvíce, a to konkrétně na pivo, víno a vodka. U jednotlivých nápojů budu zkoumat jejich historický vývoj a popularitu u české a ruské společnosti. Součástí práce bude terminologická analýza obecných názvů i obchodních značek jednotlivých nápojů, jelikož lexikum daných nápojů je v české i ruské slovní zásobě velice pestré. Vzhledem k vysokému počtu obchodních názvů jsem u každého nápoje vybrala pro lexikologickou analýzu přibližně 100 značek z českého trhu a 100 značek z ruského trhu. Názvy i obchodní značky se budu snažit rozdělit z hlediska motivace do určitých skupin.

Při shánění materiálů k dané práci jsem zaznamenala značný nárůst publikací o alkoholických nápojích na trhu. Díky studijním pobytům v Rusku jsem měla přístup do moskevských knihoven, kde jsem našla detailně propracované materiály k danému tématu. Téměř ke každému alkoholickému nápoji jsem našla samostatnou publikaci o historii, jednotlivých druzích a značkách daného nápoje. Bohužel na českém trhu je publikací značně méně a analýzou obecných názvů alkoholických nápojů se dosud nikdo důkladně nezabýval. Byla jsem tedy nucena sestavit krátký dotazník, na základě kterého bych mohla alespoň přiblížit současnou českou slovní zásobu v oblasti alkoholických nápojů. U vína se navíc budu zabývat i rozbořem botanických názvů jednotlivých odrůd révy vinné pěstovaných na území ČR a Ruska. Poslední část diplomové práce, kapitolu o vodce, hodlám zaměřit pouze na ruskou lexikologii, jelikož česká výroba vodky není

světově významná a ani české lexikum spojené s vodkou není pestré, tudíž nevyžaduje podrobnější analýzu.

Obecné názvy alkoholických nápojů jsem vyhledávala v publikacích věnovaných konkrétnímu nápoji. Obchodní značky jsem sbírala jak z knižních zdrojů - encyklopedií, ročenek, breviářů, tak především z internetových stránek jednotlivých firem produkcujících dané alkoholické nápoje. Seznamy obchodních značek alkoholických výrobků jsem doplnila o názvy výrobků, se kterými jsem se osobně setkala v českých a ruských obchodech. V průměru se mi ke každému nápoji podařilo shromáždit minimálně 100 názvů obchodních značek. Nejpočetnější je seznam obchodních značek českých piv, který zahrnuje celkem 513 položek.

Práce si tedy klade za cíl rozšířit bakalářskou diplomovou práci o důkladnou analýzu ruské a české lexikologie v oblasti konkrétních alkoholických nápojů a dále objasnit postavení alkoholu v české a ruské společnosti i význam daných nápojů na národním i světovém trhu.

TEORETICKÁ ČÁST

Daná diplomová práce je zaměřena na slovní zásobu českého a ruského jazyka v oblasti alkoholických nápojů. Část práce je zaměřena na obchodní značky daných nápojů na českém i ruském trhu, část na obecné pojmenování jednotlivých nápojů. V dané práci budu zkoumat původ a tvorbu jednotlivých názvů, budu se snažit o jejich rozdělení na základě motivace.

Nové výrazy se mohou vytvářet na základě odlišných prostředků, nejčastější je použití lexémů kolokviálních (hovorových), obecných, slangových, profesních, žargonových a frazeologických. Dále vznikají nové názvy na základě dialektů, úpravou zastaralých výrazů, odvozeninami, přejímáním z cizích jazyků či vytvořením zcela nového slova. Pokládám za důležité jednotlivé prostředky níže definovat z hlediska lingvistiky.

Jak uvádí Čechová a kolektiv (1997) český národní jazyk zahrnuje dva základní idiomy – spisovný jazyk a nespisovný jazyk. Při rozboru jednotlivých názvů se setkáváme jak se spisovnou češtinou, tak i nespisovnými výrazy, které tvoří zejména tradiční teritoriální dialekt, interdialekt a obecná čeština.

„Tradiční teritoriální dialekt představuje útvar národního jazyka vymezený teritoriálně, přísně normovaný, stylově plochý, užívaný živelně a neprestíženě pro běžné mluvené dorozumívání, daleko řidčeji a okrajově jako nástroj především ústní slovesnosti.“ (Čechová 1997: 41) Holub (2003) poukazuje na to, že ačkoliv je vymezení pojmu dialekt nejednotné, v české odborné literatuře se termín dialekt používá jako synonymum k termínu nářečí a vzájemně se mohou zaměňovat.

Vzhledem k vyrovnávání rozdílů mezi městským a vesnickým obyvatelstvem a následkem migrace dochází k postupnému opadávání dialektů a jejich užití. Čechová a kolektiv (1997) například uvádějí, že po vytvoření republiky v roce 1918 bylo zaznamenáno rychlé vymizení většiny slov německého původu. Naopak se projevilo přejímání z polského jazyka v okolí polských hranic. I přes trvalý stav stírání dialektů jsou však stále vidět značné rozdíly v teritoriálních dialektech, přičemž nejvýraznější obecně zaznamenáváme mezi Čechami a Moravou.

Holub (2003) upozorňuje na nutnost rozlišovat dialekty (místní dialekty, lokální nářečí) od interdialektů (obecná nářečí). Interdialekt je považován za vyšší stupeň teritoriálních dialektů. Zde můžeme uvést například interdialekt středomoravský a východomoravský. I nepatrné geografické vzdálenosti v rámci jednoho regionu mohou vykazovat značné rozdíly v slovní zásobě. I tak mezi jednotlivými nářečními oblastmi existují četná přechodná pásma a žádné dialekty nemohou být izolované.

Obecná čeština se naopak používá ve všech českých krajích s přesahem na západní Moravu. Podle Čechové (1997) má však obecná čeština tendenci stát se celonárodním nespisovným útvarem, jelikož se objevuje v krásné literatuře i dramatickém umění, „...čímž se odtrhuje od své interdialektické podstaty“ (Čechová 1997: 43).

Ruský národní jazyk se obecně dělí na spisovný jazyk - *кодифицированный язык*, hovorový jazyk – *русская разговорная речь* a na obecný jazyk - *просторечие*. Spisovný jazyk se stejně jako u českého spisovného jazyka používá v oficiálním styku. Hovorový jazyk je jazykem neformální komunikace mezi lidmi a obecný jazyk používají zejména méně vzdělané sociálně nižší vrstvy obyvatelstva.

Samozřejmě se na tvorbě slovní zásoby obou jazyků podílejí i další útvary, nebo-li spíše poloútvary, jakými jsou profesní mluva, slang, argot a frazeologismy.

Profesní mluva je příznačná pro určitá pracovní prostředí, často slouží jako vyjadřovací prostředky pro omezenou skupinu lidí, kteří pro svoji práci používají jednotné termíny, veřejnosti často nesrozumitelné či dokonce neznámé. Profesní mluva se používá zejména jako prvek úspornosti a jednoznačnosti. Zdá se, že se může profesní mluva snadno zaměnit se slangem, avšak ve většině případů jde u profesní mluvy o užívání termínů a terminologických spojení. V praktické části této diplomové práce se jistě setkáme s výrazy, které mezi sebou používají například pracovníci restaurací, barů, vinoték a pivnic.

Slangy jsou stejně jako profesní mluva typické pro úzkou skupinu lidí. Zde však může docházet k rozdílům na různých úrovních. „*Slang úzce souvisí s prostředím svých uživatelů a míra jeho závaznosti bývá nejednou i mírou soudržnosti kolektivu.*“ (Čechová 1997: 47) Může se jednat o slang zájmový, slang generační, slang genderový, slang

sociální (mezi jednotlivými sociálními vrstvami). Generační rozdíly jsou zřejmé mezi dětmi, mládeží, dospělými i penzisty. Je přirozené, že se projevují i sociální rozdíly. Všeobecně nižší sociální skupiny používají slangových výrazů více než vyšší sociální a intelektuální vrstvy. Ti naopak hovoří často s použitím termínů a terminologických výrazů. Nejvýraznějším je pravděpodobně rozdíl u slangu zájmového (například studenti, úředníci, jednotlivé sportovní a zájmové skupiny). Základem slangu je jazyková hra, zejména používání metafor, obměňování běžných slov, zkracování slov či redukování víceslovných pojmenování na jedno slovo. Slang si rád hraje i se zvukovými prvky jako jsou intonace, tempo a dynamika řeči.

Slang velice úzce souvisí s argotem. Předpokladem vzniku argotu je úzká skupina se stejnými zájmy, záměry a cíli. Tyto věci jsou však v rámci skupiny považovány za interní a mají zůstat zbylé veřejnosti utajeny. Můžeme tedy argot nazvat „tajnou mluvou“. Původně se argot používal zejména v podsvětí, známé jsou argoty zlodějů, žebráků, prostitutek. Pro argot je typické přejímání z jazyků jidiš, romštiny a mezinárodní gaunerské mluvy rotwelsch. Nepatrný rozdíl zaznamenáme mezi argotem a hantýrkou. Trost (1995: 11) se pokusil o jejich rozlišení takto *„Argot náleží především sociální periferii a hantýrka všem těm skupinám, které ve středověku platily za nepočestné (vedle zločinců to byli žebráci, potulný lid, dryáčníci, šumaři, kati a rasové). Avšak hantýrka představuje jazykovou vázanost, argot ji popírá.“* V současné době se argotu užívá zejména v prostředí hazardních her, drog a prostituce.

Slang, argot i hantýrka jsou útvary vymykající se spisovnému jazyku. Vymezit však, kde končí obecná čeština, která se zpravidla řadí k jazyku spisovnému, a kde začíná hovorová, je velice složité. Stejně tak je těžké rozlišit slang, argot či hantýrku navzájem.

Frazeologismy nebo-li frazémy můžeme definovat jako *„ustálené spojení slovních útvarů s vlastním významem“* (Holub 2003: 212). Frazeologismy posunují zpravidla původní význam slov na úroveň zcela odlišného smyslu sdělení. Dále Holub (2003) poukazuje na dělení frazému na nevětné (závislé na konkrétních kontextech, v nichž jsou podle potřeby gramaticky formulovány) a na větné (slovesné nebo neslovesné věty, popř. souvětí). Vzhledem k tomu, že v dané diplomové práci zkoumám převážně jednoslovné názvy a frazém je tvořen úslovím, rčením, pořekadlem, pranostikou

či příslovím, domnívám se, že se s frazémy setkáme jen minimálně. Považovala jsem však za dobré danou definici frazému zmínit.

Naopak velmi častá jsou při pojmenování alkoholických nápojů deminutiva. Jedná se o jména zdrobnělá a jsou jimi označovány malé předměty, menší než je jejich běžná velikost (např. dům – domek – domeček). Zdrobněliny většinou vyjadřují kladný vztah mluvčího k nositeli jména (např. pivečko), ale mohou vyjadřovat i vztah záporný, který se používá pro ironické pojmenování (např. to je ale synáček). V odborném stylu jde o speciální terminologická deminutiva (např. mosazný kohoutek).

Velice časté je přejímání slov z cizích jazyků, vytváření zcela nových výrazů či tvorba odvozenin. Podle Holuba (2003) dochází k přejímání následkem kulturní vyspělosti států, pronikáním institucí, společnými úseky dějin či prosté sousedství. Z přejatých slov v české slovní zásobě převládají v současné době anglicismy. V oblasti alkoholických nápojů však mají značné zastoupení i germanismy.

Cílem dané diplomové práce je vyhledání totožných, synonymních výrazů pro jednotlivé alkoholické nápoje. Za synonyma pokládá lexikologie „*lexikální jednotky téhož druhu slov, popř. též syntaktické funkce s touž nebo variantní intenzí a distribucí*“ (Filipec-Čermák 1985: 133). Z hlediska stylistiky můžeme definovat synonyma následovně: „*Synonyma jsou paralelní pojmenovací jednotky, které se na základě společného významového jádra v jistém kontextu buď zaměňují, nebo sbližují, které jsou buď stylisticky bezpříznakové, nebo se liší různými příznaky funkčními, expresivitou, v aspektu časovém, místním nebo frekvencí.*“ (Filipec 1961: 145). Synonymie existuje ve všech jazykových plánech, nejvíce je však rozvinuta ve slovní zásobě. Synonymních prostředků se používá k odlišení významovému, slohovému, dobovému, k odlišení z hlediska expresivity i frekvence. Uplatnění mají synonyma v hovorové řeči a publicistických textech. Cílem je dosažení pestrosti a splnění ovlivňovací funkce textu. Nejrozsáhleji se využívají v umělecké literatuře, v níž je úsilí o novost výrazu součástí stylové normy. Méně se naopak synonyma využívají ve vědeckých a odborných textech, běžná jsou zde jen synonyma úplná, např. české a mezinárodní znění termínu.

Synonyma se mohou dělit a řadit do podskupin na základě různých hledisek. Například Čechová (1997) uvádí, že se jednotlivá synonyma liší spojitelností

(nať x chrást), expresivitou (huba x ústa), příslušností ke stylové a sociální vrstvě slovní zásoby (cirkulárka x kruhová pila) a aspekty dobovými a regionálními (hamr – huť).

Filipec (1961) navíc uvádí, že mezi jednotlivými synonymy mohou být rozdíly stylistické, významové a kontextově významové. Odkazuje i na možnost dělení synonym z hlediska projevu na systémová, individuální, exklusivní a okrajová. Nejvýznamějším rozdělením synonym je však podle Filipce vytváření synonymických řad. Díky nim mohou autoři vnímat rozdíly mezi jednotlivými synonymy. Synonymické řady tedy podle Filipce tvoří (Filipec 1961: 101-110):

1, Synonyma bez významových rozdílů – nebo- li synonyma úplná, kdy se jedná o výrazy téhož smyslu, konotace i využití (např. výtah – zdviž, ticho – klid).

2, Synonyma s významovými rozdíly – výrazy lišící se částečně v pojmové náplni, jsou významově odstíněny

A, ideografická – vztah obecného a zvláštního (např. hádka – spor - rozepře – konflikt)

B, intensifikační - vztah intenzity pojmenování (hezký – krásný – nádherný – sličný – přesličný), používají se zejména za účelem gradace

C, synonyma částečná – význam výrazů se kryje jen z části (např. lest – klam – léčka – intrika).

Podle Čechové (1997) by se do synonymických řad mohla řadit i synonyma okrajová - pojmová souvislost výrazů je volnější (např. autorské architektura oblak = stavba oblak). Filipec (1961) je však staví zvlášť, mimo synonymické řady.

Jak vidíme, synonyma je možné dělit na základě několika hledisek a dělení nejsou vždy jednotná, ne vždy se lingvisté shodují na jednotném rozdělení. Vzhledem k tomu, že v dané diplomové práci budu synonyma řadit do skupin na základě původu, pokládám rozbor dalších lingvistických dělení synonym za nepodstatný.

V praktické části dané práce se však jistě setkáme s dialekty, zaměřila bych se tedy spíše na rozdíl mezi synonymy spisovnými a nářečními. Jak uvádí Filipec (1961), jde o značný rozdíl a poukazuje na to, že se synonyma ve spisovném jazyce liší významem (práce – námaha) a slohově, oblastí užití (práce – robota). V nářečí však jde hlavně

o diferenciaci podle jednotlivých činitelů, jako věk, individuální rozdíly, zaměstnání. Zdůrazňuje však, že to neznamena, že by rozdíly ve významu a v užití u nářečnám synonym vřbec nepřicházely v řvahu. Podle Filipce existují 3 typy nářečnám synonym:

1, Individuální slovní varianty – označení věcí a jevů ne dost přesně, týkají se ohraničené skupiny lidí (jazyk rodiny, společenské skupiny či obce), nedostávají se do kolektivního povědomí a brzy zanikají. Většinou jde o familiární a citová pojmenování věcí a jevů.

2, Vlastní synonyma – slova téhož nebo podobného významu, užívaná jistým jazykově homogenním podřečnám nebo nářečnám celkem, a to s objektivní platností a poměrně ustáleně. Výrazy tvoří součást jistého kolektivu, který se vyznačuje jistým jazykovým podvědomím. Může jít o synonyma expresivní, citová, zhrubělá, vulgární či žertovná.

3, Tautonyma – názvy lišící se podle oblastí.

Mezi jednotlivými skupinami můžeme vidět častý přechod. Nejvýraznější je „přechod mezi tautonymy jednotlivých oblastí a slovní zásobou nadnářečnám celků na jedné straně a na druhé straně mezi oblastí tautonym a spisovnou slovní zásobou. Je známo, že synonyma spisovného jazyka vznikají mimo jiné také přenášením transpozicí z nářečí...“ (Filipce 1961: 293)

K danému rozdělení nářečnám synonym se přikládá i ruský filolog I. I. Davydov (1856).

PRAKTICKÁ ČÁST

1. Člověk a alkohol

Již každý se někdy setkal s frazémem „*Alkohol je starý jako lidstvo samo*“. Zaměříme-li se na tento frazém, musíme uznat, že je velice pravdivý. Alkoholické nápoje lidé konzumují už od nepaměti, tak je velice těžké určit přesné datum prvního užití. Sami historikové se nemohou shodnout, kde a kdy se tak poprvé stalo. Shodují se však, že prvním alkoholickým nápojem mohlo být víno, datum je však stále nejasný. Některé prameny (Pavloušek 2006) uvádějí, že se víno mohlo pít na území dnešního Iránu a Turecka asi 8000 let před naším letopočtem. Jiní považují toto tvrzení za přehnané a odhadují, že se víno objevilo poprvé v oblasti Asie, Egypta a Mezopotámie přibližně před 5-7 tisíci lety (Багриновский 2003) či v Egyptě, přibližně 3200 let před Kristem (Pátek 1998). Kohout (1982) si dokonce troufá tvrdit, že k prvním pokusům přípravy vína mohlo docházet již v éře mesolitické, tedy zhruba 10 000 let př. n. l. Jisté je, že pro Egypt již máme hmatatelné důkazy - džbány na víno a vyzobrazení vinné révy na zdech v hrobkách faraonů. Egypt je také jedním z prvních míst, kde se podle pramenů vařilo pivo. Dále se uvádí oblast Středního východu, kde měli Sumerové vařit pivo již 5000 let př. n. l. (Chládek 2007). Kručina (Кручина 2003) ve své knize zmiňuje dokonce možnost, že lidé ochutnali alkoholické nápoje vzniklé kvašením různých plodů již před 30 000 lety.

Je pravděpodobné, že se lidé dostali k výrobě alkoholických nápojů zcela náhodou. V přírodě dochází ke kvašení plodů zcela samovolně, tudíž se s ethanolem člověk a dříve již i zvířata setkávali denně, k jeho pravidelné konzumaci však docházelo až později. V dobách, kdy hlavní potravinou byly plody různých rostlin, které nebylo po sklizni kde uchovávat, docházelo k přirozeným procesům kvašení. Konzumace těchto plodů navozovala zvláštní stav mysli, dokázala zbavovat psychických neduh a fyzických bolestí, proto byla velice lákavá. Zpočátku byly tyto nápoje konzumovány za lékařským účelem, později lidé zjistili, jak je snadné utéct od reálného světa, problémů všedních dní a brali to jako možnost relaxace a uvolnění, později jako lehce dostupnou formu rozkoše (Похлебкин 2006). S alkoholickými nápoji je spojováno několik egyptských i antických bohů.

Samozřejmě, že během staletí nebyl názor na alkoholické nápoje vždy kladný. Častokrát byl označován za zlo, za ruku ďábla, zbavoval lidí rozumu a smyslů. K sporům docházelo zejména mezi jednotlivými náboženstvími, některá alkohol povolují, jiná naopak přísně trestají. Pro křesťanství je víno rituálním nápojem. Podává se při mších jako „krev Ježíše“, velmi často se objevuje v Bibli a je nezbytným nápojem při významných příležitostech jako křtiny, svatba či významných svátcích – svátek jara, svátek sklizně, den jarní a podzimní rovnodennosti atd. Pivo bylo také po nějakou dobu pouze obřadním nápojem. Připravovalo se v klášterech, výjimečně doma pro soukromé účely. Přístupy k alkoholickým nápojům se lišily nejen v rámci náboženství, ale také stát od státu. Je pochopitelné, že státy, kde rostou hojně vinohrady, se nestavěly k alkoholu zády, naopak se snažily tuto výhodu využít pro svůj prospěch a bohatství země. Státy, které neměly podmínky pro pěstování vinné révy, hledaly jiné plodiny, ze kterých by se daly vyrábět alkoholické nápoje. Ke kvašení byly využívány různé plody a postupně se tak objevilo lihovarnictví. První destilované nápoje se začaly vyrábět přibližně okolo 12. století. Rozlišují se různé druhy z teritoriálního hlediska, jelikož pro výrobu prvních destilovaných nápojů byly použity různé druhy surovin, v závislosti na produkty pěstování v dané oblasti. Podle Tuzmuchamerova bylo základem tvrdých destilovaných nápojů v jižní Evropě víno, v zemích s chladnějším klimatem obilí a brambory. V oblasti dnešního Skotska a Irska se naučili vyrábět z ječmene whisky, ve Španělsku a Francii z vína brandy, v Rusku a Polsku z pšenice vodku a ve Skandinávii z brambor akvavit. V zemích Latinské Ameriky cukrová třtina k výrobě rumu, v Mexiku agáve k výrobě tequily (původní název je však *whisky z agáve* a *voda života z agáve*). Prvním destilovaným nápojem vyráběným v Severní Americe byl rum z cukrové třtiny, který však brzy nahradila whisky. Původní receptura z oblasti dnešního Irska a Skotska byla brzy přizpůsobena plodinám pěstovaných v Severní Americe – kukuřici a žitu, které se staly základem pro nový druh whisky, produkováný v oblasti dnešního USA a Kanady. (Тузmuchамеров 2002: 28)

Kultura pití alkoholických nápojů se vyvíjela po staletí. Některé země si zachovávají určitou kulturu v pití dodnes. Požití alkoholických nápojů doprovází zejména přípitky a tůkání si skleničkami. K určitým alkoholickým nápojům se podávají speciální doplňky – například citron a sůl k tequile. Zde je nutné zdůraznit, že tradice pití tequily s citronem a solí, případně pomerančem a skořicí u zlaté tequily není původní. V Mexiku, odkud tequila pochází, pijí tequilu pouze v čisté podobě. Ochucení citronem bylo pravděpodobně pro překonání ostré chuti nápoje. Často se také k některým nápojům

podávají speciální jídla či něco k zakousnutí. Liší se samozřejmě i sklenice v jakých jsou nápoje podávány, každý nápoj má svoji specifickou podobu a tvar sklenice.

1.1 Pozice alkoholu v české společnosti

Troufnu si tvrdit, že vztah Čechů k alkoholu je velice kladný, což je zřejmé i ze spotřeby. Již několik let zaujímáme přední světové pozice v konzumaci piva a v tvrdém alkoholu také nepokulháváme. Spotřeba piva činí zhruba 160 litrů na osobu a rok, spotřeba destilátů okolo 8 litrů a spotřeba vína přibližně 20 litrů na osobu a rok¹.

Česká republika je pivařskou zemí. Pivo se u nás vyrábí od 11. století, poprvé se však na naše území dostalo již s příchodem Keltů před více než 2000 lety. Tradice pivovarnictví je v ČR velká a český trh nabízí stovky značek piv, která jsou velmi populární i v zahraničí. České pivovarnictví významně přispělo k výrobě čirých piv. Do 19. století byla piva velmi zakalená, avšak v roce 1842 se sládkovi Josefu Grollovi z Plzně podařil najít způsob, jak vyrábět čirá piva.

Typické české pivnice lákají svojí atmosférou. Lidé se chodí do hospod nejen setkávat a povídat si nad sklenkou lahodného moku, ale často se také hrají v pivnicích karty, kulečnick, šipky či oblíbený stolní fotbalík. Není výjimkou, kdy některý z hostů vybalí kytaru a ke zpěvu strhne celý lokál. Někdy je naopak pozvána živá muzika a v hospůdkách je možné i tančit. Na rozdíl od ostatních států je v jednotlivých pivnicích menší výběr piv. Češi chodí do hospůdek za svojí značkou.

Vysokých kvalit však dosahuje i české víno a pálenky. V České republice je 20 000 ha vinic, na kterých se pěstuje okolo 42 odrůd révy vinné. Vína jsou kvalitní a v poslední době velice oceňována v zahraničí.

Česká pálenka se těší čím dál větší oblibě. Důvodem je mírné klimatické podnebí vhodné pro pěstování nejrůznějších plodů, jejichž vypěstování mnohdy převyšuje možnou přímou konzumaci. Ovoce se rychle kazí a tak lidé hledají způsob, jak ho co nejlépe zužítkovat. Od středověku je velice populárním lihovarnictví a oblíbené pálenky

¹ Spotřeba alkoholu v ČR (online) URL:<<http://www.demografie.info/>>[cit. 2010-01-15], Výrobci lihovin loni rostly prodeje, produkce piva klesla [2010-07-02] (online) URL:<http://www.ctk.cz/sluzby/slovni_zpravodajstvi/ekonomicke/index_view.php?id=431843> [cit. 2010-01-15]

se vyrábějí dnes již prakticky z čehokoliv. Typická česká (podle původu spíše moravská) pálenka se vyrábí ze švestek a na základě toho se nazývá slivovice. Jak jsem již uvedla, lidé však vyrábějí pálenky i z višní, jablek, hrušek, meruňek a podobně. Pálenka se poté nazývá po daném ovoci – višňovice, jabkovice, hruškovice, meruňkovice atd. Všeobecně se však pro všechny druhy v hovorové řeči používá výrazu *slivovice*.

Při oslavách a jiných příležitostech Češi alkoholické nápoje kombinují, dají si panáka tvrdého alkoholu, a k tomu popíjejí pivo či víno. Oblíbené, zejména u žen, jsou také míchané nápoje, a to jak obyčejné – například kola s rumem, becherovka s tonikem, džus s vodkou, tak i koktejly složitější výroby, většinou přijaté ze zahraničí – cuba libre cosmopolitan, mojito a jiné.

1.2 Pozice alkoholu v ruské společnosti

V Rusku má alkohol také dlouholetou tradici. Poprvé se alkohol objevil na Rusi v 9. století ještě před christianizací a po přijetí křesťanství roku 988 se víno stalo součástí bohoslužeb a náboženských rituálů. Tehdejší kyjevský kníže Vladimír se rozhodoval, zda přijmout křesťanství či ne. Některé prameny uvádějí, že za ním přišli i muslimští kazatelé s nabídkou, ať přijme jejich víru. Když se však dozvěděl, že muslimská víra zakazuje pití vína, odpověděl na jejich nabídku slovy: „*Руси веселие есть пити, не может без того и быти.*“ - „*Pro Rus je veselé pít, nemůže bez toho ani být*“ (Сергеева 2005: 68). Z prvního okamžiku bylo tedy zřejmé, že Rusko a alkohol budou „přátelé“. A tato fráze, řečená knížetem Vladimírem v 10. století, je pro Rusko aktuální i dnes a dokonce se stala ruským národním příslovím. Lidé v Rusku alkohol pili, pijí a budou pít.

Pozitivní vztah Rusů k alkoholu se však neobešel bez negativních následků. Negativní důsledky alkoholismu provázejí Rusko od 14. století, když již byla výroba alkoholu velice rozvinutá, až do současnosti. Příčin, proč Rusové tolik pijí, je několik. První příčinou může být chladné podnebí. Je známo, že vodka má v sobě mnoho energie. Vodka obsahuje 7 kcal/gram (pro porovnání: tuk má 9kcal/gram a cukr má 4kcal/gram), jedna sklenice vodky má tedy stejnou energetickou hodnotu jako poloviční oběd. Vodka způsobuje rozšíření cév, což navodí pocit tepla. Není tedy divu, že se Rusové zahřívají lahví alkoholu a zároveň se tím i zasytí. Další příčinou může být snaha o vytvoření přátelské a důvěrné situace. Rusové si rádi povídají při dobrém jídle a pití, alkohol často

navodí příjemnější a uvolněnější atmosféru. Významnou roli však hraje historická tradice pití alkoholu na Rusi. Rusové pít umí a pijí rádi. Pití alkoholu mají spojené s jídlem. V evropských zemích si objednáváme alkohol k dobrému jídlu, v Rusku je tomu naopak, Rusové si objednáávají jídlo k dobrému pití. Evropané také pijí častěji po malých dávkách v průběhu celého dne, Rusové dávají přednost pít najednou a mnoho.

Pití alkoholu v Rusku doprovází často přípitek – *мочм*. Tato tradice byla převzata z Gruzie, když se tento stát stal v roce 1801 součástí Ruského impéria. Rusové si připíjejí na vše možné, zejména na zdraví, přátelství, na hosty i na hostitelku. Přípitek může pronést kdokoliv, většinou však pronáší ten, kdo se dobře zná jak s hostitelkou, tak se všemi hosty. Přípitek pronášející osoba se postaví. Takový člověk je nazýván gruzínským slovem „*тамада*“. Po pronesení přípitku si Rusové ťukají. Sklenička se vypije do dna, jestliže se s přípitkem ztotožňujete. Prázdná sklenička vyjadřuje souhlas s proneseným přípitkem. Sklenička obrácená dnem vzhůru dává hostitelce najevo, aby již nenalávala. Takové gesto však může u Rusů vyvolat smích a provokaci k dalšímu pití. Není přijatelné nalévat si sám a pít o samotě. Pít současně se všemi hosty po přípitku vyjadřuje sjednocení, bratrstvo a veselí – základy ruského stolování. Přípitky mohou být vyjádřeny slovním spojením, celou větou nebo několika větami ve formě básní. Básnické přípitky se pronáší při speciálních příležitostech, jako jsou svatby, narozeniny, výročí. Uvedme si pro zajímavost několik stručných přípitků (Павловская 2003, Сергеева 2005):

„Давайте выпьем за здоровье нашего гостя!“ – *na zdraví hosta*, pronáší hostitel/ka na začátku návštěvy.

„За дружбу, за любовь!“ – *na přátelství a lásku*, oblíbený ruský přípitek.

„За здоровье хозяев!“ – *na zdraví hostitele/hostitelky*, pronáší se na konci návštěvy, jako poděkování za pohostinnost a dobré občerstvení.

„За нашу встречу!“ – *na setkání*, radost z opětného shledání.

Na stůl se nikdy nestaví poloprázdná láhev, s každou návštěvou se otevírá nová a zpravidla se z návštěvy neodchází, dokud není láhev dopita. Nic se nenosí dodatečně – na stole jsou vyskládány láhve všeho druhu, aby hosté věděli, co mohou celý večer pít.

Kdo odmítá pít, může tím urazit hostitele. Zejména zahraniční hosté mohou mít problém udržet s Rusy tempo. „*Cizinec nemůže prožít delší čas v Rusku, aniž by mu hrozilo poškození jater.*“ (Cepreeva 2005: 68) Jestliže se jedná o oslavu, začínají Rusové velice oblíbeným šampaňským, před jídlem Rusové podávají ostřejší předkrm, který vyžaduje ostřejší pití. Vodka je tím správným nápojem, po kterém se dobře tráví. V poslední době jsou mezi alkoholickými nápoji oblíbená zejména dovážená vína, piva domácích i zahraničních značek, ale i francouzský koňak, irská a skotská whisky (Horáková 2007 – kapitola 1.2 částečně použita a rozšířena z vlastní BDP).

2. Pivo

2.1 Historie piva, klasifikace

Pivo je nejrozšířenějším alkoholickým nápojem na světě. Existují stovky druhů piva různých barev, hustoty, příchutí i podílu alkoholu. Je těžké přesně stanovit kdy a kde byla uvařena první skutečná piva. Historické prameny se shodují, že první piva pocházejí pravděpodobně ze Středního východu a Egypta. Podle Chládky (2007) nejstarší dochované zprávy o vaření piva zaznamenali Sumerové, kteří žili před více než 5000 lety v oblasti řek Eufrat a Tigris. Rozluštěné mezopotámské tabulky dopodrobna popisují způsob vaření piva i se zvyky, které ho provázely. Sumerové vyráběli několik druhů piv, avšak za nejvýznamnější je považované pivo nazývané *kaš* (později *šikaru*), které se používalo při náboženských obřadech a k léčivým účinkům. Sládek (1992) uvádí, že jedním z dokladů toho, že pivo znaly i nejstarší civilizace je babylonský kodex Chammurapiho, kde se popisuje trest za padělání piva. Sládci byli zprošťováni vojny, byli vyznamenáváni. Funkce sládka byla funkcí velice váženou a privilegovanou. Populárním bylo pivo také v starověké Číně, Indii a Japonsku. V Japonsku se vyrábělo z rýže. Podle Zýbrta (2005) byl chmel poprvé použit pro vaření piva přibližně 600 let př.n.l. O šíření pivovarnictví do Evropy se postarali Keltové, kteří umění vařit pivo pravděpodobně převzali od Egyptanů. Ačkoliv se Řekové zabývali vařením piva velmi intenzivně, stále dávali přednost pití vína. Naopak oblíbeným se stalo pivo u Římanů, jelikož bylo levnější než víno. Římané nazývali pivo „*ječným vínem*“. *Později se k označování piva začalo používat slovo cerevisia, které pochází ze jména bohyně Ceres, jež byla patronkou úrody a zemědělců.*“ (Zýbrt 2005: 16)

V Evropě se vařením piva zabývala většina států. Právě proto vznikaly stovky druhů piv s různými přísadami. Ve středověku byla známa piva šafránová, šalvějová, lopuchová, kopřivová, břečťanová, vřesová atd. Dá se říct, že pivo se vařilo prakticky z čehokoliv. Původně se piva vařila jen v kláštorech a v domácnostech pro osobní potřebu. Postupně však domácí výrobci lákali na své kvalitní pivo sousedy, přátele, známé a z příležitostných návštěv se vyvinula tradice hostinců. A tak v 14. století úspěšné rodiny zakládaly první komerční pivovary.

Kenninng (2006) zdůrazňuje, že do 16. století se piva vyráběla pouze svrchním kvašením. Proces výroby byl poměrně rychlý. Taková piva se nazývají *ale*. V roce 1530

se v Bavorsku rozmohl dlouhodobý proces spodního kvašení a toto pivo se stalo známé jako *ležák*, podle německého slova *Lager*. K další výrazné změně ve výrobě piva došlo v 19. století, kdy se sládkovi z Plzně podařil najít způsob, jak vyrábět čirá piva. Objev to byl významný, jelikož do té doby měla všechna piva tmavou barvu a tendenci se kalit. „*Sláva tohoto nového, více nahořklého druhu piva z Plzně, se šířila během druhé poloviny 19. století ... V celé kontinentální Evropě se chtěly pivovary pochlubit, že i ony mají piva 'plzeňského typu' (Pilsener), nebo vůbec českého stylu (Bohemian style). Ve stejnou dobu přišla vlna emigrace do Nového světa, emigranti si vzali tuto ideu s sebou a plzeňský typ se začal užívat i v USA.*“ (Jackson 1988: 26-27).

V současné době se výrobou piva zabývá tisíce pivovarů ve 169 zemích po celém světě. Celková světová produkce piva se pohybuje okolo 1,8 miliard hektolitru².

Na českém území se pivo vyrábí již po staletí. Zýbrt (2005) i Chládek (2008) se shodují, že poprvé se pivo na našem území pilo s příchodem Keltů již před více než 2000 lety. Většina pramenů uvádí, že první písemná zmínka o pivovarnictví na našem území pochází z 11. století. Objevuje se v zakládací listině vyšehradské kapituly, vydané Vratislavem II. v roce 1088, ve které panovník přidělil kapitule desátek chmele na vaření piva. Pivo mohl doma vařit kdokoliv, pivovarská profese však neexistovala. Podle Jacksona (1988) rozvoj českého pivovarnictví nastal ve 13. století. Při svém založení dostávala královská města od panovníka řadu privilegií. Pro pivovarnictví bylo nezbytné přidělení práva várečného a práva mílového³. Díky daním z piva získávala státní pokladna značné příjmy. Pro české pivovarnictví bylo typické také vytváření cechů „*Sladovníci, pivovarníci a nákladníci si byli vědomi provázanosti svých řemesel a jejich příbuznosti. Brzy se u nich vyvinulo stavovské povědomí. Počaly vznikat spolky řemeslníků a živnostníků stejného povolání, tzv. cechy. Nejstarší dochovaný sladovnický cechovní řád u nás je z roku 1353 a pochází z Brna. Podle tradice pak sladovnický cech ve Starém Městě Pražském byl založen 1357 a sám císař Karel IV. sladovníkům dal za patrona sv. Václava. Tento ochránce řemesla náležel nejen sladovníkům, ale i nákladníkům a pivovarníkům.*“ (Landa 1992). Jelikož vaření piva bylo velice výdělečným řemeslem, i česká šlechta od 14. století zakládala nelegální soukromé pivovary. Což se však nelíbilo měšťům a vznikaly spory o právo vařit pivo. Pro vyřešení sporů vydal v roce 1517 král Ludvík Jagellonský povolení ke zřizování vlastních pivovarů. „*Tímto 'smírem svatováclavským',*

² Světová produkce piva (online) URL:<<http://www.globalmalt.de/>> [cit. 2010-03-04]

³ Právo mílové zakazovalo v dosahu jedné míle od města (cca 10km) vařit pivo jinou osobou. (Zýbrt 2005)

nastal nebývalý rozmach panských, vrchnostenských pivovarů, již v polovině 16. století se uvádí více než tisícovka těchto pivovarů.“ (Jackson 1988: 25)

Od té doby se pivo stalo nepostradatelným nápojem pro české obyvatele a počet pivovarů se neustále zvyšoval. Významným mezníkem v českém i světovém pivovarnictví bylo založení plzeňského pivovaru v roce 1842. Jak je již řečeno výše, plzeňský sládek Josef Groll našel způsob „*jak vyrobit krystalicky čiré, zlaté ležáky.*“ (Kenning 2006: 8)

Za komunismu byly některé pivovary zestátněny, jiné zavřeny a pivovarnictví celkově upadalo, zejména kvůli nedostatku surovin. Paradoxní však je, že spotřeba piva neustále stoupala a tím se zvyšovala výroba i navzdory nepříznivým podmínkám.

V současné době je Česká republika vyhlášenou pivařskou zemí s více než stovkou velkých, menších i domácích pivovarů. Spotřeba piva v České republice činí zhruba 160 litrů na osobu a rok. Celková produkce všech českých pivovarů činila v roce 2009 18,8 milionu hektolitrů⁴.

Rusko nikdy nebylo tradiční pivní zemí, ale Rusové měli v oblibě kvas – slabý alkoholický nápoj z kvašeného obilí připomínající svou chutí pivo. Pivovarnictví bylo na Rusi známé nejdříve v 10. století. Rozvoj pivovarnictví nastal v 18. století, kdy se ruští carové chtěli vyrovnat evropským zemím. Podmínky pro pivovarnictví byly velmi dobré, jelikož se v Rusku pěstovalo dostatečné množství obilí, které bylo do té doby využíváno pro výrobu vodky. V předrevolučním Rusku platil systém regulující výrobu alkoholických nápojů. Po určitá období byla domácí výroba úplně zakázána. Vyjímky se udělovaly pro vaření piva a medu (alkoholický chmelový nápoj) při příležitosti oslav významných svátků, svateb či křtin. (Багриновский 2008: 837). Oficiálně se pivo vařilo nejdříve v klášterech, později v dvorských pivovarech. První nezávislý pivovar byl otevřen v Petrohradě v roce 1795 za souhlasu a finanční podpory Kateřiny Veliké. Pivovar nesl jméno Alexandra Něvského a zpočátku vyráběl pouze anglické pivo, zejména *Ale-Эль* a *Porter-Портмер*. Později získal pivovar ještě jedno prvenství – v roce 1848 začal prodávat pivo ve skleněných lahvích. Další pivovary byly zakládány na počátku 19. století a na přelomu 19. - 20. století ruský trh nabízel přibližně 200 značek kvalitních ruských piv. V 20. století se pivovarnictví rozvíjelo pomalu. Stejně jako u všech ostatních alkoholických nápojů byl zaznamenán značný útlum v 80. letech během antialkoholické

⁴ Výrobci lihovin loni rostly prodeje, produkce piva klesla [2010-02-07] (online)
URL:http://www.ctl.cz/sluzby/slovni_zpravodajstvi/ekonomicke/index_view.php?id=431843
[cit. 2010-03-10]

kampaně, kterou vedl M. Gorbačov. Opětovný rapidní rozvoj nastal až v 90. letech 20. století. V současné době je pivo oblíbeným nápojem zejména pro mladou generaci. Pivovarnictví je v Rusku velice rozšířené, neustále vznikají nové pivovary a ruské pivo dosahuje světových kvalit. Po Číně a USA je Rusko již několik let třetím největším producentem piva na světě.

Rozdělení piv podle druhů není oficiálně kategorizováno, jelikož rozdíly v chuti je možné často najít i uvnitř jednoho druhu. „*Rozdíly pramení z odlišné přípravy základních surovin, jiných varných postupů a také z přídavků různých bylin a koření, ovoce, cukru či chemických látek.*“ (Verhoef 1998: 13).

Všeobecně se piva dělí podle způsobu kvašení na svrchně, spodně či spontánně kvašené pivo. První piva vznikla spontánním kvašením a neobsahovala žádný chmel. Později se přešlo na svrchní kvašení, kdy byla zkvašená pěna odebrána pro další použití. A jak je již výše zmíněno, v 16. století bylo objeven proces spodního kvašení.

Tabulka uvádí základní rozdělení druhů piv podle kvašení:

Svrchně kvašená piva	Spodně kvašená piva	Spontánně kvašená piva
Ale	Ležáky	Lambiek
Porter	Vienna	Geuze
Stout	Octoberfestbier	Faro
Altbier	Munich	Kriek
Kolsch	Dunkel	
Speciální	Bock	
Pšeničná piva	Dopple bock	
	Kouřové pivo	
	Černé pivo	

2.2 Pivní produkce v České republice

„Pivo - Všesl. Psl.⁵ pivo je odvozeno od píti (*îpít*), původně vlastně *´co slouží k pití´* (jako krmivo, topivo ap.) pak zúžení významu.“ (Rejzek 2001: 469)

„Pivo – Všesl. Psl. Původ *´co se pije´* pak už viz druh nápoje; srov. pod. něm. Bier asi z rom., fr. b`ere, it. b`rra (k lat. bibere *´píti´*).“ (Holub 1952: 275)

V české lexikologii je možné najít mnoho synonym označující pivo. Nejčastěji se s odlišnými výrazy setkáme v hovorové řeči a rozdíly jsou zejména teritoriální. Změny přicházely také s historickým vývojem. Některé výrazy se používaly jen po určitá období, jiné zakotvily v české slovní zásobě. V současnosti je pro češtinu typické přejímání slov z cizích jazyků, především z angličtiny. Výrazy odvozené od anglického *beer-pivo* jsou v češtině však méně časté než v ruštině. Jelikož je česká synonyma těžké dohledat, protože českých publikací věnovaných alkoholickým nápojům je méně než ruských, vytvořila jsem jednoduchý dotazník o alkoholických nápojích (příloha č. 8). Dotazník vyplnilo 50 lidí ve věku 20-25 let, tři čtvrtiny žen a čtvrtina mužů. Dotazovaní byli požádáni o uvedení co nejvíce názvů, které běžně používají pro označení jednotlivých alkoholických nápojů. Označení piv v anketě bylo následující (čísla v závorce určují v kolika dotaznících se daný výraz objevil):

Bažant (1), beer (1), bejro (1), bernard, bír (3), budvar (1), čep (1), čepo (1), deska (1), desítka (7), dešťovka (1), dvanáctka (8), dvanda (1), holba, gábinka (1), gambáč (1), géčko (3), chlazený (1), chmel (2), chmelové víno (1), jedenáctka (1), jedno (4), kbelík (1), korbel (1), kousek (2), kozel (2), kozlík (1), krýgl (1), kuželka (1), lahváč (2), lachout (1), ležáček (2), orosený (2), pejvo (1), pěnivý mok (1), pětípivo (2), pífo (1), pivák (1), pivánek (1), pivčo (2), pivčák (1), pivec (1), pivečko (2), pivínko (2), pivko (21), pivní mok (1), pivour (1), pivson (7), plzeň (2), plzeňka (1), plznička (1), prcek (1), půllitr (2), rád'a (2), radek (2), rezatá voda (1), rezavej (1), řezavé (1), staráč (3), starobahno (1), škopek (2), šnit (2), štrbeček (1), tekuté zlato (3), tekutý chléb (7), tekutý chléb národa našeho (1), tuplák (1), točený (2), velký (2), vitamin G (1), zrzavá (3), zlatavý mok (2), žejdlík (1).

⁵ Všesl.=všeslovanský, Psl.=praslovanský.

Z výše uvedených synonym můžeme vyvodit, že názvy tvoří:

- 1, Výrazy odvozené od konkrétní značky piva: bažant, bernard, budvar, holba, gábinka, gambáč, géčko (*Gambrinus*), kozel, plzeň, plznička, staráč (*Staropramen*), starobahno, ráďa, radek (*Radegast*), vitamin G.
- 2, Výrazy poukazující na stupeň piva: deska, desítka, dvanáctka, dvanda, jedenáctka.
- 3, Familiérní zdrobněliny k výrazu *pivo*: pejvo, pětipívo, pífo, pivák, pivánek, pivčo, pivčák, pivec, pivečko, pivínko, pivko, pivní mok, pivour, pivson.
- 4, Výrazy odvozené od typů pivních sklenic: kbelík, korbel, krýgl, půllitr, škopek, štrbeček, tuplák, žejdlík.
- 5, Výrazy označující barvu nápoje: rezatá voda, rezavej, tekuté zlato, zrzavá, zlatavý mok.
- 6, Výrazy odvozené od anglického slova beer-pivo: beer, bejro, bír.
- 7, Výrazy označující lahvové či točené pivo: čep, čepo, lahváč, točený.

Níže uvedené výrazy byly použity z knižních pramenů (Zýbrt 2005; Smith, Gregg 1997):

bába, bahno, bolehlav, břecha, duňák, horanda, hořčík, chmelovina, jedno, landbir, metr piv, mutr, patok, pivčo, pivenko, pivko, pivíčko, popeněžné, rezavá voda, rezka, řezák, řízek, samec, sameček, sklínka, smetana, škopek, štelpír, zrzavá voda, zrzka, žahák.

Stojí za povšimnutí, že většina těchto názvů odkazuje na špatnou kvalitu piva: *bahno* – zakalené pivo, *bolehlav*, *břecha*, *duňák* – dunění v hlavě, *horanda* + *hořčák* – hořká chuť piva, *landbier*, *patok* – původně název používaný pro odpadní vodu při výrobě piva, *popeněžné* – nekvalitní levné pivo. Naopak kvalitní pivo označují výrazy *chmelovina*

– kvalitní chmelové pivo, *smetana* – kdy pěna na pivu připomíná smetanu. Výrazy *řezák* a *řízek* označují řezané pivo. Výrazy *samec* a *sameček* se používaly ve středověku pro označení silného piva. Na barvu nápoje poukazují *rezavá voda*, *rezka*, *zrzavá voda*, *zrzka*. Odkaz na typ sklenic najdeme v názvech *sklínka* a *škopek*. Značné zastoupení mají opět zdvojnásobiny k lexému pivo: *pivčo*, *pivenko*, *pivko*, *pivíčko*. Výraz *štelpír* se používal na přelomu 19.-20. století pro pivo vypité na stojáka. Od slovesa „vyžahnout“ vznikl název *žahák*.

Z analýzy výše uvedených výrazů můžeme vyvodit, že nejčastěji dochází k tvoření názvů odvozením značky piva a opisem typu pivních sklenic. Velmi často se v názvu objevuje charakteristika nápoje, zejména barva. V dotaznících jsem se nejvíce setkala s názvem *pivko* (celkem 21 dotazujících z 50) a podobných odvozenin od lexému *pivo*. Velice běžné je vytváření familiárních výrazů. V současné době výrazu *pivo*, *pivko* odpovídá synonymum *jedno*. Výraz vznikl zkrácením slovního spojení *jedno pivo*. „*Věta 'Pojd' na jedno' je významově shodná s větou 'Pojd' na pivo'*“ (Zýbrt 2005: 8).

2.3 Pivní produkce v Rusku

„*Неоправданно сравнение с др.-инд. pívas ср. р. «жир», авест. pīva-, греч. πῖαρ «жир». Не доказано слав. происхождение нов.-в.-н. Bier «пиво»*“ (Фасмер 1986: III.258)

V ruské lexikologii je možné najít mnoho synonym označujících pivo. Početnost synonym je dána především teritoriálními změnami, existencí mnoha národností v jednom státu, oblastních jazyků, rozdílných nářečí, slangu, žargonu. Názvy se také měnily v průběhu historického vývoje. Některé existovaly jen po určité období, jiné se zachovaly dodnes. Mezi nejznámější řadíme následující (Багриновский 2008: 885-901):

балваришное пиво, бир, бирка, бирко, бирочка, блембель, болтушка, боржом, брандахвист, брандахлест, брандахлыст, брандохлыст, братчина, брындахлыст, брюходуй, буклей, булыч, бурдохлест, бурдохлыст, бычье удовольствие, вересковое сусло, веселуха, веселушка, вулай, гомыра, гумыра, двоевар, двоевара, деревянное

пиво, другак, друган, друганок, другань, другодан, другоня, жидель, жидкий хлеб, забалуи, заднюха, иванец, ивашко, канон, канун, канунец, канунное пиво, квас, кера, кero, кёро, кипень, клёк, коро, корье, корьё, курёха, кьяр, кьярь, лажея, лафья, милиус, милкус, мирщинка, моча, мочегон, мочегонка, нетёка, облива, олава, олуй, отура, пена, первак, первенец, первоня, перевара, песельник, пивасик, пивины, пивишко, пивище, пивко, пивло, пивнуха, пивняк, пивонько, пивусик, пивишко, пивцо, пивча, пивчанское, пивчелло, пивчик, пивчо, пивыч, писи пани Хаси, подварки, приголовок, пшикуха, пышкунчик, пятивар, сара, священный амбр, ссаки, сур, сыра, теро, тиро, травник, травничек, травнуха, травняк, травянуха, травянушка, херо, холодненькое, шалманка, шапное, шестивар, шипка.

Výše uvedená synonyma je možné rozdělit do několika skupin na základě různých hledisek:

1, Názvy odvozené od lexému *пиво*: пивасик, пивины, пивишко, пивище, пивко, пивло, пивнуха, пивняк, пивонько, пивусик, пивишко, пивцо, пивча, пивчанское, пивчелло – пиво+челло (italská koncovka), пивчик, пивчо, пивыч.

2, Názvy odvozené od lexému *брандахлыст*: брандахвыст, брандахлест, брандахлыст, брандохлыст, брындахлыст, бурдохлест, бурдохлыст.

Hovorový výraz pro slabé vodou ředěné pivo. Názvy jsou odvozené od slovního spojení výrazů *брантвайн* (německá vodka nízké kvality) a *хлыст* (výraz pro nekvalitní polskou vodku, odvozený od „*хлестать*“=вызывать рвоту, рвать“ - v překladu zvracet). Výraz však neoznačoval pouze nekvalitní pivo či vodku, ale i nekvalitní polévky a některá jídla „*Брандахлыст могли пить или есть. Да-да, именно так. Потому что – «брандахлыстом» в просторечии называли жидкий плохой суп, а также вообще плохую жидкую пищу. Дурное, безвкусное и жидкое хмельное питье, слабую или горелую сивуху, бурду - все это могли назвать «брандахлыстом». «Это у вас не чай, а какой-то брандахлыст!»*“⁶

3, Názvy odvozené od německého výrazu *bier* (v překladu pivo): бир, бирка, бирко, бирочка.

⁶ URL <<http://www.rg.ru/2006/10/13/koroleva.html>> [cit. 2010-02-17]

Tyto názvy se objevily v Rusku v 19. století šířením z německých kolonií. Po revoluci se vůbec nevyskytovaly a opět se objevily v ruské slovní zásobě po 2. světové válce přejímáním anglického výrazu *beer*. V současné době se používají jako slangové výrazy mezi mladistvými „Я вино не буду, больше бир люблю.“ (Багриновский 2008: 885)

4, Názvy odvozené od čuvašského lexému *syra* (v překladu pivo): *сара, сур, сыра*.

5, Názvy poukazující na nízkou kvalitu nápoje:

блембель – označení nekvalitního nápoje od německého výrazu *Plémpе-брунда-бřečka*,

болтушка – od výrazu *болтушка* – jídlo vyrobené z ovesné kaše a vody

брюходуй – spojením výrazů *брюхо+дуть* = nekvalitní nápoj, který pouze „nafukuje žaludek“

другак – pivo vyrobené z již jednou využitých surovin, synonyma: *булыч, вулай, друган, друганок, другань, другодан, другоня, жидель, заднюха, иванец, ивашко, облива, перевара, песельник*

квас- zkvašené pivo

моча – označení piva přirovnávaného k moči, typické spojování se zvířetem, s jehož močí je nápoj srovnáván „Ты что нам ослиную мочу налила? Или туда повар нассал?“ (Багриновский 2008: 894), synonyma: *писи пани Хаси, ссаки*.

нетёка, нетеча – označení piva, které v důsledku nekvalitní výroby zhoustlo tak, že nejde nalít z nádoby „Заварил Петруха пиво, да случилось нетёка!“ (Максимов 1885).

6, Názvy poukazující na vysokou kvalitu nápoje:

двоевар, двоевара – dvakrát vařeného pivo, vždy s čerstvým chmelem

первак – pivo připravované z čerstvých surovin, synonyma: *клёк, первенец, первоня, приголовок*

пятивар – kvalitní pivo 5x převařované

шестивар – kvalitní pivo 6x převařované.

7, Názvy spojené s vzhledem piva: *кипень* – od pěny, která vznikla na pivu následkem *кипения-вару*, *пена*, *шипка* – od *шипучее-šumivé* pivo.

8, Názvy označující piva vyráběná k speciálním příležitostem: братчина, канон - soupis svatých či hymnický útvar pro bohoslužbu, канун, канунец, канунное пиво – pivo vařené v předvečer významného svátku, od *канун-предвеčer свátku*, мирщинка – *мир 'крестьянская община'*, подварки – hořké pivo připravované k svatbě.

9, Názvy pro nelegálně vařená piva⁷: курёха, корчемное пиво.

10, Názvy označující piva vyráběná z travnatých rostlin místo chmele či spolu s chmelem: травник, травничек, травнуха, травняк, травянуха, травянушка.

11, Ostatní názvy označující pivo:

буклей – pravděpodobně od *буклейка-бутылка-láhev*

веселуха – asociace piva s veselou náladou

жидкий хлеб – žertovný výraz přirovnávající pivo k chlebu – je také z obilovin, zasytí a člověk se bez něj neobejde

забалуи – imperativ zaskotač od slovesa skotačit

коро - od *керыть-pít alkohol*, synonyma k danému výrazu: кера, кери, кёри, коро, корье, корьё, кяр, кярь, тери, тиро, хери

лажея – pravděpodobně od výrazu *ладить-žít v harmonii, ve shodě*

мочегон, мочегонка – spojením výrazů *моча+гон(ка)*, označující piva nutící *běhat na toaletu*

священный амбр – od *амброзия-abrosia* = jídlo bohů, zajišťující nesmrtelnost a věčné mládí.

⁷ V Rusku dříve platil zákaz vařit pivo mimo svátky či významné události (např. svatby). Více v kapitole 2.1.

2.4 Obchodní značky pív na českém trhu

Posledních pár let docházelo v „pivní mapě České republiky⁸“ k častým změnám. Po revoluci byly pivovary rušeny z důvodu příchodu zahraniční konkurence, v současné době se naštěstí situace zlepšuje. Otevírají se nové, zejména soukromé pivovary, které získávají svoji popularitu nefiltrovanými pivy, vyráběnými přímo na místě. Pivo dnes produkuje na území České republiky 125 pivovarů. Počet soukromých malých pivovarů převyšuje počet průmyslových, kterých je v ČR 48. Nejstarší soukromý pivovar U Fleků byl založen již v roce 1499. Všechny ostatní vznikaly po roce 1991. Na základě statistických informací⁹ se ekonomická krize na produkci českého piva nijak výrazně neprojevila. I během krize si Češi vychutnávají pivo v hojné míře, průměrná roční spotřeba necelých 160 litrů na hlavu staví Čechy na první světové místo v konzumaci piva. Celková produkce piva v roce 2008 dosáhla 19 806 107 hl, z toho bylo 16 100 154 hl spotřebováno v tuzemsku a 3 705 953 hl bylo exportováno do zahraničí, především do Německa a Slovenska.

Vzhledem k velkému počtu obchodních značek českých pív na trhu jsem pro analýzu vybrala přibližně 100. Zdrojem mi sloužily webové stránky jednotlivých pivovarů¹⁰ a encyklopedie o českém pivním trhu (Kenning 2006, Večerková 2007, Verhoef 2002), zejména pak publikace Pivovarský kalendář 2010. Částečně jsem využila humorné rozdělení značek, které zpracoval ve své knize o českých pivech a pivovarech Susa (2008). Celkový seznam značek je možno nalézt v příloze č. 1.

Obchodní značky pív jsou velmi různorodé. Nejčastěji se setkáváme s pojmenováním celé řady pív po pivovaru, ve kterém jsou vařena. Druh piva je pak rozlišován doplňujícím substantivem – Starobrno Ležák, Starobrno Medium, Starobrno Free, Starobrno Řezák, Radegast Premium, Radegast Originál, Primátor Premium, primátor Exkluziv či adjektivem Starobrno Tradiční, Starobrno Černé, Primátor Polotmavý, Primátor Rytířský. Případně doplňujícím podnázvem: Bernard s čistou hlavou Free, Bernard s čistou hlavou švestka, Bernard s čistou hlavou jantar, Bernard s těžkou

⁸ Večerková 2007: 53s.

⁹ Pivovarství a sladařství v českých zemích (online) URL:<<http://www.cspas.cz/pivo.asp?lang=1>> [cit. 2010-03-17]

¹⁰ Obchodní značky českých pív (online) URL:<<http://pivni.info/>> [cit. 2010-03-18]

hlavou „OX“. Pojmenování celé produkce po konkrétním pivovaru je typické spíše pro průmyslové pivovary. Avšak ve většině případů můžeme téměř u každého pivovaru najít alespoň jeden produkt nesoucí jeho jméno. Velmi častým prvkem je odkaz na barvu a stupeň piva přímo v názvu obchodní značky - Bernard 10% světlé, Františkova Světlá dvanáctka, Javořický polotmavý speciál 14%, Knežihorská světlá desítka, Prokop 11% světlý ležák, Speciální černý ležák 13%, Starobrno Černé.

Kromě pojmenování po pivovaru slouží tvůrcům značek jako inspirace:

1, Názvy zvířat: Bizon, Black drak, Brouček, Červený drak, Drak, Havran, Grošák, Ježek, Kondor, Lipan, Grizzly, Ryzák, Velkopopovický Kozel, Vraník, Zubr, Zlatá Labuť, Žamberecký Kanec (a dnes již neexistující Koník, Lev, Valašský Beran, Zlatý kůň).

Zvířata se objevují nejen v názvech jednotlivých značek, ale i v názvech samotných pivovarů: Berounský medvěd, Kocour, Minipivovar Černý Orel, Minipivovar Koníček, Pivovar Ježek, Pivovar Kozlíček, Rodinný pivovar U Rybiček, Svatý Jan (ve znaku má hada), U Medvídků, Zubr. Některé pivovary mají vyzobrazena zvířata na etiketách.

2, Profese: Atlet, Bastýř, Doktor, Dudák, Forman, Havíř, Chmelař, Kapitán, Kovář, Kurýr, Pilot, Regent, Rychtář, Sládek, Šenkýř, Zlatník.

3, Hodnosti, společenské funkce a představitelé státu: Bakalář, Car, Diplomat, Generál, Hejtman, Kaplan, Kardinál, Komtur, Master, Novic, Opat, Páter, Písař, Premier, Prezident, Primátor, Převor, Purkmistr, Rychtář, Templář, Velmistr, Bohatýr.

4, Osobní jména: Dačický, Ferdinand, František, Gambrinus, Haškův C.K. Rebel, Hron, Ječmínek, Kaiser, Karel IV., Kryštof, Konrád, Krakonoš, Lochota, Richard, Oldřich, Otakar, Primus, Rampušák, Tas, Václav, Valdštejn, Vladimír, Vratislav, Xaver, Zachariáš, Závíš.

5, Šlechtické tituly: Baron, Baronka, Kněžna, Princ, Rytíř, Vévoda a šlechtické rody: Knížecí 21 – schwarzenberské pivo, Eggenberg, Pernštějn.

6, Ostatní: Buřič, Furiant, Hradecký Votrok, Patriot, Premiant, Rebel, Rebelka.

Dále můžeme najít značky odkazující na původ výroby (na úrovni měst i státu): Bohemia regent, Berounský medvěd, Budějovický Budvar, Czech Rebel beer, Havlíčkovobrodské pivo, Jihlavský Grand, Litovel, Olivětínský Opat, Pernštejn Kovář, Plzeňský Prazdroj, Plzeňský Primus, Svitavák, Svijany, Velkopopovický Kozel atd. U některých pouze v podnázvech: Gambrinus – světlý ležák z Plzně, Ježek - Jihlavské pivo, Platan Protivín, Samson – Budějovické pivo,

Nealkoholická piva jsou označována různě, setkáme se i anglickým adjektivem free (v doslovném překladu=volný): Autostop, Bernard Free, Birrel, Motobrouk, Pito, Primator Nealko, Starobrno Free a jiná.

Z této analýzy motivací je možné vyvodit, že kromě pojmenování podle pivovaru jsou obchodními značkami piv nejčastěji osobní jména. Značky s osobními jmény reprezentují české panovníky (*Karel IV., Václav, Vratislav...*), šlechtice (*Baron Trenck, Dačický, Valdštejn...*) i mýtické postavy (*Gambrinus, Krakonoš, Rampušák...*). S tím souvisí i výskyt šlechtických titulů a rodů, jelikož to byla většinou právě šlechta, kdo stál u nás za rozvojem pivovarnictví. Kromě šlechty můžeme na pivních etiketách nalézt také představitele státu (*Car, Prezident, Premier...*), církve (*Kardinál, Opat, Páter*) i obranných složek (*Bohatýr, Generál, Mušketýr...*).

Zvláštní je, že profese na etiketách z větší části nesouvisí s výrobou a prodejem piva. Obor zastupují jen *Rychtář, Sládek a Šenkýř*, možná trochu i *Forman a Vozka*, kteří se mohli podílet na distribuci. Ostatní povolání však nemají s pivovarnictvím nic společného (*Havíř, Kovář, Zlatník...*). Je možné se domnívat, že jsou tyto značky určeny ke konzumaci právě uvedeným profesím.

Značné zastoupení na českém pivním poli mají také zvířata. Najdeme zde zástupce většiny kmenů a tříd. Největší zastoupení mají savci (*Bizon, Ježek, Medvěd...*) vyznačující se silou, dále zde najdeme ptáky (*Havran, Kondor, Zlatá Labuť*), ryby (*Lipan*) i hmyz (*Brouček*).

Z ostatních názvů bychom mohli vyčlenit například studenty (*Bakalář, Master, Premiant*) či „outsidery“¹¹ (*Buřič, Hradecký Votrok, Rebel, Rebelka*).

¹¹ Susa 2008: 208.

2.5 Obchodní značky pív na ruském trhu

Podle dostupných informací¹² v Rusku v současné době produkuje pivo přibližně 250 velkých průmyslových pivovarů a více než 800 menších či soukromých pivovarů. V roce 2009 činila produkce piva v Rusku 1 072 102 tisíc dal. Od ledna 2010 se však výroba piva rapidně snížila a to kvůli nově přijatému zákonu, který trojnásobně zvyšuje sazbu spotřební daně na pivo. Cena piva tak stále stoupá a jen v lednu 2010 se produkce snížila o 44% ve srovnání s lednem 2009¹³. Některé soukromé pivovary byly nuceny ukončit svoji činnost a velké pivovary zavírají pobočky svých závodů. Přesto, že odvody ze spotřební daně do státní kasy nebudou tak vysoké jak se očekávalo, ruská vláda již přijímá další návrhy na regulaci alkoholismu v Rusku. Řeč je především o zákazu prodeje alkoholu během dne, zákazu prodeje piva v nekamenných obchodech a přísnějších postizích za konzumaci piva na veřejnosti.

Vzhledem k velkému počtu pivovarů a pivovárků na ruském trhu jsou etikety ruských pív velice pestré. V příloze č. 2 je možné najít seznam značek ruských pív. Vzhledem k tak vysokému počtu pivovarů v Rusku seznam nemůže být kompletní. Aktualizovaný seznam se mi bohužel nepodařilo dohledat. Na základě webových stránek jednotlivých ruských pivovarů jsou však tyto značky na ruském trhu stále dostupné a pro analýzu v této diplomové práci je seznam dostačující.

Na základě rozboru jednotlivých názvů je možné značky ruských pív rozdělit do následujících kategorií:

1, Piva pojmenovaná podle výrobního závodu: Балтика, Вятч, Витяз, Очаково.

2, Značky pív odvozené od geografického názvu:

¹² Obchodní značky ruských pív (online) URL:<<http://www.beerunion.ru/>>, URL:<<http://www.nubo.ru/>> [cit. 2010-03-20]

¹³ Производство пива в России в январе 2010 года упало более чем на 40% [2010-03-10] (online) URL:<<http://www.pivnoe-delo.info/2010/03/10/proizvodstvo-piva-v-rossii-v-yanvare-2010-goda-upalo-bolee-chem-na-40/>> [cit. 2010-03-20]

- státu: Богемия, Богемское, Великая Русь, Немеский стандарт, Рожденные в СССР, Российское, Русское, Чешские Традиции, Чешский Стандарт.

- města: Берлинское, Брянское, Владимирское, Злата Прага, Казанское, Ленинградское, Московское, Новгородское, Питерское, Полевское, Псковское, Самарское, Столичное, Ярославльское,

- oblasti: Бавария, Балтика, Восточная Бавария, Выборское, Заполярное, Кубань, Моя Калуга, Мурманское, Сибирская Корона, Сибирская Легенда, Сибирский Властелин, Уралский Мастер, Чувашии,

- řek: Амур, Ангара, Ахтуба, Вагран, Волга, Исеть, Невское,

- jezer: Ижевское, Ильмень, Исетское, Онежское, Чебоксарское,

- hory: Парнас.

3, Značky pív tvořené osobními jmény či přivlastňovacími adjektivy od nich odvozených: Афанасий, Афродита, Борисовское, Бочкарев, Витус, Гамбринус, Герних, Голиаф, Изольда, Крюгер, Макарий, Наталья, Ногинское, Первушин, Петрь Великий, Солодов, Софийское золотое, Степан Разин, Филиппович.

4, Značky pív odvozené od společenských funkcí a hodnot: Адмирал Колчак, Аристократ, Губернаторское, Наш Президент, Олигарх, Премьер, Сенатор, Три Богатыря, Чёрный принц.

5, Názvy zvířat jako pívní značka: Белый Медведь, Сокол.

6, Značky poukazující na vysokou kvalitu nápoje: Бравое, Классное, Медя Специальное, Славное, Уральский Мастер, Фаворит, Элитное, Юбилейное.

7, Značky poukazující na charakteristiku nápoje, především barvu: Букет, Закаленное, Злато, Золотая пена, Золото Путран, Золотое, Золотое Кольцо, Золотой Колос, Ледняное, Пензенское, Пенная Коллекция, Пенное Золото, Пенное Серебро, Пенный Вархат, Светлое, Софийское Золотое, Темное, Тинькофф Белое, Чёрный Принц, Янтарное, Ячменный Колос.

8, Značky obsahující lexému хмел-chmel: Хмелевое, Хмелёфф, Хмельное, Хмельной мёд.

9, Značky odvozené od nádob na pivo: Бочонок, Из бочонка, Кружка, Старая Бочка.

10, Názvy ovoce jako pivní značka: Апельсин, Лимон.

11, Značky piv obsahující číslovky: 7 Пивоваров, Б-59, Три Богатыря, Три Брата, Три Медведя, Три Толстяка.

12, Značky piv psané v latince: Ceska beer, Černovar, Hard, Ice, Millenium, Patra, Prazečka, Time, V.I.P.

Z této analýzy značek piv na ruském trhu je zřejmé, že nejčastěji bývají ruská piva odvozená od geografického názvu. Objevují se názvy států, měst, oblastí, řek, jezer i hor. Za povšimnutí stojí, že všechny geografické názvy se vztahují pouze k třem zemím: Rusku, České republice a Německu. Poslední dva jmenované státy jsou v Rusku spojovány s pivem nejčastěji, mnoho českých i německých piv je do Ruska importováno a několik českých i německých závodů je přímo v Rusku zastoupeno vlastními výrobními pobočkami. Z českých pivovarů je to zejména Pilsner Urquell a velmi oblíbený Velkopopovický Kozel. Státy, města, oblasti i jezera se objevují na značkách piv převážně ve formě přivlastňovacího adjektiva (*Российское, Берлинское, Сибирская Корона...*) naopak řeky jsou pouze v formě substantiv (*Амур, Волга...*).

Stejně jako u řady českých piv může značku tvořit název výrobního pivovaru (*Балтика, Вятич*).

Časté je také tvoření pivních značek od osobních jmen. Setkáme se zde s jmény panovníků (*Борисовское, Петръ Великий...*), mýtickými postavami (*Афродита, Гамбринус...*) i knižními hrdiny (*Изольда, Наталья...*).

V hojné míře jsou na pivních etiketách zastoupeny také hodnosti a společenské funkce (*Олигарх, Премьер, Сенатор...*), většinou ve formě substantiv.

Některé značky ukazují na charakteristiku nápoje, zejména pak na jeho zlatavou barvu. Nejvíce se objevuje adjektivum „золотое“ či substantivum „золото“ (*Золотая пена, Золото Паторан*).

V porovnání s českými značkami piv mají živočichové na ruských etiketách jen minimální zastoupení. Naopak mezi českými značkami se ani jednou neobjevuje ovoce (*Апельсин, Лимон*) či chmel (*Хмелевое, Хмелёфф*).

Čím dál častější jsou také názvy psané latinkou (*Černovar, Hard, Ice...*). Nejde pouze o piva určená pro export, značky v latince působí na ruského zákazníka exoticky a vzbuzují dojem vysoké kvality zahraničního výrobku.

Srovnáním obchodních značek piv na českém a ruském trhu dojdeme k závěru, že v obou zemích je typické tvoření značek od názvu výrobního závodu. Značka i pivovar se tak dostávají zákazníkům do podvědomí rychleji a pivní řady jsou tak jednotné a nezaměnitelné.

Odvození značek od geografických názvů je časté na obou trzích, avšak výraznější v Rusku. V České republice objevujeme názvy měst jako doplňující přivlastňovací adjektivum poukazující na místo původu. Na ruském trhu geografické názvy označují nejen lokalitu pivovaru, ale i odkazují na významná místa pro pivovarnictví – například odkaz na Českou republiku a Německo. Značek spojených s ČR je v Rusku vysoký počet, jelikož jsou Čechy považovány za pivní velmoc. Naopak na českém trhu bychom ve spojení s Ruskem našli pouze pivo „Car“.

Na obou trzích se hojně používá osobních jmen panovníků, mýtických postav, na českém trhu doplněných o šlechtické rody. Hodnosti a společenské tituly jsou zastoupeny na obou trzích rovnoměrně.

Rozdíl se objevují mezi zvířaty na pivních etiketách - pro ruský trh velice netypické, avšak na českém trhu jsou zastoupena zvířata všech kmenů.

Tím podobnost ruských a českých obchodních značek končí. Na ruském trhu pak navíc najdeme značky odvozené od barvy nápoje, surovin, ovoce i typu pivní nádoby či značky obsahující číslovku.

3. Víno

3.1 Historie vína, klasifikace

Přesné datum pro první výrobu vína je velmi těžko dohledatelné, prameny se shodují jen málokdy, avšak geograficky řadí většina pramenů počátky pěstování vinné révy do oblastí kolem Kaspického moře. Podle Pavlouška (Pavloušek 2008) se víno začalo poprvé vyrábět v oblastech dnešního Iránu a Turecka asi 8000 let před naším letopočtem. Kohout (Kohout 1982) dokonce uvádí, že na základě výzkumů některých archeologů k prvním pokusů přípravy vína mohlo docházet již v éře mesolitické, tedy zhruba 10 000 let př. n. l. Podle Bagrinovského (Багрино́вский 2003) se víno objevilo poprvé v oblasti Asie, Egypta, Mezopotámie, na Sibiři a Zakavkaze přibližně před 5-7 tisíci lety. Pátek (Pátek 1998) tvrdí, že se víno objevilo poprvé v Egyptě, přibližně 3200 let před Kristem, což dokazují archeologické nálezy – džbány na víno (amfory) s uvedením roku sklizně a jména vinaře a vyzobrazení pěstování vinné révy na zdech faraonských hrobek. „*Starí Egypťané věřili, že víno je darem od boha.*“ (Pátek 1998: 17).

V Řecku, kde byly pro vinařství výborné podmínky, se první zmínka o výrobě vína objevila cca 1000 let před Kristem. Díky optimálnímu klimatu patřila tato vína k nejlepším ve světě a už v té době byly známy stovky druhů vína. Největší rozmach zaznamenalo vinařství v období římského impéria, kdy se římská vína kvalitou rovnala vínům řeckým. Odtud se pak vinařství rozšířilo do celé Evropy, dařilo se mu především v teplejších oblastech u povodí řek (Dunaj, Rýn...) Počátkem středověku však důsledkem válečných rozepří, daňových břemen a pustnouceho hospodářství začalo vinařství v Evropě upadat. Kolem roku 476 se vinná réva z Apeninského ostrova prakticky vytratila. Rozvoj nastal opět až v 8. století. Díky Karlu Velikému, který vinařství rozuměl, se začaly rozšiřovat vinice zejména v oblastech Francie a ve většině případech v okolí klášterů, neboť klášterní sklep mistři byli velkými odborníky, co se pěstování a výroby vína týče.

Pěstování vinné révy na území dnešní České republiky se datuje od 3. století našeho letopočtu, kdy byly na příkaz římského císaře Marka Aurelia Proba vysázeny vinice na jižní Moravě. Do Čech se vinařství rozšířilo v 10. století. První zmínka o českých vinicích se objevuje v zakládací listině kláštera břevnovského v roce 933. Podle Doležala (1999) docházelo v Čechách k rychlejšímu rozvoji vinařství než na Moravě. Rozkvět nastal

především za vlády Karla IV., který dovezl burgundské odrůdy vína do Čech a zasloužil se o podporu a ochranu českých vín zákazem na dovoz vín ze zahraničí. I přes téměř úplné zaniknutí vinařství po Třicetileté válce, a napadení rév mšičkou réвовou v 90. letech 20. století se podařilo české vinařství znovu vskřísit. Dnes je v České republice téměř 20 000 ha vinic, která jsou na základě vinařského zákona č. 321/2004 rozdělena do dvou vinařských oblastí – Čechy a Morava, které se dále dělí na šest vinařských podoblastí. Po roce 1989 se vinařská družstva privatizovala a vína jednotlivých podnikatelů jsou velmi kvalitní a jedinečná. Bohužel čeští vinaři čelí konkurenci ze zahraničí, která nabízí dotované a tedy velmi levné produkty. Nejvýznamnějším a největším producentem vín v České republice je Bohemia Sekt s objemem produkce přes 23 milionů lahví vín.

Podnebí v Rusku není pro vinařství příliš vhodné, kruté zimy a velmi horká a suchá léta ve vinařských oblastech nejsou ideálními podmínkami. I přesto je však vinařství v Rusku velmi rozšířené. Podle Pochlebkina (Похлебкин 2006) bylo na Rus víno přivezeno z Malé Asie a Byzance v 9. století ještě před přijetím křesťanství a rozlišovalo se řecké-*греческое* a syrské-*сирское*. Po přijetí křesťanství se víno stalo povinným rituálním nápojem. Do poloviny 12. století se podle řeckých a byzantských zvyků podávalo pouze ředěné vodou, bez příchutí. Až do 17. století bylo víno dováženo, první vinohrady v Rusku byly založeny v roce 1613 v Astrachani a Povolží. Vinařství v Rusku se rychle rozvíjelo a dosáhlo vrcholu v období Sovětského svazu, kdy byl SSSR jedním z největších producentů vín na světě. Především zásluhou Moldávie, Ruska, Ukrajiny, Gruzie a Ázerbájdžánu tehdy produkoval 48 milionů hektolitřů vína ročně. Bohužel důsledkem Gorbačovova tažení proti alkoholu a rozpadu Sovětského svazu s následnou ztrátou odbytišť v bývalých svazových republikách, je dnešní produkce mnohem menší. Současná rozloha vinic je přibližně 110 000 ha, rozdělených do 6 významných vinařských oblastí zejména v oblastech okolo Kaspického a Černého moře. Na západě a severu země je produkce soustředěna na výrobu bílých a šumivých vín, na jihu a na východě je naopak zaměřena na vína červená. Podle Stevensona (Stevenson 2001) je pro Rusko typická výroba šumivých vín, která se provádí novou metodou vynalezenou v Rusku a známou jako „Ruská metoda nepřetržitého toku“. Jde o systém pro rychlou, levnou a snadnou výrobu šumivých vín prostřednictvím přírodního druhého kvašení. Nejvýznamějšími výrobci jsou ООО «Дионис Клуб», ОАО «Московский межреспубликанский винодельческий завод» a Gerrus Group.

Rozdělení vín v České republice a v Rusku je odlišné. V ČR se vína dělí z hlediska jakosti na stolní, jakostní, vína s přívlastkem (kabinetní víno, výběr z hroznů, výběr z bobulí, výběr z cibéeb, pozdní sběr, ledové víno, slámové víno), šumivá, perlivá, aromatizovaná a likérová vína. Vína jakostní se dále dělí na odrůdová (obsahující nejméně 85% vína vyrobeného z odrůdy uvedené na obale) a známková (vyráběná smícháním odrůdových jakostních vín). V Rusku se vína obecně dělí na známková-*купажные* a odrůdová-*сортовые*, podle nově přijaté klasifikace na tichá-*тихие* (stolní-*столовые*, dezertní-*десертные*, aromatizovaná-*ароматизованные* a likérová-*ликёрные* vína) a vína, obsahující oxid uhličitý-*вина, содержащие биоксид углерода* (šumivé-*шампанское*, perlivé-*изгустое* vína), což se v ČR nerozlišuje. Další rozdělení je v obou zemích stejné. Z hlediska barvy se vína dělí na bílá-*белые*, růžová-*розовые* a červená-*красные*. Z hlediska koncentrace cukru se vína dělí na suchá-*сухие*, polosuchá-*полусухие*, poloosladká-*полусладкие* a sladká-*сладкие*. Dále je možné vína dělit z hlediska technologie, podílu alkoholu, obsahu oxidu uhličitého, kyselosti, aroma atd.

3.2 Vinná produkce v České republice

„Vino - všeslov. Psl. vino se shoduje s lat. vinum a gót. wein, blízko je i het. vijana-, arm. gini t/v, ale řecké ολνοξ stojí stranou pro své o a rod. Slov. vino může být jak z latiny, nejspíše z balkánské, tak i z germanštiny.“ (Machek 1971: 690)

Česká republika má široký sortiment odrůd révy vinné. Jak odrůdy tradiční, pěstované již několik let, často však neznámého původu, tak odrůdy nové, vyšlechtěné v tuzemsku či v zahraničí. Všechny odrůdy pěstované pro komerční účely musí být zapsané v Státní odrůdové knize ČR¹⁴ a vyjmenované v zákonu č. 321/2004 Sb. o vinohradnictví a vinařství. Jednotlivé odrůdy révy vinné je možné rozdělit z několika hledisek:

- z hlediska využití: moštové odrůdy pro výrobu jakostních vín
 stolní odrůdy pro přímou konzumaci hroznů
 odrůdy pro výrobu zemských vín
- z hlediska původu: odrůdy přijaté ze zahraničí
 odrůdy vypěstované v ČR
- z hlediska barvy: bílé odrůdy
 červené odrůdy

Pro výrobu jakostních vín se používají bílé a červené moštové odrůdy révy vinné. Stolní odrůdy révy vinné jsou později zrající odrůdy, které jsou určeny k přímé konzumaci hroznů, proto u nich hraje roli vzhled a chuť bobulí. Vzhledem ke klimatickým podmínkám na území ČR zde tyto odrůdy často nedozrávají. Avšak právě je možné tyto pozdní odrůdy dlouhodobě a velmi dobře skladovat.

V Státní odrůdové knize ČR je zapsaných 25 bílých a 17 červených moštových odrůd révy vinné. V České republice bylo vyšlechtěno 8 bílých a 7 červených odrůd révy vinné. Další odrůdy, pěstované ve vinařských oblastech ČR a zapsané v Státní odrůdové knize ČR, pocházejí z evropských zemí. Názvy přijatých odrůd používané v českém jazyce byly z větší části přejaty z originálu, popřípadě přeloženy do češtiny. U některých odrůd

¹⁴ Státní odrůdová kniha je úřední seznam všech odrůd rostlin, které byly v České republice registrované. Zápis do Státní odrůdové knihy provádí Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ) po splnění všech podmínek daných zákonem.

byl vytvořen čistě český název, celkově se lišící od názvu původního. U většiny odrůd je původ názvu dohledatelný, význam ostatních názvů je však možné pouze tipovat. Níže uvedený seznam odrůd zapsaných v Státní odrůdové knize rozděluje odrůdy podle země původu. U přijatých odrůd je původní název uveden v závorce (Pavloušek 2008; ENCV¹⁵). Seznam veškerých odrůd pěstovaných na území České republiky je uveden v příloze č. 3.

Odrůdy révy vinné vyšlechtěné na území České republiky: Agni, André, Ariana, Aurelius, Cabernet Moravia, Děvín, Laurot, Lena, Malverina, Muškát Moravský, Neronet, Pálava, Rubinet, Veritas, Vrboska.

Odrůdy révy vinné původem z Německa: Domina (Domina), Dornfelder (Dornfelder), Hibernál (Hibernál), Kerner (Kerner), Müller-Thurgau (Müller-Thurgau), Neuburské (Neuburger), Ryzlink Rýnský (Rheinriesling), Zweigeltrebe (Zweigelt).

Odrůdy révy vinné původem z Francie: Auxerrois (Auxerrois), Chardonnay (Chardonnay), Muškát Ottonel (Muscat ottonel), Merlot (Merlot noir), Rulandské bílé (Pinot noir), Rulandské modré (Pinot blanc), Rulandské šedé (Pinot gris), Ryzlink Vlašský (Welschriesling), Sauvignon (Sauvignon).

Odrůdy révy vinné z ostatních zemí: Alibernet – odrůda vznikla křížením odrůd Alicante Bouschet x Cabernet Sauvignon, odtud také spojení částí názvů odrůd Ali + bernet (Odesskij černý), Cabernet Sauvignon (Sauvignon Rouge), Frankovka (Blaufränkisch), Irsai Oliver (Irsay Olivér), Modrý Portugal (Oportó, Blauer Portugieser), Svatovavřínecké (Saint Laurent), Sylvánské zelené (Grüner Silvaner), Tramín červený (Roter Traminer), Veltlínské červené rané (Malvasier), Veltlínské zelené (Grüner Veltliner).

¹⁵ Odrůdy révy vinné v ČR [2005-2007] (online) URL:<<http://www.encyklopedie-vina.cz/clanky/odrudy-revy-vinne-v-cr>> [cit. 2010-02-27]

Výše uvedené názvy odrůd je možné rozdělit z hlediska původu názvu na:

1, Názvy odvozené od šlechtitele dané odrůdy: André (Ch. K. André), Müller-Thurgau (odrůda pojmenována podle prof. Dr. Hermanna Müllera ze švýcarského kantonu Thurgau), Zweigeltrebe – odrůda vyšlechtěná ředitelem vinařské školy F. Zweigelttem.

2, Názvy odvozené od jmen významných osobností : Aurelius – císař, který přivezl vinnou révu na Moravu, Kerner – básník a pěvec o víně, Rulandské bílé, Rulandské šedé - název podle německého kupce Johann Seger Rulanda, který se zasloužil o rozšíření dané odrůdy.

3, Názvy tvořené geografickými názvy odvozenými od:

- obce původu dané odrůdy: Frankovka – pravděpodobně původem z německé vinařské oblasti *Franken*, Chardonnay – název podle francouzské vesničky *Chardonnay*, což v doslovném překladu znamená *místo zarostlé bodlácím*, Neuburské – podle německého města *Neuburg*, Svatovavřínecké – na základě podoby s burgundskými odrůdami, původem pravděpodobně z Francie, čemuž nasvědčuje i původní název *Saint Laurent*, podle stejnojmenného francouzského městečka, Tramín červený – původ nejasný, jedním z předpokládaných míst původu jsou jižní Tyroly, kde se nachází obec jménem *Tramin*, odtud pak pravděpodobně i název,

- oblasti původu dané odrůdy: Auxerrois – název podle historické provincie *Auxerrois*, jejíž název byl odvozen od města *Auxerre* v Burgundsku, Modrý Portugal – odrůda pravděpodobně dovezena z *Portugalska*, Ryzlink Rýnský – rozvoj odrůdy na březích *Rýna*, Veltlínské červené rané – původ nejasný, pravděpodobně Rakousko nebo Itálie (oblast *Valteline*), Veltlínské zelené - původ nejasný, s velkou pravděpodobností pochází z Rakouska, jak nasvědčuje kdysi užívaný název *Mouhartsrebe* podle vrchoviny Mangartsberg.

- přírodního úkazu v místě vyšlechtění: Děvín (vrch v Praze), Pálava – *Pálavské vrchy*.

4, Názvy vytvořené spojením názvů křížených odrůd: Alibernet, Cabernet Sauvignon, Cabernet Moravia, Muškát Moravský.

5, Názvy odvozené od názvů zvířat: Merlot – název odvozen od francouzského názvu ptáka kosa (merle), který s oblibou ozobává malé bobule z velkých hroznů Merlotu, neboť se zabarvují do modra dříve, nežli u ostatních odrůd.

6, Názvy odvozené od názvů rostlin: Rulandské modré = Pinot noir.

7, Ostatní: Agni, Ariana, Domina, Dornfelder, Hibernál, Irsai Oliver, Laurot, Lena, Malverina, Ryzlink Vlašský, Sauvignon, Sylvánské zelené, Veritas, Vrboska.

Z dané analýzy je zřejmé, že názvy odrůd jsou nejčastěji odvozené od oblasti, popřípadě města původu. Při vyšlechtění nové odrůdy křížením dvou a více odrůd je typické vytváření názvu sloučením názvů křížených odrůd. Častými jsou také pojmenování vína na počest šlechtitelů či významných osobností.

Stolních odrůd pěstovaných v ČR je značně méně. Využívají se především k přímé konzumaci hroznů, některé odrůdy jsou využívány i k výrobě stolního vína. Stolní odrůdy révy vinné pěstované na území ČR a registrované v Státní knize odrůd jsou následující (Pavloušek 2008; ENCV¹⁶):

Arkadia (Arkadia), Diamant (Diamant), Chrupka bílá (*Gutede*), Chrupka červená (*Konigs Gutedel*), Julski biser (Julski biser), Olšava, Panonia Kincse (Panonia Kincse), Pola, Vítra

Původ názvů daných odrůd je velmi složité dohledat. Všeobecně to jsou méně významnější odrůdy, které se pěstují v malých vinařských závodech.

Zemská vína smí být vyráběna z odrůd pro jakostní vína a dále smí pocházet pouze z následujících původních odrůd, které vyjmenovává vyhláška k vinařskému zákonu: Aligote, Bacchus, Bianca, Bílý Portugal, Bouvierův hrozen, Čabaňská perla, Červenošpičák, Chenin blanc, Kamenorůžák bílý, Merzling, Milia, Modrý Janek, Muškát žlutý, Noria, Orion, Sémillon, Scheurebe, Sieger, Sylvánské červené, Šedý Portugal, Tramín bílý, Veltlínské červenobílé. Dané názvy není nutné dále analyzovat, jelikož na

¹⁶ Odrůdy révy vinné v ČR [2005-2007] (online) URL:<<http://www.encyklopedie-vina.cz/clanky/odrudy-revy-vinne-v-cr>> [cit. 2010-02-27]

českém trhu se vína pod těmito obchodními názvy nevyskytují, složení je pouze uvedeno na zadní straně etikety.

3.3 Vinná produkce v Rusku

Termín *вино* byl přijat po překladu Evangelia do staroslovanštiny z latinského slova *vinum*. „Обычно считается древним средиземноморским термином; ср. греч. *φοῖνος*, лат. *vinum*, арм. *gini*, алб. *geg. venë*, моск. *verë*, гот. *wein*, д.-в.-н. *wîn*, груз. *γvino*, араб. *waynum*, др.-евр. *jajin*;“ (Фасмер1986: I. 316)

Na Rusi se termín *вино* poprvé objevil v 9. století a do 13. století označoval pouze nápoj z vinné révy. I v současné době samostatně stojící lexém označuje vinný nápoj. Od 13. století se však ve spojení s adjektivem používá také pro označení:

a, vodky

b, alkoholického nápoje vyráběného z jiných plodů než je vinná réva.

V názvech nápojů z vinné révy se termín *вино* zpravidla vynechává. Vína se všeobecně dělí na známková-*купажные* a odrůdová-*сортовые*. U odrůdových vín (možné také přeložit jako jakostní/druhová vína) tvoří značku odrůda¹⁷, například Алиготе-Aligote, Пино-Pinot, Каберне-Cabernet. Známková vína¹⁸ se nazývají podle místa výroby, například молдавские-Moldavské či podle názvu vinařského závodu, například Геджук, Абрау-Дюрсо. Jak je uvedeno v podkapitole 3.1, dále se vína v Rusku klasifikují na tichá vína a vína, obsahující oxid uhličitý. Termín *вино* se pak na etiketě objevuje pouze pro konkrétní označení daného typu vína, pokud již není typ vína přímo součástí názvu, jako například Краснодарское игристое, Каберне десертное.

¹⁷ Сортовое вино - вино, полученное переработкой одного сорта винограда. Обычно сортовые вина называются по сорту винограда, из которого они получены. URL <http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RRuwyui!!iotg> [cit. 2010-03-02]

¹⁸ Купажное вино - вино, выработанное из двух или более виноматериалов разных сортов винограда. Обычно купажные вина называются по месту происхождения. URL:<http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RKzvgmt!!iotg> [cit. 2010-03-02]

Podle доступных информации¹⁹ se v současnosti v Rusku pěstuje přibližně 1000 odrůd révy vinné. Pěstují se jak odrůdy vyšlechtěné v Rusku, jako například Гюляби Дагестанский, Каберне Северный, Нарма, Плечистик, tak odrůdy přijaté z cizích zemí, například Алиготе, Каберне, Каберне Совиньон, Кларете, Мадера, Мерлот, Мускат, Пино, Рислинг, Траминер, Саперави, Сильванер, Шардоне. Více než 45% produkce představuje Ркацители-Rkatsiteli gruzínského původu. Názvy odrůd pocházejících z jiných zemí jsou podrobně rozebrány v kapitole 3.2 a do ruského jazyka jsou víceméně překládány. Vytváření čistě nového názvu, lišícího se od původního, není v Rusku časté. Současné dostupný počet odrůd vyšlechtěných v Rusku dosahuje čísla 173. Při analýze názvů jednotlivých odrůd můžeme rozdělit názvy do následujících skupin. Celkový seznam odrůd vyšlechtěných v Rusku je možné najít v příloze č. 4.

1, Názvy obsahující adjektivum „ruský“: Русский Конкорд, Русский ранний.

2, Názvy odvozené od oblasti původu: Безымянный донской, Гюляби дагестанский, Дагестанский, Дальневосточный Рамминга, Дальневосточный Тихонова, Ефремовский, Красностоп золотовский, Краснянский, Куйбышевский ранний, Куйбышевский скороспелый, Левокумский, Мариновский, Мускат дальневосточный, Мускат куйбышевский, Мускат саратовский, Мускат южнодагестанский, Нарын-кала, Первенец Куйбышева, Первенец Саратова, Пухляковский, Пухляковский черный, Раздорский золотистый, Рубцовский, Саратовский ранний.

3, Názvy odvozené od názvů měst: Бор кара (Бор – častý název pro město v Rusku), Волжский, Екатеринодарский, Заря Куйбышева (заря=červánky), Жемчужина Дербента, Ивановский, Кизилый, Лесной, Мичуринец, Московский, Мускат дербентский, Мускат новошахтинский, Тамбовский розовый.

4, Názvy odvozené od názvů ruských řek: Амурский обоеполюй, Амурский обоеполюй, Березинский, Волжский, Краса Поволжья, Нарма, Первенец Амура.

¹⁹ Сорта виноградов в России (online) URL:<<http://vinograd.info/>>[cit. 2010-03-02], URL:<<http://sovietwine.com/index.html>> [cit. 2010-03-02]

5, Názvy odvozené od pohoří: Алтайский Белый, Алтайская Роза.

6, Názvy poukazující na barvu nápoje: Аметист самарский, Асыл Кара, Бор кара (kara=černý), Буланный белый, Венгерский синий, Заря Куйбышева, Заря севера (заря=červánky), Кокур белый, Кумшацкий белый, Кумшацкий черный, Оленьевский черный, Плечистик обополюй, Прозрачный, Пухляковский черный, Раздорский золотистый, Северный белый, Синенький, Тамбовский розовый.

7, Názvy charakterizující víno: Бархатный, Прозрачный.

8, Názvy označující jména osob: Муромец (самозванец, выдававший себя за сына царя Фёдора Иоанновича – samozvanec vydávající se za syna cara Fedora Ivanoviče), Первозванный (Апостол Андрей Первозванный - Svatý Ondřej apoštol), Сувенир Васьковского (advokát, profesor).

Z výše uvedené analýzy je zřejmé, že nejčastěji získává odrůda název podle oblasti, kde byla vyšlechtěna. Již méně název odkazuje na město. Odrůda může nést i název města, které se nachází v blízkosti či v dané oblasti, nemusí jít vždy o místo výroby. Velmi časté je také odkazování na barvu nápoje přímo v názvu odrůdy a to jak adjektivem označující barvu (Северный белый), tak metaforou (Заря севера – červený druh vinohradu). Název poukazující na ruský původ byl zaznamenán pouze ve dvou případech.

Výrazem *вино*-víno se označují také nápoje vyráběné z jiných plodů než z vinné révy. Název je ve většině případů odvozený od použitého plodu. Mezi takové nápoje patří následující:

вишнёвое вино – višňový alkoholický nápoj, synonyma киршвейн

изюмное вино – alkoholický nápoj vyráběný kvašením hrozinek

медовое вино – alkoholický nápoj s přídavky medu

овощное вино – označení pro likérové nápoje z jakéhokoli plodu, synonyma фруктовое вино, ягодное вино, плодово-ягодное вино, фруктово-ягодное вино

яблочное вино – alkoholický nápoj připravovaný kvašením jablek, synonyma яблоновка, яблочко, яблончик

Ještě častěji se lexému *вино*-víno používá pro označení vodky. Toto použití má svůj historický význam a dříve bylo jeho použití běžné, v současnosti se daný lexém používá spíše v dialektech či žargonu. Nápoj, který si dnes představíme pod pojmem vodka, získal svůj současný název až v 19. století. Do té doby existovalo několik termínů, kterými byla dnešní vodka označována (podrobněji v kapitole 4.2). Prvním termínem bylo označení *вареное вино*–vařené víno. Termín poprvé použitý v 14. století vznikl na základě termínů *вареный мед*, *вареное пиво*, což byli alkoholické nápoje s analogickým postupem výroby jako pozdější vodka. Nejznámějším termínem pro označení vodky však bylo *хлебное вино*–obilné víno a *горячее вино*–pálivé víno. Název *хлебное вино* se používal ve všech obchodních, administrativních a právnických dokumentech od 17. století, v 19. století byl nahrazen termínem *vodka*. Ve státních dokumentech se v 17. - 19. století používal oficiální název *горячее вино*, který byl přijat ze západních jazyků - v německém jazyce nazývali vodku *brandtwein*, v ukrajinském jazyce *горілка*, v polském jazyce *gorzalka*. Všechny tyto termíny označovaly silný nápoj, ze kterého pálí hrdlo. Ač byl termín *pálivé víno* velice rozšířený, nestal se základním názvem vodky. Příčinou může být i převzetí termínu z cizích jazyků, Rusové si zakládali na svých názvech pro vodku, neradi přejímali cizí slova (Horáková 2007: 37). Kromě těchto tří termínů se v 14.-19. století pro označení vodky používalo několik výrazů vzniklých spojením charakterizujícího adjektiva a lexému *вино*. To bylo z toho důvodu, že podle scholastických a psychologických tradic musel být alkoholický nápoj označen jako víno, jehož druh se rozlišoval přívlastkem (hroznové, obilné, horké) (Horáková 2007: 38). Některé názvy je možné najít i v současné ruské slovní zásobě (Багриновский 2008: 253-277, Похлебкин 2001):

бабье вино – méně časté hovorové označení nekvalitní vodky

белое вино – hov., dialekt „*Белое вино, как величали водку, прогрело Наташку Дрын, одарило смелостью, даже будто приподняло над стулом.*“ (Багриновский 2008: 271)

боярское вино – označení vodky vysoké kvality

вино с огнём – označení silné vodky, termín používali obchodníci v Donské oblasti v 19.stol.

водочное вино – žertovné označení vodky, žargon

горкое вино – označení vodky s příchutí hořkých bylin

двойное вино – označení pro dvakrát destilovanou vodku

доброе вино – označení vodky vysoké kvality

запойное вино – dialektní označení vodky

зелено вино – označení vodky s příchutí bylin – nazelenalá barva, v umělecké literatuře, folklóru a písničkách: „Сел за стол солдат, зелена вина приказал подат“ (Багриновский, 2008: 273)

зелёное вино – v folklóru, umělecké literatuře „От зеленого вина, отрекалася она, пирожок лишь разломила, да кусочек прикусила....“ (Багриновский, 2008: 275)

инжирное вино – fíková vodka, инжир-fík

кабашное вино – „Кабашное вино мы в кабаке сопьём, а это вино надо пить особливо.“ (Успенский, 1880 - Багриновский, 2008: 276)

казённое вино – označení vodky vyráběné státem po zavedení státního monopolu na výrobu vodky

корчмное вино – označení nelegálně prodávané vodky

куренное вино – odvozené pravděpodobně od substantiva lihovarnictví-винокурение

московское вино – přívlastek „moskevská“ byl v 17. - 19. století garancí vysoké kvality

очищенное вино – více se používá v formě substantiva очищенное

пенное вино - „Я взошёл в первый кабак, выпил стакан пенново вина, ...“ (Герцен, 1852: 86 - Багриновский, 2008)

перегонное – odvozené od substantiva destilace-перегонка

полугарное вино – полу+выгорать (Багриновский 2008: 493), „Дело об ошиrafoвании купца Самаила Самойловича за перекур трёхсот восемнадцати с семью сотыми вёдер полугарного вина.“ (Левитов, 1869 - Багриновский, 2008: 497)

полынное вино – pelyňková vodka, полынь-pelyněk

простое вино – označení pouze jedenkrát destilované vodky

ржаное вино - termín zdůrazňuje fakt, že se do 40. – 60. let 18. století vyráběla ruská vodka pouze ze žita

серое вино – označení nekvalitní vodky šedé barvy

синягинское вино – nekvalitní vodka, dialekt „отойди, пьяница, не дохнёи, так синягинским и разит“ (Багриновский 2008: 277)

травяное вино – označení vodky s příměsí bylin

тройное вино - označení pro třikrát destilovanou vodku

тутовое вино – vodka „tutovka - kvalita“

финиковое вино – fíková vodka

четверное вино – označení pro čtyřikrát destilovanou vodku

яковитое вино - označení vodky vysoké kvality „Яковитое вино та же горелка добрая, кабы двоеное русское вино и англичская горькая“ (Багриновский 2008: 258).

3.4 Obchodní značky vín na českém trhu

Obchodní názvy jednotlivých vín určených pro trh se vytvářejí podle rozdílných principů, souvisejících s jakostní kategorií vína. U jakostního vína tvoří značku odrůda, ze které je víno vyrobeno. Každý vinařský závod má svůj osobitý design láhve i etikety, případně celkovou edici vín, avšak název vína je totožný s jinými firmami (např. *Frankovka, Veltlínské zelené, André* atd.) Na etiketě musí být dále mimo jiné označena vinařská oblast. Pokud se jedná o vína s přívlastkem – kabinet, výběr z hroznů, výběr z bobulí, výběr s cibéb, pozdní sběr, ledové či slámové víno, musí být tato specifika na etiketě uvedena a dále zde musí být uveden rok sklizně, vinařská oblast a vinařská obec. Stolní vína jsou vína bez zvláštních typických znaků jakostních vín a nesmí být označena názvem odrůdy ani vinařské oblasti. Mohou to být i vína známková.

Známková vína jsou vyráběna cílevědomým scelováním vybraných vín podle receptury tak, aby vznikl nový typ vína vyznačující se stejnými a stálými charakteristickými vlastnostmi. Mohou to být i vína šumivá, vína suchá nebo nasládlá, dezertní nebo kořeněná, vína všech barev - bílá, červená, růžová. Může to být směs několika vín odrůdových, tuzemských nebo zahraničních. Avšak oproti vínům odrůdovým musí mít každoročně stejné smyslové i chemické hodnoty (Pátek 1998). U posledních dvou jmenovaných je typické vytváření smyšlených obchodních názvů. Značky stolních a známkových vín dostupné na českém trhu jsou uvedené v příloze č. 5:

Při analýze daných obchodních značek, je možné názvy rozdělit podle motivace do následujících skupin:

1) Značky vín tvořené osobními jmény: Bušek z Velhartic (komorník markraběte Karla), Dan Ermite (Dan-poustevník a léčitel Daníž, Ermite-význam slova poustevník, podle legendy voda z pramene v blízkosti vinic navrátila potulnému rytíři zrak), Denis d'or Barrique, Eliška bílá, Eliška červená, Eliška růžová (typické jméno kněžny či panovnice

v českých zemích), Ludmila (kněžna, manželka prvního Přemyslovce), Gracie (tři dcery Boha Dia; ale spíše geografické zařazení, jelikož sousolí Gracie se nachází na ve vinařské oblasti Morava – odtud také dané víno), Kartuziánský lis (řád Kartuziánů, kteří založili místní sklepy), Madona (obecné označení Panny Marie), Maryša (literární postava), Svátá Anna (údajná matka Panny Marie), Svátý Urban (papež Urban – jeden z patronů vinařů)²⁰.

2) Značky vín odvozené od geografických názvů:

- na úrovni vinařské obce: Blatnický Roháč (vinařská obec Blatnice, trať Roháč), Bzenecká Lipka (Bzenec-vinařská obec), Dolské bílé, Dolské červené (vinařská obec Dol), Hodonínské lázeňské, Hodonínské Slunce (vinařská obec Hodonín), Karlštejnské bílé, Karlštejnské červené (vinařská obec Karlštejn), Mutěnický Granát (vinařská obec Mutěnice), Pavlovické ohnivé (vinařská obec Pavlov), Pražský výběr, Pohár Pražského sklepmistra, Pražský Sklepmistr (vinařská obec Praha), Roztocký květ, Roztocké zámecké (vinařská obec Roztoky u Prahy), Strážnický Žerotín (vinařská obec Strážnice),

- na úrovni vinařské podoblasti: Madlenka z Mělníka (Mělnická vinařská podoblast), Mělnické zámecké Barrique (Mělnická vinařská podoblast, zajímavostí je, že každý rok dostává víno novou etiketu), Mělničina (Mělnická vinařská podoblast), Mikulovská Romance, Mikulovské bílé, Mikulovské červené (Mikulovská vinařská podoblast), Slovácký Rubín (vinařská podoblast Slovácko), Zámek Mělník (Mělnická vinařská podoblast), Znojenské královské bílé, Znojenské královské červené (Znojemská vinařská podoblast),

- na úrovni vinařské oblasti: Moravia bílá, Moravia červená, Moravínko, Moravské bílé, Moravský Hrozen, Moravský Rubín, Moravský Sklepník, Perla Moravy, Slunce Moravy (vinařská oblast Morava),

- ostatní: Cecemín, Cecemínský nektar, Cecemínský výběr (vrch Cecemín blízko vinařské obce Dřísy), Gracie, Pálavské bílé, Pálavské červené (oblast Pálava na Moravě), Radobýl (vrch u vinařské obce Litoměřice), Velkomoravské (sláva Velkomoravské říše).

3) Značky odvozené od konkrétních vinogradů a tratí: Blatnický Roháč, Ludmila, Pálavské bílé, Pálavské červené, Radobýl, Strážnický Žerotín

²⁰ Legenda nám říká, že římský papež Svátý Urban se ukryl před pronásledovateli ve vinici a tím si zachránil život, stal se tedy patronem vinařů, vína a vinogradů. Narodil se ve druhém století a podle jedné z legend obrátil prý Valeriána, ženicha Ceciliina, na křesťanství a pokřtil ho. Zemřel v roce 230. Jeho hrob byl při vykopávkách roku 1854 nalezen na Via Apia v Římě. URL <<http://catholica.cz/?id=2048>> [cit. 2010-03-04]

4) Značky vyzývající asociace s výrobou vína: Mělnické zámecké Barrique (barrique=sud na víno), Moravský sklepník (profese), Pohár Pražského sklepmistra (profese), Pražský sklepmistr (profese), Původní sklepmistr (profese), Sklepni svíce (víno se uchovává ve sklepech), Révový list, Víno bohatýrské červené, Zlatý Hrozen

5) Značky poukazující na barvu vína:

- na bílé víno: Bílá paní, Bílá růže, Divoch bílý, Dolské bílé, Elegance bílá, Hradní svíce bílá, Karlštejnské bílé, Konšelské bílé, Mikulovské bílé, Moravia bílá, Moravské bílé, Pálavské bílé, Poezie bílá, Znojenské královské bílé,

- na červené víno: Červená růže, Červený kvítek, Divoká býčí krev (podle temně rudé barvy vína), Divoch červený, Dolské červené, Elegance červená, Hradní svíce červená, Karlštejnské červené, Konšelské červené, Mikulovské červené, Moravia červená, Moravský Rubín, Mutěnický Granát, Pálavské červené, Poezie červená, Slovácký Rubín, Víno bohatýrské červené, Znojenské královské červené

- na růžové víno: Eliška růžová, Zámecké růžové.

6) Značky nezařaditelné do výše uvedených skupin: Aeurův Kříž (pomník v oblasti vinařské obce Lechovice), Blatel (název firmy), Cechovní pohár bílý, Cechovní pohár červený, Dačického pohár (soutěž v mažoretkovém sportu), Harmonie (harmonická chuť), Josefův pramen (vinař Josef Kolář - přivlastnění), Kardinál, Manon (možný název podle dívky v novele Manon Lescaut), Primáš (čestný titul biskupa jedné z diecézí ve státě/první houslista lidové kapely), Sladké mámení (poukazující na sladkou chuť vína), Vavřinec (substantivizace odrůdy Svatovavřínecké), Zámecká svíce, Žhavé slunce (slunce pro víno nezbytné).

Z výše uvedeného rozdělení je zřejmé, že obchodní značky stolních a známkových vín jsou v nejvíce případech odvozeny od geografického názvu oblasti, kde se vyrábějí, ať už jde o vinařskou oblast, podoblast či obec. Nejčastěji se na etiketách objevuje název odkazující na vinařskou oblast Morava a to jak v substantivní (*Moravia bílá, Moravia červená, Moravínko, Perla Moravy...*), tak i adjektivní podobě (*Moravské bílé, Moravský Hrozen, Moravský Rubín Moravský sklepník...*). Název odkazující na vinařskou oblast Čechy není na trhu ani jeden. Z vinařských podoblastí je na etiketách nejvíce zastoupena podoblast Mělnická, kde převažuje substantivní podoba (*Madlenka z Mělníka, Mělnické zámecké Barrique, Mělničina, Zámek Mělník...*). Jednotlivé vinařské obce jsou zastoupeny

jedním až dvěma názvy, ve všech případech v adjektivní podobě, nejčastěji označující bílé a červené víno (*Dolské bílé/Dolské červené, Karlštejn Bílé/Karlštejnské červené...*atd). Výjimkou nejsou ani názvy firmy či pěstitele (*Blatel, Josefův pramen...*). Typické je také vytváření stejnojmenných značek pro bílou i červenou variantu. Kromě substantiv *Rubín* a *Granát* je zde odkaz na barvu pouze v adjektivní podobě (*Bílá růže, Červená růže...*). Názvy zmiňující barvu vína jsou velmi časté.

Šumivá, perlivá, likérová a aromatizovaná vína mohou být označena libovolnými názvy podle přání výrobce. Avšak šumivá vína nesmí nést originální francouzský název *Champagne*, pokud nejde o víno pěstované a lisované přímo v francouzské oblasti Champagne. Sektem jsou nazývána dvakrát kvašená vína. Perlivá vína se odlišují tím, že je do nich oxid uhličitý většinou přidáván uměle.

Názvy šumivých vín na českém trhu:

- výrobce Bohemia Sekt: Bohemia Regia, Bohemia Regia červená, Bohemia Sekt, Bohemia Sekt Prestige, Bohemia Sekt Rose, Cuveé Charmante, Chateau Belveder, Chateau Radyně, Louis Girardot
- výrobce Soare Sekt: A. Mucha Chardonnay Sekt, Donato, Moscato de Luxe, Rychlé špunty (dětský bezalkoholický nápoj), Soare Sekt
- ostatní výrobci: Avanti, Blatnická Perla (vinařská obec Blatnice), Diana, Frizzante, Hubert sekt Club, Chateau Bzenec (vinařská obec Bzenec), Chateau Čejkovice (vinařská obec Čejkovice), Chateau Karlštejn, Chateau Mělník, Chateau Troja Sekt, Liederhausovo perlivé (vinař Liederhaus –přivlastnění), Kateřina, Lucie, Motýl, Perlivé víno Krále Jiřího, Rezidence sekt, Rosecco, Saint Croix Sekt, Sang Real Sekt, Sekt Karlštejn – demi sec, brut, rosé, Sekt Karlštejn exkluziv, Sekt Lechovice (vinařská obec Lechovice), Sekt Venuše (bohyně lásky – víno je jako bohyně), Selection, Tereza, Znovín de Lux (výrobce Znovín Znojmo).

Z výše uvedeného je zřejmé, že obchodní značky šumivých vín jsou z velké části odvozené od obchodního názvu výrobce či vinařské podoblasti/obce.

Názvy aromatizovaných vín na českém trhu:

Metropol Bianco, Metropol Rosso, Metropol Bitter Exclusive, Ontario Bianco, Carmen Rosso, Katran Rosso, Victoria Bianco, Victoria Rosso.

Ačkoli vyráběná v České republice, mají aromatizovaná vína přívlastek odkazující na barvu v italštině (bianco, rosso). Česká adjektiva *bílý/červený* se u aromatizovaných vín nepoužívají.

Speciálním typem jsou mešní vína, určená pro farní úřady, vyráběná ve specializovaném Arcibiskupském vinařství v Kroměříži. Oficiální název firmy je Arcibiskupské zámecké víno Kroměříž. Mešní vína se prodávají pod obchodním názvem odrůdy, ze které jsou vyrobené, výjimku tvoří následující:

Biskup Bruno – olomoucký biskup, zakladatel tradice výroby kroměřížských mešních vín

Kromě výše uvedených existují speciální, výjimečná pojmenování jakostních vín. Jde především o exkluzivní řady či limitované edice jednotlivých firem. Podle níže uvedeného seznamu je zřejmé, že jsou speciální edice věnované nějaké významné osobnosti. Na českém trhu bylo v posledních letech možné najít následující:

- exkluzivní řady: A. Mucha, Kafka, Komenius, Sv. Antonius
- exkluzivní limitované edice: Růžový Kavalír (pojmenováno a vyrobeno u příležitosti uvedení Strausovy opery 'Růžový Kavalír' v listopadu 1996 v Národním divadle)

Raritou v českém vinařství je výroba košer vín. Tato vína jsou vyráběná pouze v Mostě, ve firmě České vinařství Chrámce s. r. o. Mají tradici již od roku 1994. Samotné slovo *košer* lze přeložit jako „čistý“ a také výroba těchto vín je vedena právě v duchu tohoto slova. Jeho výroba od zpracování hroznů až po lahvování je svěřena pouze židům. Tato vína se nesmějí připravovat společně s ostatními víny, zařízení pro jejich výrobu je

sterilizováno. Jsou určena českým židům, zahraničním turistům a milovníkům mimořádných vín (Doležal 1999). Každá láhev košer vína je opatřena etiketou, na které je potvrzení, že víno bylo vyrobeno podle košer předpisů. Obchodní značku košer vín tvoří většinou název odrůdy, ze které je dané víno vyrobeno, někdy se však objevují košer vína i pod jinými názvy:

- *Metzada* (česky Masada, pozemek starověkých paláců a opevnění v Izraeli nad izolovanou rockovou plošinou na východním okraji Judean pouště u Mrtvého moře)
- *Samson from the city of the Mahara*.

3.5 Obchodní značky vín na ruském trhu

V současné době prochází vinařství v Rusku opětovným rozvojem a výrobou vína se zabývá přibližně 500 společností. Surovinu získávají jak od domácích vinařů, kterých je v Rusku registrováno 147, tak od zahraničních pěstitelů²¹. Nejvýznamějším dodavatelem je Moldávie, jejíž produkce zaujímá 35-37% ruského trhu, který nabízí přibližně 15000 značek vín. Situace se však v blízké době může změnit. V rámci reformy, která si klade za cíl snížení alkoholismu v Rusku, byly, kromě stanovení minimálních cen na vodku, zavedeny speciální importní cla na alkohol. Cla se dotýkají všech alkoholických nápojů i surovin k jejich výrobě. Administrativní nepřipravenost měla za následek, že v lednu 2010 neměla žádná zahraniční firma oprávnění dovážet alkohol do Ruska. Pokud situace nebude včas vyřešena, bude se opakovat situace z 80. let 20. století²² a regály v obchodech s alkoholem budou zet prázdnotou, jelikož i domácí výrobci používají k výrobě levnějších vín suroviny ze zahraničí.

Vzhledem k tak vysokému počtu není možné analyzovat všechny značky dostupné na trhu. Níže uvedený rozbor zahrnuje pouze 100 značek, jelikož stejné množství bylo

²¹ Российский рынок вина. Есть ли в России российское вино? (online)
URL <<http://www.vinmoldova.md/index.php?mod=content&id=735>> [cit. 2010-03-06]

²² V roce 1985 vedl M. Gorbačov antialkoholickou kampaň, v rámci které byla vypálena většina vinohradů. Produkce alkoholu byla snížena, prodej alkoholických nápojů byl omezen a ceny alkoholu se tím rapidně zvýšily. Situace tak podpořila domácí nelegální výrobu, a cíl – snížení alkoholismu tudíž nebylo dosaženo. Navíc přišel stát o značnou část příjmů do státního rozpočtu (Бобрышев 2000).

rozebráno i u českých vín (kapitola 3.4). Názvy byly vybrány náhodně z několika knižních (Бобрышев 2000, Минеев 2007) i internetových zdrojů²³. Je zajímavé poukázat na existenci základních metod tvorby názvů obchodních značek vín, což není u ostatních nápojů vyráběných v Rusku běžné. Nejčastějšími metodami jsou následující:

1, Značka vína podle názvu odrůdy u všech jakostních vín: Алиготе, Бастардо, Изабелла, Каберне, Пине, Рислинг, Ркацителли, Сильванер, Траминер.

2, Základem názvu je geografický původ vína:

- značky tvořené od názvů měst: Ахтаниз, Гермонасса, Кизляр, Киевское игристое, Рислинг Анапа, Севастопольское игристое

- značky tvořené od názvů států: Жемчужина Азербайджана, Жемчужина, России, Итальянское вино, Испанское вино, Казахстан, Молдавское игристое, Российское, Российское шампанское, Русия, Советское шампанское, Французское вино

- značky tvořené od názvů řek: Днепровское, Днестровское, Терек

- značky tvořené od názvů výrobních oblastí: Закарпатско, Кахетинское вино, Меотида, Южнобережное

- názvy Дар Дона, Донское игристое розовое, Рислинг Донской, Тихий Дон mohou být odvozeny jak od názvu řeky, tak od názvu výrobní oblasti.

3, Značky vytvořené na základě biologické zóny, ve které roste dané víno: Степное, Горный цветок, Горный родник.

4, Použití vztažného adjektiva obchodního názvu vyrábějícího vinařského závodu. Téměř každý výrobce má několik takových vín: Прасковейское, Прасковейское красное (завод СКП Прасковейское), Корнет (завод ОАО Корнет), Каберне Абрау (завод ГУП Абрау-Дюрсо), Мускат Новочеркасский (завод Новочеркасский винно-водочный завод), Рисп (завод ООО "РИСП").

²³ Obchodní značky ruských vín (online) URL:<<http://sovietwine.com/index.html>>, URL:<<http://www.svvr.ru/>>, URL:<<http://www.vinmoldova.md/index.php?mod=content&id=735>> [cit. 2010-03-06]

5, Výskyt v obchodním názvu adjektiva či substantiva, charakterizující typ vína, zejména:

- barvu: Гранатовый браслет, Дербентское золотистое, Донское белое, Донское игристое розовое, Золотистый, Золотое, Изумрудное, Красная гроздь, Малиновый звон, Мускат розовый, Прасковенское красное, Роза ветров, Рубин Дона, Рубин Тамани, Чёрные глаза, Янтарное, Янтарь Ставрополя

- sílu: Анапа крепкое, Кубань крепкое

- cukernatost: Вермут белый экстра, Каберне десертное, Каберне ликерное, Мускат десертный, Мускат полусладкий, Полусухое белое, Прикумское полусладкое

- šumivost: Краснодарское игристое, Донское игристое, Российское шампанское, Советское шампанское, Шампанское Абрау Дюрсо Цимлянское игристое, Юбилейное шампанское.

6, Obchodním názvem mohou být i jména osob, historických či politicky významných osobností: Граф Монте-Кристо, Графиня де Монсоро, Дар Екатерины, Изабелла розовое, Кагор от Александра, Королева Марго, Людовик XIV, Мария Медичи, Принцесса Антуанетта, Шампанское Князь Лев Голицын, Více než u vína však osobní jména tvoří obchodní značku u vodky.

7, Výskyt v obchodním názvu substantiva *букет*, poukazujícího na silné a bohaté aroma vína: Букет Ахтаниз, Букет Абхазии, Букет Анапы, Букет Молдовы, Букет Прикумья, Донской букет.

8, Výskyt v obchodním názvu substantiva *нектар*, který metaforicky charakterizuje chuť vína: Нектар, Нектар Ставрополя, Рубиковый нектар, Старый нектар.

9, Použití metafor, poukazujících na vysokou kvalitu nápoje: Жемчужина России, Звёздное, Изюминка, Мелодия, Молдавское отборное, Московское качество.

10, Použití adjektiv *юбилейное, праздничное*, poukazující na konzumaci nápoje ve významný den: Кабардинское Юбилейное, Наш юбилей, Праздничное, Юбилейное, Юбилейное 50, Юбилейное 100. Elitní řadu vín označených „Юбилейное“ vydává každý závod k příležitosti významných výročí.

11, Speciální vína, druh označen přímo v názvu: Вермут белый экстра, Фан-Фан вермут Фанагории, Кагор, Кагор 32, Кагор бальзамный, Кагор от Александра, Портвейн золотистый, Портвейн Кавказ, Токай южнобережный, Фан Порто, Херес Таманский, Херес Голубиский.

12, Jednotlivé názvy, nespádající do výše uvedených skupin: Боспор, Коварство и любовь, Коралл, Надежда, Нежность, Новый свет, Ночь нежна, Овация, Очарование, Церковное, Улыбка.

Z výše uvedené analýzy je zřejmé, že stejně jako v ČR tvoří u jakostních vín značku odrůda vinné révy, ostatní vína mohou být označena libovolnými názvy, jaké si určuje sám výrobce. Druh vína (dezertní, likérové, perlivé či šampaňské) je ve většině případů zdůrazněn přímo v názvu obchodní značky (*Краснодарское игристое*). Časté je vytváření značek odvozených od geografických názvů, ať už města, vinařské oblasti, regionu či státu. Odkaz na barvu je vyjádřen jak formou adjektiv (*Красная гроздь*), tak i substantiv (*Рубин Дона*). Historické osobnosti se v obchodních názvech vín vyskytují méně často než například u vodky. Téměř u každého výrobce můžeme najít řadu vín pojmenovanou podle jména společnosti, většinou ve formě vztažného adjektiva (*Прасковейское красное*) a elitní řadu vín vyráběných jednorázově k příležitosti významných výročí. Tato vína jsou většinou označena adjektivem „Юбилейное“, někdy přímo i s rokem výročí (*Юбилейное 50, Юбилейное 100*).

Při vytváření obchodní značky je také velmi typické slučování výše uvedených modelů, například kombinace názvu odrůdy s:

- adjektivem poukazující na geografický původ (*Рислинг Донской, Рислинг Анапа*)
- názvem závodu (*Мускат Новочекарский*)
- adjektivem charakterizujícím druh vína (*Каберне ликерное*)

Objevují se ale i složitější kombinace - odrůdy, geografického zařízení, výrobce, druhu i barvy vína (*Донское игристое розовое, Мускат игристый донской, Фан-Фан вермут Фанагории*).

4. Vodka

4.1 Historie ruské vodky

Historie vodky a počátky její výroby na Rusi byly dlouho neřešitelnou otázkou. Do 70. let 19. století se historií tohoto ruského nápoje nikdo nezabýval. Roku 1977 byl ve světě vyvolán spor o prioritu ve výrobě vodky. Ruské výrobky byly v zahraničí bojkotovány a hrozilo, že název „vodka“ budou moci pro své výrobky používat pouze americké společnosti, které tvrdily, že začaly s výrobou vodky mnohem dříve než jakákoliv ruská firma. Sovětská vláda požádala Ministerstvo zahraničního obchodu o objasnění historie tohoto významného nápoje a nalezení důkazů o jeho ruském původu. A tehdy bylo po půlročním hledání zjištěno, že nebylo možné dohledat nejen datum první výroby vodky na Rusi, ale také že neexistovala žádná literatura o historii vodky vůbec. Vláda se tedy obrátila na Vědecko-výzkumný ústav a Vědecký ústav Akademie věd SSSR. Vědecký ústav Akademie věd jako výsledek představil disertační práci M. J. Volkova *Lihovarnictví*²⁴. Vědecko-výzkumný ústav vydal *Dokumentační osvědčení o historii rozvoje technologie pro výrobu vodky v Rusku*²⁵. Oba dokumenty se však odklonily od vyřešení základní otázky (datum první výroby vodky). Volkov ve své práci uvádí za prvotní období výroby vodky 15.-16. století, v práci Výzkumného ústavu je uvedeno 12. století²⁶.

Zájem o vyřešení otázky o počátku výroby vodky projevil V. V. Pochlebkín. Výzkum prováděl pro nynější historické bádání neobyčejným způsobem - analýzou terminologie lihovarnictví a rozebráním významu termínu „vodka“ v historických pramenech. Výsledkem Pochlebkínova výzkumu byla vědecká práce (publikována 1979), která dokazovala, že Rusko bylo opravdu prvním výrobcem vodky na světě. A tak byla v roce 1982 Mezinárodní arbitráží posílena priorita výroby vodky jako originálního alkoholického nápoje a Rusko získalo výsadní právo zveřejňovat reklamy s názvem vodka a používat slogan „pouze vodka z Ruska je pravá ruská vodka“. Tato práce byla v roce 2006 vydána knižně²⁷.

²⁴ Волков, М. Й.: *Виннокуренное производство*, 1979

²⁵ Документальная справка по истории развития технологии производства водки в России, 1980

²⁶ Horáková, M.: *Ruské názvy alkoholických nápojů a jejich vývoj*, 2007

²⁷ Похлебкин В.В., *История водки*, 2006

Pochlebkina ve své studii dochází k závěru, že základy lihovarnictví a výroby první vodky (tehdy název *хлебное вино*) byly položeny v některém z moskevských klášterů v 40. letech 15. století. Jeho úsudek povrtzuje několik faktů. Významným faktem byl přechod ze zemědělského systému mýcení na trojhonné neboli trojpolní hospodářství ve 30. letech 15. století. Což způsobilo dvakrát větší produkci obilí a byl ho nadbytek. Začala se tedy hledat stále nová využití obilí – což vedlo k základům lihovarnictví. Tento fakt jasně ukazuje na příčiny vzniku lihovarnictví v Moskvě mnohem dříve než v ostatních státech východní Evropy.

Přesnější datum první výroby vodky nelze určit z důvodu nedochování potřebných dokumentů. Pochlebkina (2006) zdůrazňuje, že možným a také velmi pravděpodobným důvodem mohla být i snaha o uchování tajemství o průkopníkovi lihovarnictví. Je možné, že kroniky, ve kterých byly zapsány počátky lihovarnictví a výroby vodky na Rusi, nebyly přepisovány, jelikož byly známy negativní dopady lihovarnictví (již přibližně 40-50 let po jeho začátku) a církve nechtěla být tím „pramenem“ pijanství a alkoholismu, které mělo na Rusi velmi špatné sociální, ekonomické i politické důsledky. Dokumenty, svědčící o výrobě vodky, byly pravděpodobně bez milosti spáleny v polovině 17. století, kdy na Rusi došlo k rozkolu církve. V Evropě bylo katolictví, Rusové vyznávali pravoslaví. Patriarcha Nikon prosadil pravoslavnou reformu, kterou se revidovaly a sjednocovaly staré církevní texty. Vzhledem k už tehdy známým sociálním důsledkům alkoholismu je možné, že veškeré dokumenty, zmiňující výrobu vodky v kláštorech, byly spáleny, aby nebylo žádných důkazů pro obvinění církve a nedošlo tak ke sporům mezi církevní a světskou mocí.

V dalším historickém vývoji tohoto významného ruského nápoje se Pochlebkina shoduje s dalšími prameny (Николаев 2004, Кручина 2003, Сергиенко 1997, Федосеева 2006):

Již brzy po objevení vodky na Rusi byl znát význam lihovarnictví a od roku 1474 se stala výroba alkoholických nápojů čistě státní činností, na kterou byl zaveden státní monopol. Výjimku tvořila církev, která stále mohla pokračovat ve výrobě alkoholických nápojů. O tato privilegia však vládní moc vedla v letech 1480 - 1490 s církví spory. Lihovarnická práva byla nakonec církvi odebrána. Nedlouho po rozvoji výroby vodky začala vláda s jejím exportem. Na základě dochovaných dokumentů se vodka začala poprvé vyvážet v roce 1505 do Švédska, Livonska a Estonska.

Za vlády cara Ivana IV. Hrozného byla roku 1533 otevřena první carská hospoda – *царѣв кабак*–krčma, ve které se nejen prodávala, ale i vyráběla vodka. Ivan Hrozný pochopil, že výroba a prodej alkoholických nápojů, a zejména vodky, přinese státní kase značné množství peněz. Proto zavedl nový systém – pronájem státního monopolu, což nebylo obyčejné smluvní odkoupení, ale pronájem založený na důvěře. Platil tedy částečný monopol. Krčmáři carských hospod, kteří vyráběli vodku, odevzdávali každý rok do carské pokladny veškeré příjmy za prodej vodky a za to nebyli státem nijak kontrolováni v oblasti administrativy, financí a kvality vodky. Tento systém se nazýval „*продажа нуми на вере*“ (Похлебкин 2006: 201). Systém vydržel do poloviny 17. století a přinesl jen negativní důsledky, zejména korupci, zneužití ve finanční i administrativní sféře, rozšíření krádeží, zločinnosti a alkoholismu. Toto vše se samozřejmě odrazilo i na kvalitě vodky.

Car Alexej Michajlovič se snažil reformovat výrobu alkoholu v Rusku. Mezi reformní opatření zařadil zejména:

- a) zákaz prodeje na dluh, který vedl k zadluženosti krčem
- b) zrušení tajných a soukromých lihovarů
- c) intenzivnější kázání církve proti pijanství
- d) 2 systémy – státní monopol a pronájem monopolu.

Reforma však ještě více podpořila černý trh a tajnou domácí výrobu – *самогонование*. Zařízení pro domácí výrobu se nazývalo samohonka – *самогонка*. Tyto následky opět donutily vládu k přísnějším opatřením. Prodej vodky měl v rukou výhradně stát, povolení k její výrobě měla sice i šlechta, ale veškerý vyrobený produkt musela odprodat státu za předem dohodnuté tarify. Stát skladoval všechnu vodku v přísně strážovaných skladech. Bohužel ani zdejší pracovníkům nemohl stát plně věřit a i oni nakonec podlehli korupci a falšovali příjem či prodávali uskladněné láhve.

Car Petr I. byl nejen příznivcem alkoholických nápojů, ale také se snažil posílit příjem peněz z výroby vodky a v roce 1697 zavedl na výrobu vodky monopol. Po válce se však situace uvolnila, příjmy nebyly tak vysoké a Petr I. v roce 1716 povolil svobodné lihovarnictví (monopol však není zrušen úplně). Zavedl clo a daň. Lihovarnictví se tak stalo jednou z oblastí zemědělství, neboť se jím zabývali všichni, kteří pěstovali obilí.

Carevna Kateřina II. poté zrušila v roce 1765 monopol úplně a přenechala práva a privilegia na výrobu vodky šlechtě. Šlechta byla osvobozena od veškerých daní, objem

výroby byl stanoven podle hodnoty šlechtice. Všem ostatním stavům – duchovním, kupcům, maloměšťanům i rolníkům však Kateřina II. tato privilegia sebrala, nemohli vyrábět vodku a byli nuceni ji kupovat ze státních palíren. Daný systém přispěl ke zvýšení kvality vodky a stabilnímu příjmu peněz do státní kasy. Šlechta produkovala vodku pouze pro vlastní potřebu, tudíž státní lihovary neměly ve šlechtě konkurenci.

Šlechta si na svá privilegia zvykla, situace byla velmi uvolněná, tudíž není divu, že po nástupu Pavla I. na trůn roku 1796 byla projevená snaha o nastolení nějakého režimu a práva vlády zasahovat do výroby vodky šlechtou odvrácena.

Po vlastenecké válce došlo roku 1819 k inflaci rublu a Alexandr I. uznal, že je čas tvrdě převzít moc nad výrobou vodky, jeho snaha o zavedení monopolu v roce 1819 však byla potlačena. Ale i tak se během snah o jeho zavedení zvýšil státní příjem z výroby vodky téměř o 10 milionů rublů (ze 14 na 23 milionů rublů). Alexandr I. zavedl pevnou prodejní cenu v celém impériu „7 rublů za vědro“ (Кручина 2003: 166). Stát se zabýval výrobou a velkoobchodem, soukromníci pak maloobchodem. I tento systém však nebyl bezchybný, maloobchodníci nespláceli dluhy ani neplatili poplatky a ošidili tak ročně státní kasu o 200 milionů rublů. Situace se stále zhoršovala, roku 1826 činil příjem z maloobchodů pouze 12 milionů rublů. Spotřeba vodky a poptávka po ní začali postupně upadat. Lidé upřednostňovali levnější, ač nekvalitní vodku a alkoholismus se stále více rozšiřoval. Trh byl přesycen levnou a nekvalitní vodkou, výrobci kvalitní vodky to na svých příjmech pociťovali nejvíce.

S cílem posílit své politické postavení Mikuláš I. roku 1826 opět uvolnil dohled nad výrobou vodky a roku 1828 pak zrušil monopol úplně. Pochlebkín (Похлебкин 2006) zdůrazňuje, že takové gesto bylo typické pro silné a uznávané panovníky. V minulosti zrušili monopol již Petr I. a Kateřina II. Sice to bylo pokaždé na úkor státní kasy, ale carové si byli plně vědomi, že tak zvýší svoji prestiž, politické postavení a zajistí si tak nejen uznání od svých poddaných, ale i stabilní vládu. Zrušení monopolu mělo však i negativní důsledky pro národ. Zvýšení ceny vodky, rozšíření alkoholismu, zhoršení sociální situace a následné společenské problémy – rvačky, krádeže, vraždy, žhářství..

V letech 1847–1851 byl zaveden nový spotřebně-odkupující systém, kdy stát monopolně vyráběl vodku v státních lihovarech a prodával ji odkupujícím za pevně

stanovenou cenu. Stát doufal v dodatečný příjem z vysoké prodejní ceny odkupujících spotřebitelům. Bohužel zisky nebyly tak vysoké, poptávka po vodce byla čím dál menší. Jak uvádí Kručina (Кручина 2003) národ se začal proti tomuto systému bouřit, a tak byl tento systém roku 1863 definitivně nahrazen spotřebním systémem – *акцизная система*. To znamenalo, že stát vybíral od lihovarů spotřební daň, která byla vypočítána podle produkce a velikosti firmy. Firma si sama nasazovala cenu prodáváného produktu. Tím pádem byly ceny vodky v různých regionech velice odlišné. Při srovnání všech 3 výše zmiňovaných systémů dojdeme k názoru, že nejlepším systémem pro spotřebitele zůstává státní monopol. Všechny lihovary byl kontrolovány stejnou měrou, cena byla daleko nižší než za spotřebního a odkupujícího systému.

Jak uvádí Nikolajev (Николаев 2004) ani za kapitalismu situace nebyla příznivější. Firmy, využívající dříve monopol se nechtěly svých práv vzdát. S prodejní cenou se snížila i kvalita vodky. Lihovary chtěly snížit náklady, aby i na levné ceně produktu vydělaly a nahrazovaly suroviny levnějšími, například místo obilí používaly brambory (v současnosti je z brambor vyráběná vodka již speciálním druhem), což vedlo nejen k zvýšení pijanství, ale zejména otravám způsobeným alkoholem. Mnoho lidí umíralo na následky nadměrného požití alkoholu. Není tedy divu, že již pár let po přechodu ke kapitalismu přichází návrhy s dalšími změnami. Roku 1881 byla otevřena další pohostinská zařízení: traktir - *трактир* a krčma – *корчма*. Od kabaků se lišily tím, že se zde kromě vodky prodávaly alkoholické i nealkoholické nápoje a jídlo. Zejména na jídlo se kladl důraz, jelikož lidé postupně zpozorovali, že se člověk neopije tak rychle, když k pití konzumují jídlo.

A tak byl v roce 1894 zaveden další, v pořadí již čtvrtý monopol, který vstoupil v platnost roku 1902. Ani tento monopol však neměl dlouhého trvání. Během Rusko-japonské války v letech 1904–1905 byla zakázána výroba i prodej vodky v řadě regionů Ruského impéria. Za první ruské revoluce v letech 1905–1907 byly výroba i prodej vodky částečně regulovány. V letech 1906–1913 pak monopol fungoval v celé své míře a bylo dosaženo několika pozitivních výsledků. Snížil se alkoholismus. Byla přijata mnohá opatření. Během společensky významnějších událostí, jakými byly například volby do Státní dumy a Občinné schůze, se obchod s vodkou striktně zakazoval, zvýšily se tresty za domácí výrobu a objem domácí výroby se rapidně snížil. V období první světové války v letech 1914–1918 byl prodej vodky zrušen a všechna výroba lihu byla použita pro

potřeby fronty a válečných nemocnic. V prosinci roku 1917 sovětská vláda zakázala obchod s vodkou na celé období války i revoluce a tento zákaz v červenci 1918 prodloužila na období občanské války a zahraničních intervencí. Návrh na zrušení tohoto opatření byl přijat ЦИК²⁸ a СНК²⁹ 26. srpna 1923 s platností od ledna roku 1924. Výroba vodky byla sice povolena, ale zároveň byl na ni zaveden monopol, který platil i během Velké vlastenecké války až do roku 1992.

Jak dále uvádí Pochlebkín (Похлебкин 2006) od počátku obnovy výroby sovětské vodky byla její výroba na vysoké vědeckotechnické úrovni. Chemici se začali více zajímat o sovětskou vodku, jejich cílem bylo zlepšit její kvalitu. Za nejvýznamnější chemiky byli považováni M. G. Kučerov, A. A. Verigo, A. V. Šustov a A. N. Gracianov.

Vodka se tedy stala vysoce kvalitní. Před destilací byl líh ředěn vodou a filtrován pouze přes březové nebo lipové uhlí. Používal se většinou dvakrát destilovaný líh vysoké kvality, přičemž ho novými aparaturami a přístroji odebírali maximálně 60%. Sovětská vodka tedy před válkou dosáhla kvality světové úrovně a neobsahovala látky škodlivé zdraví. Během 2. světové války nebyla výroba vodky přerušena, pouze se snížil její objem z 90,5 milionů decilitrů v roce 1940 na 18–20 decilitrů v roce 1944. V roce 1948 byla výroba vodky plně obnovena a následovala technická zlepšení. Byl zaveden způsob dynamického třídění aktivním uhlím, místo keramických se začaly používat filtry z křemičitého písku, byl kladen důraz na změkčení vody. Stalin velice holdoval alkoholu. Často nutil opíjet své nejbližší spolubojovníky a rád se díval, jak se chovají v opilosti. Mezi takové kašpárky patřil i Nikita Sergejevič Chruščov. Alkoholu se nevyhýbal ani Leonid Iljič Brežněv.

V letech 1970 – 1971 byly zavedeny automatické linky pro neustálou přípravu třídění, které bylo prováděno aktivním uhlím. Byl rozšířen sortiment vodky: kromě dlouho známých vodek jako byly *Московская особая*, *Столичная* a *Экстра* se na trhu objevily i *Посольская* a *Сибирская*.

V roce 1986 byla na příkaz prezidenta Michajla Sergejeviče Gorbačeva přijata opatření proti alkoholismu, vedly se velké protialkoholické kampaně. Jak uvádí Fedoseeva (Федосеева) Gorbačov nechal vykácet velké vinohrady a zavřel několik lihovarů. Tato

²⁸ Центральная избирательная комиссия Российской Федерации.

²⁹ Совет народных комиссаров.

opatření poškodila domácí lihový průmysl a odsuzoval je celý ruský národ. Roku 1990 byla uznána opatření za chybná a nastal dlouhý proces obnovení dobré reputace ruského lihovarnictví. Nedostatek kvalitních surovin, přetížená výroba lihovarnických společností a ztráta zkušených pracovníků vedly v letech 1990 - 1992 ke krizi, která způsobila snížení kvality vodky na nejnižší úroveň za posledních 60 let. Následkem krize prezident Jelcin zrušil roku 1992 monopol na veškeré zacházení s vodkou a udělil několik licencí na výrobu vodky soukromníkům.

Výsledky však byly jako při každém zrušení monopolu katastrofické:

- a) levná, ale nekvalitní, nebezpečná a jedovatá vodka na trhu
- b) rozšíření samohonek, 98% výroby v domácnostech šlo na černý trh ve snaze vyhnout se daním
- c) zahraniční náhražky vodky nepodléhaly kontrole, velmi nekvalitní a zdraví nebezpečné
- d) zvýšení prodejní ceny vodky, v roce 1992 přibližně deseti- až patnáctinásobné a v roce 1993 400- až 650tinásobné ve srovnání s první prodejní cenou ve státních podnicích
- e) snížení objemu příjmů do státní kasy
- f) podle statistických údajů byla značně snížena spotřeba vodky (v roce 1992 nejnižší – 4,5 litru ročně na jednoho člověka), týkalo se to však jen legálního trhu, na nelegálním trhu spotřeba rostla
- g) žádná kontrola a garance kvality, zvýšení úmrtností na otravu alkoholem, v roce 1992 o 1,6x více než v roce 1991 (z 16.700 na 26.200 lidí), oproti roku 1960 je toto číslo 125x vyšší
- h) vodka zpřístupněna dětem, ženám a nemocným, což vedlo k jejímu zneužití.

Prezident Jelcin se snažil o znovuzavedení monopolu, lidé si však zvykli na svobodu a nechtěli se vzdát domácí výroby a černého trhu, většina národa pochybovala o síle vlády dodržet a pohlídat daná ustanovení.

Vodka je pro Rusko v současné době spíše zátěží. Zvyšuje se alkoholismus, na otravu alkoholem umírá čím dál více lidí. Podle statistik má vodka na svědomí 33 % úmrtí v Ruské federaci. Nadměrné pití také může za většinu dopravních nehod. V roce 2006 na otravu alkoholem zemřelo přibližně 19.000 lidí, vysoké číslo však zároveň znamená zlepšení v porovnání s rokem 2005, kdy falešná vodka pozabíjela na 30 tisíc lidí. Toto

číslo vyjadřuje přímou otravu ethanolem, na příčiny související s alkoholem jich však zemře mnohem více, ročně téměř okolo 0,5 milionu lidí. Dramatické údaje o otravě podomácku vyráběnou vodkou přicházejí ze všech částí země - v některých z nich dokonce úřady vyhlásily poprvé v historii stav ohrožení. Podíl na sérii otrav mohou mít paradoxně i nové přísnější předpisy, které zpřísňují pravidla pro označování legálních lahví. Podle nového zákona, který platí od 1. ledna 2006, musí každý lihovar zavést počítače na měření úrovně alkoholu ve svých vodkách a dalších produktech a označovat láhve speciálními kolky. Velké lihovary však na takový krok nebyly připraveny, navíc jim vláda nedodala kolky včas a výroba vodky se v zemi zastavila. Několik týdnů nesjela z linek jediná láhev vodky a Rusko se začalo bát, že dochází vodka. Kromě pijáků vodky však na nový zákon doplatila i státní pokladna. Kvůli obrovskému výpadku v dodávkách přišel stát o peníze vybrané na daních. Podle statistických údajů, zveřejněných na serveru Ananova³⁰, ruská vláda ročně vybere z prodeje vodky v přepočtu 143 miliard korun. Týdenní výpadek tak ruskému státu sníží daňové výnosy o zhruba 2,5 miliardy korun. Od zavedení nového zákona se alkohol silnější než 15 % může prodávat jen ve specializovaných obchodech. Značný vliv měl nový zákon i na zvýšení ceny alkoholu. Část nejchudších Rusů tak sahá po náhražkách, často pochybného původu. Podle vládního nařízení 1. července 2006 z regálů obchodů zmizely levné parfémy. Kosmetika obsahující alkohol se může prodávat pouze se speciální licencí. Podle zprávy Ruské národní asociace z června roku 2006 dvacet procent vypitého alkoholu v Rusku totiž tvoří právě levná kosmetika a úklidové prostředky. Podíl kosmetiky, lihu a podobných látek na celkové spotřebě alkoholu neustále stoupá. Dalším opatřením bylo „posunutí“ prodejen alkoholu v Moskvě na vzdálenost minimálně 100m od veřejných míst jako jsou stadiony, nádraží a zastávky autobusů, kde se shromažďuje velké množství lidí. V Nižním Novgorodě tento zákaz platí dokonce na 500m a noční prodej alkoholu je zakázán nejen v obchodech, ale i v restauracích a barech.

Nová opatření byla přijata v lednu 2010 nejen v lihovarnictví, ale také ve vinařství a v pivovarnictví³¹. Byla zvýšena minimální cena vodky – 89 rublů za 0,5 litru, 124 rublů za 0,7 litru³². Do konce roku 2009 bylo možné koupit padělanou vodku bez kolku

³⁰ URL:<<http://www.ananova.com/>> [cit. 2010-03-12]

³¹ KUSLOVÁ, K.: Ruská vláda může brzy zakázat prodej alkoholu po deváté večer [vytvoř. 2010-03-10, Moskva], [cit. 2010-03-12] (online) URL:<<http://www.mediafax.cz/zahranici/3007313-Ruska-vlada-muze-brzy-zakazat-prodej-alkoholu-po-devate-vecer>>

KABRHELOVÁ, L. - VINCUREK, L.: [2010-01-01, Praha], [cit. 2010-03-12] (online) URL:<http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/676566>

³² Při současném kurzu platnému k 12. 3. 2010 – 100 rublů = 63,295 Kč je to 56 Kč za 0,5 litru a 78 Kč za 0,7 litru. (online)

URL:<http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/denni_kurz.jsp> [cit. 2010-

za poloviční cenu. Dále vláda plánuje zákaz prodeje alkoholu vyššího než 15% po 21 hodině. Cílem reformy je snížení spotřeby alkoholu, snížení cenových rozdílů mezi nelegálními a legálními alkoholickými nápoji a samozřejmě větší příjem z daní do státní pokladny. Průměrná spotřeba vodky v zemi je přibližně 16 litrů na osobu, vzhledem k hojně výrobě domácí vodky toto číslo však zcela není konečné.

Stále častěji se v souvislosti s tím ozývá návrh, aby na výrobu a distribuci alkoholu měl znovu monopol stát, tak jako to je v některých jiných zemích. Hlavním problémem totiž je, že spotřebitel často nemá šanci poznat, že kupuje jed. Vzhledem k rozmachu volného trhu je však proces zavedení státního monopolu dlouhý a složitý. Vláda čelí odporu soukromých lihovarů, které upřednostňují volný konkurenční trh.³³

Jak jsme mohli vidět, na výrobu vodky a obchod s vodkou byl několikrát zaveden státní monopol. Carští panovníci i sovětská a ruská vláda si byli vědomi vysokého příjmu peněz z výroby a prodeje vodky, proto není divu, že během šesti století existence tohoto nápoje byl zaveden monopol na jeho prodej a výroby celkem šestkrát. Monopol mohla zavádět jen silná a stabilní vláda. Během nepokojů a vládních rozbrojů monopol i příjmy z vodky upadaly. Zrušení monopolu sice vždy snížilo příjem do státní pokladny, ale posílilo postavení a prestiž panovníka. Můžeme tedy říct, že zrušení monopolu je znakem silného a uznávaného panovníka, většinou však mělo zrušení monopolu negativní následky.³⁴

03-12]

³³ В России на исходе качественный алкоголь[vytvoř. 2010-01-16] (online)

URL:<http://www.ekhoplanet.ru/buisnesothers_1148_3248> [cit. 2010-03-15]

³⁴ Kapitola 4.1 byla po rozšíření a přepracování částečně převzata z vlastní BDP – Horáková, M.: *Ruské názvy alkoholických nápojů a jejich vývoj*, 2007.

4.2 Názvy ruské vodky

Současný význam termínu vodka – „hořký alkoholický nápoj“ – je znám nejen v Rusku, ale po celém světě. V původním významu termín *vodka* označuje vodu v deminutivu. Forma deminutiva i slova v této formě se v současném ruském jazyce nevyskytují, výjimku tvoří takzvaná věčná slova jako „папа“, „мама“ -> „папка“, „мамка“. Termín *vodka* se dochoval až do současné doby právě z toho důvodu, že je to název „věčného“ nápoje, který je znám již po staletí. Avšak nápoj, který dnes nazýváme vodkou, získal svůj současný název až v 19. století. Do té doby existovalo několik termínů, kterými byla dnešní vodka označována. Neměla svůj jednotný název, jelikož ani její výroba nebyla úplně sjednocena. Jak víme, Rusko je největším státem světa, vodka se v každé oblasti vyráběla odlišným způsobem. Například použitím jiného způsobu destilace, výrobou vodky s příchutí atd. Důvody, proč měla vodka do 19. století tolik názvů, byly zejména odlišné oblastní jazyky, používaná nářečí, slang, žargon (Похлебкин 2006).³⁵

Багриновский (Багриновский 2008: 291) uvádí, že poprvé bylo termínu *vodka* použito v roce 1533 v medicíně „Водку нарядити и в рану пуцати и выжимати“³⁶.“ Později se používalo i v drogistice „После омыть приказал Тилемах все онаго мело, а омыть приказал благовонными водками точно“³⁷.“ A až koncem 17. století se objevují první dokumenty, ve kterých termín *vodka* označuje alkoholický nápoj. Fedosejevová (Федосеева 2006) uvádí, že právě prvním oficiálním dokumentem, ve kterém se název vodka objevil ve významu, v jakém ho známe dnes, byl Výnos Kateřiny I., vydaný 8. června 1751 „Кому дозволено иметь кубы для движения водок“ (Федосеева 2006: 17).

Názvů bylo v průběhu staletí několik, uvedu tedy alespoň několik nejvýznamnějších, které byly používány pro označení vodky ve více oblastech Ruska (Похлебкин 2006: 136-143).

1) *вареное вино* – vařené víno

Pravděpodobně první termín vodky, zmiňovaný již v dokumentech z 14. století (1399), kdy označoval vařený med a pivo. Později používaný pro vodu na základě

³⁵ Horáková, M.: *Ruské názvy alkoholických nápojů a jejich vývoj*, 2007

³⁶ Новгородская IV летопис, 1533.

³⁷ Тредиаковский В. К.: Тилемахида, 1766

analogického postupu při výrobě vodky, medu a piva (вареный мед, вареное пиво). Z ruského lexika se vytratil v 16. století.

2) корчма - krčma

Název vodky, který byl používán v 15. - 20. století. Zpočátku označoval domácí výrobu, po zavedení státního monopolu na výrobu vodky se termínem označovala nelegální výroba (dnes samohon).

3) куреное вино – destilované víno

Termín se poprvé objevuje v roce 1479, chronologicky pravděpodobně jako 3. název vodky, a používal se do 2. poloviny 17. století. Vznikl odvozením termínu procesu výroby – винокурение. Název byl znám pouze mezi skupinou výrobců, používal se výhradně v administrativním jazyce. Vzhledem k tomu, že nebyl používán spotřebiteli, v 17. století zanikl.

4) хлебное вино – obilné víno

Jeden z nejznámějších termínů pro označení obilného nápoje. Byl však používán až v 2. polovině 17. století (od roku 1649). Název se používal ve všech obchodních, administrativních a právnických dokumentech. Byl používán do konce 19. století, kdy byl nahrazen termínem *vodka*.

5) горячее вино – pálivé víno

Termín se používal v 17. - 19. století, částečně i ve 20. století. Byl to velice rozšířený oficiální název, používaný zejména ve státních dokumentech. Termín byl přijat ze západních jazyků, v německém jazyce nazývali vodku *Brandtwein*, v ukrajinském jazyce *горілка*, v polském jazyce *gorzalka*. Všechny tyto termíny označovaly silný nápoj, ze kterého pálí hrdlo. Ač byl termín *pálivé víno* velice rozšířený, nestal se základním názvem vodky. Příčinou může být i převzetí termínu z cizích jazyků, Rusové si zakládali na svých názvech pro vodku, neradi přejímali cizí slova.

6) ржаное вино – žitné víno

Termín zdůrazňuje fakt, že do 40. – 60. let 18. století se ruská vodka vyráběla pouze ze žita. V polovině 19. století se postupně přešlo na používání pšenice a brambor

jako surovin pro výrobu vodky. Z toho důvodu tento termín přestal být přesným a vypadl z ruského lexika.

7) *зельено вино* – zelené víno

Termín se používal pro označení vodky s příchutí bylin (zejména chmel, anýz, pepř, pelyněk), kdy vodka získala nazelenalou barvu. Termín se používal zejména v umělecké literatuře, folklóru a pohádkách.

Jak si můžeme všimnout, mnohé termíny obsahovaly substantivum *вино-víno*. To bylo z toho důvodu, že podle scholastických a psychologických tradic musel být alkoholický nápoj označen jako víno, jehož druh se rozlišoval přívlastkem, například hroznové, obilné, horké (Похлебкин 2006: 140)

8) *водка* – vodka

Jak je již výše uvedeno termín *vodka* se poprvé objevil v 16. století a označoval lék obsahující alkohol. Pro označení nápoje se termín *vodka* poprvé použil v 17. století s cílem rozlišit obilné víno (vodku) od vína hroznového. Termín byl tedy od 17. století známý, ale používal se pouze v určitých situacích. Jak je již uvedeno výše, v oficiálních dokumentech se poprvé objevil ve Výnosu Kateřiny I. v roce 1751 (Федосеева 2006). Zatím byl ale pouze synonymem pro označení ochucených aromatických vodek. Označoval vodku s příměsí. Aby se odlišily od označení léků, pro léky se začal používat termín *тинктуры*. Čistá vodka se označovala termínem *вино*. Svůj současný význam získal termín *vodka* v 19. století. Do té doby žargonový výraz se poprvé objevil ve slovníku v roce 1838, nejprve „...*bez objasnění s odkazem na alkoholické nápoje...*“, později jako „...*synonymum termínu víno...*“ (Плюшар 1838) ve formě deminutiva od slova *voda*. Podruhé se objevil ve slovníku v roce 1848 a označoval „...*aromatizovanou a ochucenou vodku...*“ (Авдеевы 1848).

Můžeme tedy říct, že se název vodka rozšířil do ruské slovní zásoby v polovině 19. století. V 70. letech vytěsnil výraz *obilné víno*. A to nejen proto, že si lidé navykli používat stále rozšířenější výraz *vodka*, ale že termín víno od 70. let 19. století označoval pouze vinný produkt (červené a bílé víno). Další příčinou rozšíření výrazu *vodka* bylo ustanovení ideálního obsahu alkoholu ve vodce. Chemická škola v čele s chemikem Mendělejevem ustanovila ideálním podílem 40%. Aby se rozlišily nápoje s větším obsahem alkoholu, začaly se nápoje s 40% obsahem označovat termínem *vodka* a nápoje

s obsahem vyšším termíny *бальзам* (65 – 70%) a *ерофеич* (70 – 75%). Roku 1894 byla 40% vodka patentována ruskou vládou jako Ruská národní vodka. Tato vodka dostala název „Московская особая“. Po zavedení státního monopolu na výrobu vodky v letech 1894–1902 se termín *vodka* natrvalo zafixoval v ruském lexiku.

Bagrinovský (Багриновский 2008: 271-277) kromě výše uvedených výrazů pro vodu uvádí další synonyma, kterými byla vodka v průběhu staletí nazývána. Synonyma jsou podrobně rozebrána v kapitole 3.3. Ačkoliv se jedná o synonyma pro vodu, zařadila jsem je do dané kapitoly, jelikož jsou z většiny případů vytvořena slovním spojením lexému víno a charakterizujícího adjektiva.

4.3 Obchodní značky vodek na ruském trhu

V současnosti je na ruském trhu mnoho druhů vodek s různými názvy. Jednotlivé názvy mají svůj určitý význam. Často se váží na oblast, kde je nápoj vyráběn, bývají spojeny s carskými panovníky a důležitými osobami ruské historie. V mnoha případech se můžeme setkat s adjektivem „ruský“, které upozorňuje na původ vodky. Opět si můžeme obchodní značky rozdělit podle původu názvu do několika skupin. K rozboru jsem využila seznam značek vodky z vlastní BDP (Horáková 2007) rozšířený o aktuální údaje z webových stránek jednotlivých lihovarů a knižních titulů (Кручина 2003, Бобрышева 2000, Федосеева 2006).

Celkový seznam značek je možné najít příloze č. 7:

1, Obchodní značku tvoří osobní jména:

- jména panovníků: Александровская, Андреевская, Государь Петр, Князь Александр, Князь Игорь, Петр I., Петр Великий, Петровская, Петровская слобода, Строганов

- jména významných osobností: Адмирал Ушаков (ruský námořní admirál), Атаман Платов (generál ruské armády 1751-1818), Виноградов (nejasný původ, více osob stejného jména – pravděpodobně zakladatel lihovaru *Столичный трест*, možná také ruský lingvista V. V. Vinogradov či ruský kosmonaut P. Vinogradov), Ермак (ruský bojovník), Жириновский (politický činitel, kandidát na post prezidenta 1991-2008),

Менделеев (ruský chemik), Орлов (vojenský činitel, přítel Kateřiny II.), Потемкин (státní činitel, přítel Kateřiny II.), Распутин (ruský prozaik), Юрий Долгорукий (zakladatel Moskvy)

- postavy literárních děl: Дядя Ваня, Настенька.

- ostatní jména: Самсон (biblický hrdina), Фортуна (římská bohyně osudu), Ювенал (Juvenalis – římský satirik).

2, Značky, jejichž názvy je možné spojovat s vládní a politickou mocí: Дипломат, Дипломатическая, Генерал, Генералиссимус, Императорская коллекция, Министерская, Парламент, Парламент 21 века, Посольская, Посольский двор, Царёв кабак, Царица, Царская забава, Царская потеха, Царское застолье, Царь.

3, Značky jejichž základ tvoří geografické názvy:

- značky tvořené od názvů států: Звезда России, Златая Русь, Казак России, Россия

- značky tvořené od názvů měst a vesnic: Астраханский лотос, Барнаульская, Беслан, Валуйская, Валуйчанка, Великий Новгород, Всевожская, Выборг, Георгиевская, Колыбань, Ливенская, Московская, Московская губерния, Московская кольцевая, Московская особая водка, Нижнекамская, Нижний Новгород, Новгородская особая, Псковская, Рени, Ростов, Самарская, Санкт-Петербург, Саранская, Старая Астрахань, Старая Москва, Тульская водка особая

- značky tvořené od názvů ulic: Арбатская, Вечерний Арбат, Невский проспект, Слободская, Уржумская

- značky tvořené od názvů oblastí: Бугульминская, Васнецовское кольцо, Вятская, Золотое кольцо, Богатство Сибири, Карелия, Курская, Ладога, Лапландия, Мордовия, Сибирская, Сибирская тройка, Сибирский характер, Уссурийская, Уссурийский, Ярославская

- značky tvořící názvy pohoří, hor: Алтай, Сюрприз Алтая, Эльбрус

- značky tvořené od názvů řek: Дон-Батюшка, Невский стиль, Охта, Снежеть, Тигода, Тихий Дон

- značky tvořené od názvů jezer: Байкальская, Звезда Байкала, Пять озер.

4, Нázvy значек obsahující adjektivum *ruský*: Российская, Руссийская корона, Российские водки, Русская, Русская водка, Русская забава, Русская классика,

Русская рулетка, Русский обычай, Русский стандарт, Русский бриллиант, Русский дозор, Русский размер, Русское радио, Старорусская.

5, Značky totožné s názvem výrobního závodu: Алкон, Белебеевская, Блвз, Веда, Воронежский, Дагвино, Диамант, Исток, Калужский кристалл, Красная звезда, Крисстал, Ливиз, Ликсар, Минал, Ост-Алко, Талвис, Топаз, Торгпродмаш, Саранская, Чистопольский, ЧЛВЗ.

6, Vodky pojmenované podle zakladatelů závodu: Поповая, Шустова, Смирновъ, Виноградов.

7, Značky tvořené od názvů drahých kamenů: Бриллиант де люкс, Диамант, Изумруд, Калужский кристалл, Кристалл, Магический Кристалл, Топаз, Хрустальный звон.

8, Назвы значек spojené s církví a náboženstvím: Богородская, Монастырский орден.

9, Назвы значек spojené s národnostmi: Еврейская водка, Прощание славянки, Славянская, Славянская водка, Славянская водка, Славяне, Славянский посошок.

10, Назвы професí mezi obchodními značkami vodky: Белый доктор, Колесник.

11, Назвы rostlin jako značka vodky: Вереск, Дубовая, Растопоровша.

12, Типу aut jako značky vodky: Вито, Нива.

13, Značky obsahující číselky: На троих, Парламент 21 века, Подмосковная 4, Сто великих, Товарищ 40%, 33 богатыря, 7 футов (možná spojitost s příslovím-přáním *‘пусть у вас будет 7 футов под килем’*, které používají námořníci ve smyslu *‘úspěch ve všem-удача во всем’*).

Z dané analýzy vyplývá, že obchodní značky ruských vodek jsou velmi pestré. Nejčastěji se na etiketách setkáváme s geografickými názvy a osobními jmény. Geografické názvy odkazují na názvy států (*Звезда России, Казак России...*), oblastí (*Богатство Сибири, Карелия...*), měst (*Московская губерния, Нижний Новгород...*),

váží se ke kontrétním řekám (*Невский стиль, Охта...*), jezerům (*Звезда Байкала, Пять озер...*), pohořím (*Алтай, Сюрприз Алтая*), horám (*Эльбрус*) či dokonce ulicím (*Арбатская, Невский проспект...*), která se v obchodních názvech jiných alkoholických nápojů vůbec nevyskytují.

Mezi názvy s osobními jmény nacházejí zastoupení panovníci, zejména Petr I. (*Александровская, Петр I., Петр Великий...*) a jinak politicky (*Жириновский...*) či vojensky (*Атаман Платов...*) významní činitelé. Setkat se zde můžeme i s hrdinami literárních děl (*Дядя Ваня...*) či mýtickými postavami (*Самсон...*).

Adjektivum *ruský* je v obchodních značkách velmi časté (*Русский стандарт, Русский бриллиант...*), v porovnání s ostatními alkoholickými nápoji zaujímá první pozici. Vodka je původní ruský nápoj, na který jsou rusové hrdí a přívlastek *ruský* dává vodce vlastnost kvality. Kvalitní vodku asociují i názvy drahokamů (*Бриллиант де люкс, Диамант...*)

Stejně jako u dalších českých i ruských alkoholických nápojů nesou vodky název lihovarského závodu, ve kterém byly vyrobeny. Značky odvozené od národností (*Еврейская водка, Славяне...*) a značky aut (*Вито, Нива*) jsou však typické jen pro vodku, u jiných nápojů se nevyskytují. Naopak minimální zastoupení zde mají profese, které jsou u piva i vína velmi běžným podkladem pro tvoření obchodních značek.

Každý lihovar vyrábí speciální řadu vodek k určitým výročím, které většinou získávají název *Юбилей* či *Юбилейская*, často s doplňující číslovkou určující počet let daného výročí - *Юбилей 50, Юбилей 100*. Výjimečně se setkáme i s jubilejními řadami bez přívlastku *Юбилей/Юбилейская*, jako například *Новгородская столетняя, Князь Серебряный* (25 let založení závodu).

Co se týče písma, je většina názvů napsána cyrilicí. Dříve byly názvy psané latinkou určeny zejména pro export, dnes je však jejich použití běžné i pro ruský trh (*Stolichnaja, Cristall, Priviet vodka, Nemiroff, Semey su, Moskovskaja*). Naopak jsou vodky, které si i přes svou popularitu za hranicemi Ruska ponechávají název v cyrilici (*Русский стандарт*). U některých vodek se na etiketě vyskytují dokonce oba názvy současně (*Ржанная водка-Rzhanaya vodka, Парламент-Parliament, Родник-Rodnik*) (Кручина 2003).

Závěr

Cílem předkládané práce byla analýza názvů alkoholických nápojů na ruském i českém trhu z lexikálního hlediska. Vzhledem k značnému množství existujících alkoholických nápojů, byly pro analýzu vybrány pouze základní nápoje, jež jsou na obou trzích nejvíce produkovány, a to pivo, víno a vodka. Každému nápoji je věnována samostatná kapitola, která popisuje historii a klasifikaci daného nápoje a analyzuje obecné názvy i obchodní značky.

Teoretická část popisuje soustavu českého a ruského jazyka i jednotlivé lingvistické pojmy. Podle Čechové je český národní jazyk tvořen jazykem spisovným a jazykem nespisovným. Jak uvádí Davydov ruský národní jazyk se skládá ze spisovného jazyka (кодифицированный язык), hovorového jazyka (русская разговорная речь) a obecného jazyka (просторечие). Na tvorbě slovní zásoby se v obou jazycích podílí odlišné prostředky, nejčastější je použití lexémů kolokviálních (hovorových), obecných, slangových, profesních, žargonových a frazeologických. Názvy mohou vznikat na základě dialektů, úpravou zastaralých výrazů, odvozeninami, přejímáním z cizích jazyků či vytvořením zcela nového slova. Dané pojmy jsou v teoretické části podrobně definovány, stejně jako synonyma, která hrají v dané práci důležitou roli.

První kapitola praktické části se zabývá alkoholem všeobecně a zkoumá historický přístup k alkoholu u obou národností. Je zřejmé, že vztah Čechů i Rusů k alkoholu je pozitivní a alkoholické nápoje se v obou zemích konzumují již po staletí. Alkohol umožňoval lidem utéci ze všedního světa, zbavoval je fyzických i psychických bolestí. Později se stal alkohol prostředkem zábavy a lidé hledali nejvhodnější plody pro výrobu alkoholických nápojů. Postupně se jednotlivé státy specializovaly na nápoje, které mohly snadno vyrobit z dostupných prostředků na svém území. Všeobecně se jižní státy s teplejším klimatem zaměřují na pěstování vinné révy, státy s mírným klimatem pěstují velmi často jak vinnou révu pro výrobu vína, tak i chmel pro výrobu piva a státy s chladnějším klimatem se specializují na méně náročné plodiny, zejména obilniny k výrobě destilovaných nápojů.

Většina pramenů se shoduje v tom, že prvním alkoholickým nápojem bylo pravděpodobně víno, které se objevilo v oblasti dnešního Iránu a Turecka přibližně 8000 let př. n. l. Pozdější konzumace vína byla zaznamenána v oblasti Asie a Egypta asi 5000 let př. n. l. Archeologické nálezy dokazují, že v oblasti Mezopotámie a Egypta se pak

přibližně 3000 let př. n. l. objevilo i pivo. Kromě vína a piva existovaly alkoholické nápoje vyráběné kvašením plodů různých rostlin.

Druhá kapitola je věnována nejpopulárnějšímu českému nápoji – pivu. Jak je již zdůrazněno výše, archeologické nálezy poukazují na první konzumaci piva v Egyptě a Mezopotámii asi 3000 let př. n. l. Do Evropy pak rozšířili pivo Keltové a ve středověku se vařením piva zabývaly všechny evropské státy. V Čechách se pivo poprvé objevilo v oficiálních dokumentech z 11. století - v zakládací listině vyšehradské kapituly, vydané Vratislavem II. v roce 1088, ve které panovník přidělil kapitule desátek chmele na vaření piva. Avšak je možné předpokládat, že pivo bylo na českém území hojně konzumováno již od příchodu Keltů v 2. století našeho letopočtu. V Rusku bylo pivo známé přibližně v 10. století, významného rozvoje však dosáhlo až v 18. století. Piv odjakživa existovalo několik druhů, vyráběla se i piva s přísadami, jako piva šafránová, kopřivová, břečťanová, vřesová atd. Prvně se piva vyráběla pouze svrchním kvašením, přechod na spodní kvašení v 16. století znamenal pro pivovarnictví významný posun dopředu. V současné době se výrobou piva zabývá tisíce pivovarů po celém světě, tudíž je přirozené předpokládat značnou rozlišnost a existenci tisíce druhů piv, jejíž rozdělení však není oficiálně kategorizováno.

Druhá část této kapitoly je zaměřena na obecné názvy označující pivo v české i ruské slovní zásobě. Rozdíly mezi jednotlivými názvy jsou značné zejména z hlediska teritoriálního rozdělení obou zemí, dále z hlediska stylistického, sociálního, genderového a generačního. Výrazný je i vliv cizích jazyků, zejména německého a anglického. V české slovní zásobě jsme se setkali s názvy odvozenými například od konkrétní obchodní značky piva, stupně i barvy piva či typu pivních sklenic. Typická je tvorba deminutiv a familiárních výrazů. Různé názvy se používají pro označení kvality nápoje. V ruské lexikologii je motivace pro tvorbu synonym k výrazu *pivo* podobná. Nejvíce názvů je odvozeno od výrazu *pivo* v původním významu, a to jak ruského *нуво*, tak i čuvašského *syra*, německého *bier* a anglického *beer*. Značné zastoupení v ruské lexikologii mají názvy označující kvalitu nápoje a názvy poukazující na svátky či významné události při jejichž příležitosti bývá vyráběna speciální edice piv.

Poslední část druhé kapitoly analyzuje obchodní značky na českém a ruském trhu. Obchodní značky piv jsou velice různorodé. Jak na českém, tak na ruském trhu se setkáme se značkami nesoucí název domácího pivovaru. Na českém trhu pojmenování po pivovaru značně převládá, kdežto na ruském trhu vedou značky s geografickými názvy. Jak je možné zaznamenat i v dalších kapitolách, značky obsahující geografické názvy jsou

v Rusku nejčastější metodou tvorby značek u všech alkoholických nápojů. Zde se potvrzuje ruský stereotyp, že Rusové jsou hrdý národ a rádi zdůrazňují geografické bohatství největšího státu světa. Z dalších metod pak nejčastěji tvoří názvy osobní jména, hodnosti, funkce, profese. Na ruském trhu je také typickým slovní spojením s adjektivem *золотое-zlatý* odkazující na barvu nápoje, na českém trhu se takovéto značky vyskytují minimálně. V porovnání s českými značkami piv mají živočichové na ruských etiketách jen minimální zastoupení. Naopak mezi českými značkami se ani jednou neobjevuje ovoce.

Třetí kapitola dané diplomové práce je věnována vínu, které v obou zemích dosahuje vysokých kvalit.

V první části této kapitoly opět najdeme historický vývoj a klasifikaci vín. Jak je již uvedeno výše, víno bylo pravděpodobně prvním alkoholickým nápojem, který se objevil v oblasti dnešního Iránu a Turecka přibližně 8000 let př. n. l. Na českém území se víno objevilo v 3. století, kdy byly na příkaz římského císaře Marka Aurelia Proba vysázeny vinice na jižní Moravě. V Rusku znali víno ještě před přijetím křesťanství v 9. století a po přijetí křesťanství v roce 988 se stalo povinným rituálním nápojem. Kategorizace vín v České republice a Rusku je odlišná. V ČR se vína dělí z hlediska jakosti na stolní, jakostní, vína s přívlastkem, šumivá, perlivá, aromatizovaná a likérová vína. V Rusku se vína dělí na známková, odrůdová, tichá a vína, obsahující oxid uhličitý. Dále je možné vína dělit z hlediska barvy, cukernatosti, technologie, podílu alkoholu, kyselosti, aroma atd.

Druhá část třetí kapitoly analyzuje názvy odrůd vinné révy pěstované na území ČR a Ruska. V obou zemích najdeme zastoupení vlastních vyšlechtěných odrůd i rév pocházejících z jiných zemí. Názvy přijatých odrůd jsou víceméně překládány, jen výjimečně se objevuje tvorba vlastního názvu. Nejčastěji jde o názvy odkazující na geografický původ odrůdy, názvy nesoucí jméno šlechtitele či historicky významných osobností. Již méně se setkáme s názvy zvířat či rostlin. Křížené odrůdy nesou také křížené názvy. V Rusku jsou názvy nových odrůd nejčastěji odvozené od místa, kde byla daná odrůda vyšlechtěna. Dále názvy odrůd poukazují na barvu vinné révy či označují jména historicky významných osob. V ruské lexikologii se výrazem *víno* označují také nápoje vyráběné z jiných plodů než z vinné révy. Název je ve většině případů odvozený od použitého plodu. V historickém významu se lexému *víno* používalo také pro označení vodky, v současnosti se daný lexém používá spíše v dialektech či žargonu.

Poslední část třetí kapitoly je zaměřena na obchodní značky vín na českém i ruském trhu. Motivace tvorby obchodních značek vín je na obou trzích totožná. Součástí názvu

bývají nejčastěji geografické názvy poukazující na původ vína, jména historicky či politicky významných osobností. Značky také velmi často ve svém názvu poukazují na barvu vína, na ruském trhu také na sílu, cukernatost a šumivost vína. Stejně jako u piv je součástí některých obchodních značek vín název vinařského závodu. Značky také mohou přímo poukazovat na speciální druh vína, který je jinak označován na zadní straně etikety. I u vín se setkáme s limitovanými edicemi, které se vyrábí při příležitosti významných událostí či jubileí.

Poslední kapitola dané diplomové práce je věnována nejvýznamnějšímu ruskému nápoji – vodce. Jelikož nejsou české vodky na mezinárodních trzích významné a česká lexikologie spojená s vodkou je velmi slabá, je tato kapitola zaměřena výhradně na ruský trh a ruskou lexikologii. Daná kapitola byla částečně použita z vlastní bakalářské diplomové práce, a to zejména první část kapitoly o historickém vývoji vodky. Kapitola byla rozšířena o důkladnou analýzu obecných názvů a obchodních značek ruské vodky.

Vodka se začala na Rusi vyrábět počátkem 15. století. V 16. století už bylo lihovarnictví velice rozvinuté, na vodku byl uvalen první státní monopol a začalo se s ní aktivně obchodovat. Historický vývoj byl pestrý. Zejména sociální důsledky byly děsivé, alkoholismus rostl v Rusku každým dnem. Panovníci se snažili zavést opatření proti alkoholismu a byli si dobře vědomi značného příjmu peněz do státní pokladny z výroby vodky, tudíž se snažili držet výrobu ve svých rukách, a tak se neustále střídalo období státního monopolu a období uvolnění, kdy mohl vodku vyrábět každý. V období od 15. století po současnost, byl státní monopol na výrobu vodky zaveden celkem šestkrát. Po zavedení monopolu měl sice stát kontrolu nad vyráběnou vodkou, avšak tím více rostla nelegální výroba a černý trh. Caři se k monopolu stavěli různě. Ti, kteří zrušili monopol - Petr I., Mikuláš I. a carevna Kateřina, získali sice uznání mezi poddanými, avšak zrušení monopolu znamenalo nižší příjem do státní kasy a zhoršení sociálních důsledků. Sovětští vládní činitelé k vodce také přistupovali odlišně. Během revoluce a v průběhu I. světové války byla výroba vodky zakázána. Zákaz byl zrušen roku 1924, neprodleně však byl na vodku uvalen monopol, který trval do 90. let. Vodka byla velmi oblíbeným nápojem Stalina a Brežněva, avšak Gorbačov se k alkoholu stavěl s odporem a v 80. letech 20. století vedl protialkoholickou kampaň. S cílem podpoření rozvoje volného trhu ruská vláda roku 1992 monopol zrušila. Poslední monopol byl zaveden v roce 1993, neměl však dlouhého trvání. Ačkoliv se vláda v současné době snaží o zavedení opětovné státní kontrole nad výrobou vodky, bude tento proces vzhledem k rozvíjejícímu se volnému trhu velice složitý.

Druhá část dané kapitoly analyzuje názvy ruské vodky. Až do 19. století neexistoval pro vodku jednotný název. Důvodem byly zejména rozdílné výrobní postupy, teritoriální rozdělení Ruska a vliv žargonu a frazeologismů. Termín vodka se poprvé objevil v 16. století, ale původně označoval lék. Až v 17. století bylo daného názvu poprvé užito pro odlišení obilného vína (vodky) od réвовého, ale natrvalo se ustálil v ruské lexikologii až v 19. století. Do té doby byly názvy pro označení vodky velmi pestré a většina z nich se již nedochovala. Název byl tvořen zejména slovním spojením lexému *вино*-víno a jeho druh se odlišoval přívlastkem, například obilné, chlebové víno.

V poslední části dané diplomové práce se zaměřuji na obchodní značky vodek na ruském trhu. Motivace tvorby značek je obdobná jako u předešlých alkoholických nápojů. Opět se nejčastěji setkáváme s geografickými názvy, které se nejen vážou k místu výroby nápoje, ale opět poukazují na ruské přírodní bohatství. Což potvrzují i značky obsahující adjektivum *ruský*, zdůrazňující fakt, že právě Rusko je zemí, kde se zrodila vodka. Častěji než u piva či vína se setkáme se značkami vodky tvořenými osobními jmény. Jde o jména panovníků, významných osobností, literárních hrdinů či majitelů lihovarnického závodu. A opět i zde najdeme značky nesoucí název lihovaru či speciální edice vyrobené při příležitosti významných událostí a jubileí. Značky odvozené od národností a značky aut jsou však typické jen pro vodku, u jiných nápojů se nevyskytují. Naopak minimální zastoupení zde mají profese, které jsou u piva i vína velmi běžným podkladem pro tvoření obchodních značek. V poslední době se čím dál častěji objevují názvy psané latinkou, které se dříve používaly výhradně pro export. Zajímavé je použití „dvojitého názvu“ – v cyrilici i latince.

Závěrem tedy můžeme vyvodit, že se motivace pro tvorbu názvů a obchodních značek částečně shodují jak mezi jednotlivými nápoji, tak i mezi českou a ruskou lexikologií. Samozřejmě jindy naopak nalezneme zcela originální řešení pro jejich tvorbu. Česká i ruská slovní zásoba v oblasti alkoholických názvů je velmi pestrá a dosud nebyla důkladně rozebrána. Ani tato práce bohužel nemůže vytvořit obraz analýzy v plné míře, avšak doufám, že alespoň přiblíží podstatu motivace tvorby názvů a obchodních značek jednotlivých nápojů.

РЕЗЮМЕ

Русские и чешские названия алкогольных напитков

Предлагаемая дипломная работа специализируется на названиях русских и чешских алкогольных напитков.

Итак, работа содержит теоретическую и практическую части.

Теоретическая часть занимается языковым составом чешского и русского языков. Чешский язык состоит из кодифицированного и некодифицированного языка. Русский язык состоит из кодифицированного языка, русской разговорной речи и просторечия. Новые названия алкогольных напитков образуются на основе разных средств, а именно использованием лексем разговорных, сленговых, жаргонных и фразеологических средств. Новые слова могут заимствоваться из диалектов, иностранных языков или могут создаваться совершенно новые слова.

Вторая часть теоретической части занимается синонимами, которые в данной работе играют важную роль. Синонимы используются для отличия значения выражения, его экспрессивности, лексического состава, стилистической окраски. Употребление синонимов является типичным для художественной литературы, чтобы достичь нового выражения уже высказанного слова. В научном стиле они используются немного. Синонимы создают синонимические ряды, в которых выделяются полные синонимы и частичные синонимы.

Практическая часть работы содержит следующие главы:

Первая глава работы разбирает специфические черты характера чешского и русского народа и отношение русских и чехов к алкоголю.

Определить, который напиток появился первым, когда и где очень сложно. Историки сходятся в том, что первым спиртным напитком было вино, хотя дата и место являются неизвестными. Говорится о некоторых возможностях – 8000 лет перед Христом в области сегодняшнего Ирана и Турции или 5000-7000 лет назад в

области Азии, Египта, Месопотамии, Сибири и Закавказья. Египет также вместе с Месопотамией является местом первого использования пива. Кроме вина и пива, употреблялись для изготовления спиртных напитков броженные природные продукты - ягоды, соки, травы. Их потребление вызывало галлюцинации, подавляло физические боли. Сначала использовались спиртные напитки в виде лекарства, позднее алкоголь являлся средством для ухода от осязаемого мира. Споры возникали прежде всего между определёнными церквями. Для христианства является вино ритуальным напитком, ислам спиртные напитки запрещает. Однако фактом остается, что алкоголь всегда приносил государству значительную сумму денег, поэтому все страны искали алкогольный напиток, который можно изготавливать из домашних продуктов. Таким образом, в Европе южные страны с тёплым климатом выращивают виноградную лозу для изготовления вина, страны с мягким климатом выращивают хмель для варения пива и северные страны с суровым климатом выращивают хлебные злаки и картофель для изготовления водки и виски.

В Чехии алкоголь имеет длительную традицию. На первое питьё пива показывают исторические документы с 11 века, однако говорится о том, что пиво в нашу страну привезли кельты уже 2000 лет назад. Хотя Чехия является «пивной страной» и чешское пиво является всемирноизвестным, большим спросом пользуются также чешские вина и алкогольные напитки, подготовленные брожением и винокурением плодов различных растений. Ежегодное потребление пива в Чешской Республике достигает 160 литров на голову, потребление вина гораздо ниже – 20 литров на человека в год.

В России алкоголь также имеет длительную традицию. В первый раз алкоголь появился на Руси в 9 веке, ещё до принятия христианства. После принятия христианства в 988 году вино стало употребляться при богослужениях. Немного спустя люди стали пить вино вне богослужений и отыскивали новое возможное сырьё для изготовления спиртных напитков. Тогда начала развиваться русская традиция потребления спиртного. До 15 века русские пили алкогольные напитки от веселья и в пределах меры. После 15 века, когда появилась водка, как пишут исследователи, они начали злоупотреблять алкоголем, чтобы забыть о своем горе. В то время значительно возрос алкоголизм, который до сих пор является большой проблемой русского общества.

Русское застолье имеет свои традиции, которые передаются от поколения к поколению. Выпивке предшествует тост. Количество видов тостов в России бесчисленно, больше всего поднимаются тосты за здоровье, за хозяина, за гостей. Тосты предлагаются перед всяким поднятием рюмки, пить одному и отдельно от остальных в русском застолье не принято. Наливать только себе в гостях тоже не принято, наливающий себе человек - пьяница.

Вторая глава работы посвящена пиву.

Первая часть второй главы описывает историю пива. Пиво является самым распространенным алкогольным напитком в мире. По доказательствам археологов пиво начало свою историю 5000 лет назад в области вокруг рек Евфрат и Тигр. К тому же было варение пива популярным в Египете. В Европу его привезли кельты. Историки говорят, что на территории Чехии пили кельты пиво уже 2000 лет назад, но официальные документы показывают на первое варение пива в чешских странах только в 11 веке. В России знали пивоварение уже до 10 века, но полностью оно начало развиваться в 18 веке, когда цари хотели приблизиться западу во всех направлениях.

Официальной классификации пива не имеется, однако в основном пиво делится на пиво верхового брожения, низового брожения и самоброжения.

Вторая часть второй главы анализирует наименования чешских и русских марок пива. Лексика обоих языков, связанная с пивом, очень богата. Отличия среди отдельных названий вызывают прежде всего территориальные отличия, разница между социальными слоями населения и между поколениями, различия между стилями и использование сленгов и фразеологизмов. В обоих языках замечаем влияние иностранных языков, а именно немецкого языка и в последнее время очень усиливающегося английского языка. Так как письменных материалов о разных наименованиях в чешском языке существует менее, чем в русском, я была вынуждена составить анкеты по названиям алкогольных напитков. Анкету заполнило 50 студентов в возрасте 20-25 лет. Из анализа показанных синонимов можно прийти к выводу, что сленговые наименования образуются от конкретной торговой марки пива, от крепости, качества или цвета пива, от типа пивных

стаканов. Часто возникают наименования формой образования деминутивов и фамильярных названий от лексемы пиво. Типичным является также влияние иностранных языков и образование наименований от английского *beer* и немецкого *bier*. Однако заимствование более ярко проявляется в русском языке, где заимствованных синонимов для пива очень много. Выше показанные методы образования разных наименований пива используются также в русском языке. Кроме того, русские наименования пива связаны с названиями праздников, использованными растениями или шутливыми выражениями.

Третья часть второй главы работы занимается торговыми марками пива на русском и чешском рынках. Из-за большого количества существующих марок на обоих рынках для анализа было выбрано только приблизительно по сто марок из каждого рынка. В большинстве случаев мы встретились с марками, несущими в названии имя завода-производителя. У русских марок преобладают географические названия. На обоих рынках можно найти значительное количество пивных марок, несущих личные имена правителей, исторически знаменательных личностей, литературных и мистических персонажей. На этикетках часто представлены также должности и профессии, не всегда связанные с пивоварением. Большое расхождение замечено в марках, образованных от наименований животных, на чешском рынке их очень много, на русском, наоборот, минимально.

Третья глава работы посвящена вину.

Первая часть третьей главы описывает историю вина и их классификацию. Как было указано выше, историки говорят, что вино в первый раз использовалось в виде напитка 8000 лет перед Христом в области современного Ирана и Турции. Распространение в Европу произошло благодаря римским экспансиям и сначала вино готовилось только в монастырях, как, конечно, все спиртные напитки.

Также в Чехию привезли вино римляне, по Указу римского императора Марка Аурелия Проба высадили виноградники в области современной Моравии в 3 веке. В Чехию распространилось в 10 веке и с тех пор начало виноделие в Чехии быстро развиваться. В настоящее время на территории России располагается 20 000 гектаров винограда и чешские вина достигают высокого качества.

На Руси вино появилось в 9 веке, ещё до принятия христианства. После принятия христианства в 988 году вино стало употребляться при богослужениях и немного спустя люди стали пить вино вне богослужений. Хотя русский холодный климат не является наилучшим для выращивания винограда, и в России виноделие является очень распространенным. До 17 века вино в Россию только возили, сегодня здесь находится 110 000 гектаров виноградников, прежде всего в областях Каспийского и Чёрного морей.

Классификация вин в Чехии и России отличается. В Чехии делятся вина на качественные (купажные и сортовые), столовые, вина с атрибутом, шумные, игристые вина и ликёрные вина. В России вина делятся на купажные и сортовые, далее на тихие (столовые, десертные, ароматизованные и ликёрные вина) и вина, содержащие биоксид углерода (шампанское, игристое вина). Сортные вина должны содержать 85% указанного винограда.

Вторая часть третьей главы работы разбирает отдельные названия вин и сортов винограда.

В русском языке термин *вино* используется с 9 века и до 13 века обозначал только напиток из винограда. С 13 века в сочетании с определительным прилагательным может обозначать также типы водки или спиртные напитки, приготовленные из других растений. В торговых названиях вин термин *вино* появляется очень редко. В данной части работы разбираются тщательно названия сортов винограда, выращиваемых в России. Наименование получают сорта, например, от названий областей производства, от названий городов, рек, гор или от имен людей. Марки могут показывать на характеристику вина, именно на цвет. И часто составной частью названий является имя прилагательное «русский».

Как было указано выше, в сочетании с определительным прилагательным может термин *вино* обозначать также типы водки или спиртные напитки, приготовленные из других растений. Для водки использовался термин вино в сочетании с разными определениями с 14 до 19 века. В настоящее время называется водка вином только в диалектах, сленге или шутовском жаргоне.

В Чешской Республике иностранные названия сортов винограда также в большинстве случаев переводятся, но иногда образуются совсем новые чешские названия. Образование наименований чешский сортов винограда совпадает с русскими – показывают на место, область производства, характер вина или

знаменательных лиц. Более того, чешские наименования сортов винограда получают названия по именам их производителей, по названиям животных или растений.

Третья часть третьей главы работы анализирует торговые марки вин на русском и чешском рынке. Как указано выше, у сортовых вин образует марку название винограда, купажные вина получают свое название по разным поводам, чаще как на чешском, так на русском рынках от названия области производства, от названий государств, городов, рек и гор. Названиями могут быть имена исторически или политически знаменательных людей, правителей или имена владельца завода. Марки могут показывать на характеристику вина, именно на цвет, крепость, сахарность или шумность. У торговых марок русских вин используются также метафоры, указывающие на высокое качество напитка и при значимом юбилеи входит часто в название вина имена прилагательные *«юбилейное, праздничное»*. Марки русских иногда совпадают с названием виноградного завода, в котором производятся.

Четвёртая глава посвящена самому знаменательному русскому напитку – водке.

Первая часть четвёртой главы изучает историю этого напитка. Водка стала производиться на Руси в 40 годах 15 века в Москве. Более точный год нельзя, из-за несохранения необходимых документов, определить.

Исходя из экономических и социальных последствий правительство поняло, что введение государственной монополии на производство водки и торговлю водкой будет мудрым шагом. С 15 до 20 века вводилась монополия на производство водки всего 6 раз. Монополии увеличили доходы в государственную кассу и решили проблемы, связанные с пьянством.

В 1474 году была введена первая монополия на производство и торговлю водкой. Право на производство водки имело только правительство и церковь. Между правительством и церковью проходили споры, и в 1490 году у церкви были винокурные права отобраны. Царь Иван IV. Грозный открыл в 1553 году первый *царёв кабак* и вводил новую систему «продажа питей на вере». Производство и продажа были в руках кабацких голов, которые сдавали в государственную кассу годовые доходы. Система действовала до середины 17 века и принесла только

отрицательные последствия, как например, алкоголизм, развитие нелегального рынка и *самогоноварения*.

Последующие цари относились к монополии различно. Те, которые отменили монополию, Пётр I, Николай I. и царица Екатерина II., приобрели этим жестом высокое политическое положение. Негативными последствиями было уменьшение доходов в государственную кассу, и ухудшение качества водки на рынке. Частные винокурные заводы фальсифицировали водку, чтобы сократить расходы и продавать дешёвую водку. Однако введенные монополии не были стабильными и существовали только несколько лет.

Позиции советских правительственных деятелей были также разными. Во время революции и Первой мировой войны было производство всех спиртных напитков запрещено. В 1924 году была введена монополия на все дела, связанные с водкой. Монополия действовала до 90 лет. Из советских правительственных деятелей любили пить водку И. В. Сталин и Л. И. Брежнев. Наоборот, президент М. С. Горбачев вел антиалкогольную кампанию и закрыл спиртовые заводы. Указанные меры очень повредили российской промышленности, кампания была в 1990 году признана ошибочной. В 1992 правительство отменило монополию, чтобы поддержать свободный рынок. Ужасные последствия заставили правительство восстановить монополию уже через год после отмены.

В настоящее время русское правительство стремится принимать меры к сокращению пьянства. Правительство ужесточило правила производства водки, усилило санкции на нелегальный рынок, далее правительство поддерживает переход к напиткам с меньшим содержанием спирта, алкогольные напитки с сильным содержанием спирта могут продаваться только в специализированных магазинах.

Вторая часть четвёртой главы анализирует исторические названия русской водки. До 19 века термина *водка* для данного напитка не использовалось. В первый раз термин появился в 16 веке и обозначал лекарство. До 19 века использовался термин *водка* для отличия хлебного вина от виноградного вина и обозначал только ароматизованную водку. И так до 19 века водка называлась по-разному, но всегда название сложилось из имени существительного *вино* и характеризующего имени прилагательного.

Последняя часть работы представляет марки водок, изготавливаемых в России в настоящее время. Количество русских водок очень высокое, поэтому и торговые марки на рынке разнообразные. Марки чаще всего связаны с областью производства или несут географическое название государств, городов, улиц, областей, гор, рек и озер в форме субстантива или относительного имени прилагательного. Также определение „русский“ употребляется часто, чтобы указать на происхождение водки. Значительное представление на этикетах русской водки имеют личные имена знаменательных лиц российской истории, правителей, художественных и мифических персонажей. Как и у вина и пива, несут марки имя завода или фамилию владельцев завода. Только у водки мы встретились с марками, связанными с драгоценными камнями, церковью и национальностями. Марки для экспорта пишутся кириллицей или латиницей.

Разумеется, что предлагаемая работа не могла проанализировать алкогольные названия и торговые марки отдельных напитков в полной мере, но мы надеемся, что она предоставляет основной образ русской и чешской лексики в данной области и будет полезна для студентов, изучающих русский язык и реалии русского народа.

Seznam použité literatury

АЛЬВАРТ, Е. – ВОВК, О. – КИЛЛАТ, Г. – МОГУЧАЯ, Л. – ПРАЛАТ, К. – РУД, Т. – ХАРАБИН, Р. – ШРОМЭК, К. – ВАЛЬТЕР, Х.: *Русский алкословарь-справочник*. Грайфсвальд, 2005.

АЛЕКСЕЕВА, Н.: *Всё о пиве*. Донецк: Сталкер, 2006. 157 с., ISBN 966-09-0094-5.

БАГРИНОВСКИЙ, Г. Ю.: *Энциклопедический словарь спиртных напитков*. Красноярск: АСТ, 2008. 1342 с., ISBN 978-5-17-016166-9.

БОБРЫШЕВ, Ю. М. - ГАГАРИН, М.А.: *Золотая книга элитарных вин и водок России*. Москва: Кругозар-наука, 2000. 608 с.

ДАВЫДОВ И. И.: *О словаре русских синонимов*. Санкт-Петербург: Известия Академии наук по Отделению русского языка и словесности, 1856.

ЛАВРЕНТЬЕВА, Е. *Винный этикет для успешных людей*. Тверь: АСТ, 2006. 126 с., ISBN 5-17-036453-9.

КРУЧИНА, Е. Н.: *Водка путеводитель*. Москва: Жигульского, 2003. 336 с., ISBN 5-93679-037-1.

ЛУЗГИН, А. С. – ИОНОВА, В. С.: *Наша водка славится, или Все о водке*. Саранск: Мордовское книжное издательство, 1999. 172 с.

МИНЕЕВ, И. М.: *Лучшие вина, шампанское и коньяки российского рынка*. Москва Москва: Сопричастность, Аметист, 2007. 295 с.

НИКОЛАЕВ, В.: *Водка в судьбе России*. Москва: Парад, 2004. 288 с., ISBN 5-7739-0015-7.

ПАВЛОВСКАЯ, А. В.: *Как иметь дело с русскими. Путеводитель по России для деловых людей*. Москва: Издательство МГУ, 2003. 96 с., ISBN 5-211-04751-6.

ПАВЛОВСКАЯ, М.: *Пиво*. Рязань: Нация, 2008. 32 с., ISBN 978-5-91538-038-6.

ПОХЛЕБКИН, В. В.: *История важнейших пищевых продуктов*. Москва: Центрполиграф, 2001. 553 с., ISBN 978-5-9524-3458-5.

ПОХЛЕБКИН, В. В.: *История водки*. Москва: Центрполиграф, 2006. 269 с., ISBN 5-9524-1859-3.

СЕРГЕЕВА, А. В.: *Какие мы, Русские?* Москва: Русский язык, 2006. 336 с.

СЕРГЕЕВА, А. В.: *Русские. Стереотипы поведения, традиции, ментальность*. Москва: Флинта, Наука, 2005. 328 с., ISBN 5-89349-626-4.

СЕРГИЕНКО, Н. Н. – БОБРЫШЕВ, Ю. И. – НИКУЛИН, Ю. А. – МАЗАЛОВ, Н. В. – СМИРНОВ, А. П.: *Русская водка*. Москва: Кругозор, 1997. 364 с., ISBN 5-900888-05-3.

СТОЛЯРОВА, О.: *Водка. Лечение*. Москва: Нация, 2008. 32 с., ISBN 978-5-91538-041-6.

ТУЗМУХАМЕРОВ, Э.: *Крепкие спиртные напитки мира*. Москва: Жигульского, 2002. 386 с. ISBN 978-5-93679-089-8.

ФАСМЕР, М.: *Этимологический словарь русского языка*. Москва: Прогресс, 1986.

ФЕДОСЕЕВА, Г. М.: *Московская особенная*. Москва: Тончу, 2006. 176 с., ISBN 5-98339-029-5.

Толковый словарь русского языка конца 20 века. Санкт Петербург: Олионпресс, 2006.

ČECHOVÁ, M. – CHLOUPEK, J. – KRČMOVÁ, M. – MINÁŘOVÁ E.: *Stylistika současné češtiny*. 1. vyd. Praha: ISV, 1997. 282 s., ISBN 80-85866-21-8.

DOLEŽAL, P.: *Lexikon českého vinařství: Historie a současnost pěstování vína v českých zemích*. Nový Bydžov: Petr+Iva, 1999. 271 s., ISBN 80-902748-1-1.

DOLEŽAL, P.: *Lexikon moravského vinařství: Historie a současnost pěstování vinné révy na Moravě. Díl I*. Nový Bydžov: Petr + Iva, 2001. 245 s., ISBN 80-902748-2-X.

DOLEŽAL, P.: *Lexikon moravského vinařství: Historie a současnost ošetřování vinné révy na Moravě. Díl II, Slovácko*. Nový Bydžov: Petr + Iva, 2004. 220 s., ISBN 80-902748-3-8.

FILIPEC, J.: *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. 383 s.

HOLUB, Z.: *Lexikon nejjižnějšího úseku českých nářečí*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 771 s., ISBN 80-86473-40-6.

HOLUB, J. – KOPEČNÝ, F.: *Etymologický slovník jazyka českého*. 3. přeprac. vyd. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1952. 575 s.

HORÁKOVÁ, M.: *Ruské názvy alkoholických nápojů a jejich vývoj*. Olomouc 2007. 58 s.

CHLÁDEK, L.: *Pivovarnictví*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 207 s., ISBN 978-80-247-1616-9.

JACKSON, M.: *Encyklopedie piva*. 1. vyd. Přeložil: J. Šenkyřík. Praha : Volvox Globator, 1994. 256 s., ISBN 80-85769-37-9.

JÁKL, P.: *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska. II. - Střední Čechy*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 369 s., ISBN 80-7277-225-2.

JÁKL, P.: *Encyklopedie pivovarů Čech, Moravy a Slezska. II. - Jižní Čechy*. 1. vyd. Praha: Libri, 2010. 787 s., ISBN 80-7277-225-2.

JOHNSON, H.: *Světová ročenka vín 2008*. Praha: Slovart, 2006. ISBN 978-80-7391-089-1.

KENNING, D., JACKSON, R.: *Pivo. Více než 350 klasických piv, ležáků a porterů*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2007. 320 s., ISBN 978-80-7209-775-3.

KOHOUT, F.: *O víně*. 1. vyd. Praha: Merkur, 1982, 218 s.

KOPECKÝ, L. V. – FILIPEC, J. – LEŠKA, O.: *Česko-ruský slovník*. 1. vyd. Praha: SPN, Moskva: Russkij jazyk, 1976. 2 svazky I. A-O. 580 s. - II. P-Ž. 861 s.

KOPECKÝ, L. V. – FILIPEC, J. – LEŠKA, O.: *Rusko-český slovník*. 1. vyd. Praha: SPN, Moskva: Russkij jazyk, 1978. 2 svazky I. A-O. 662 s. – II. P-JA. 694 s.

KRATOCHVÍLE, A.: *Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, a. s., 2005. 265 s. ISBN 80-86576-16-7.

KRAUS, V. – FOFFOVÁ, Z. – WURM, B. – KRAUSOVÁ, D.: *Nová encyklopedie českého a moravského vína I*. 1. vyd. Praha: Praga Mystica, 2005. 306 s. ISBN 80-86767-00-0.

KRAUS, V. – FOFFOVÁ, Z. – WURM, B.: *Nová encyklopedie českého a moravského vína II*. 1. vyd. Praha: Praga Mystica, 2008. 311 s. ISBN 978-80-86767-09-3.

LANDA, P.: *Malý breviář pivovarů*. 1. vyd. Praha: Práce, 1992. 48 s.

MACHEK, V.: *Etymologický slovník jazyka českého*. 3., nezm. vyd. Praha: Academia, 1971. 866 s.

MALÍK, F.: *Kolem světa za vínem*. 1. vyd. Pardubice: Mayday, 2007. 217 s. ISBN 978-80-86986-30-2.

MICHÁLKOVÁ, L.: *Motivace českých a ruských emporonym (na materiálu názvů potravinářských produktů)*. Olomouc 2007

OUŘEDNÍK, P.: *Šmírbuch jazyka českého*. 2. vyd. Praha: I. Železný 1992. 451 s. ISBN 80-7116-007-5.

PÁTEK, J.: *Zrození vína*. 1. vyd. Brno: Books, 1998. 235 s. ISBN 80-7242-039-9.

PAVLOUŠEK, P.: *Encyklopedie révy vinné*. 2., aktualiz. vyd. Brno: Computer Press, 2008. 316 s. 978-80-251-2263-1.

PEHLE, T.: *Lexikon aperitivů & digestivů: chuť, použití, recepty*. 1. vyd. Přeložila: I. Šifaldová. Čestlice: Rebo, 2006. 299 s. ISBN 80-7234-570-2.

PETR, J.: *Mluvnice češtiny : vysokošk. učebnice pro stud. filozof. a pedagog. fakult, aprobace čes. jazyk*. 1. vyd. Praha: Academia, 1986. 536 s.

REJZEK, J.: *Český etymologický slovník*. 1. vyd. Brno: Leda, 2001. 751 s. 80-85927-85-3.

SLÁDEK, J.: *Kde se pivo vaří: historie piva: slavné pivnice: pivo v kuchyni*. 1. vyd. Praha: Sezanm, 1992. 79 s. ISBN 80-900186-6-1.

SMITH, G., GETTY, G.: *Bible pijáků piva: tradice, kuriozity & historie: encyklopedické informace & poezie*. 1. vyd. Přeložila: J. Kočová. Praha: Pragma, 1997. 288 s. ISBN 80-7205-669-7.

STEVENSON, T.: *Nová encyklopedie vín: průvodce světem vína*. 1. vyd. Přeložil: V. Beran. Praha: Euromedia Group – Knižní Klub, 2002. 600 s. ISBN 80-242-0856-3.

SUSA, Z.: *Velká česká pivní kniha*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2008. 236 s. ISBN 978-80-86057-43-9.

ŠEVČÍK, L.: *Bílá vína: hledání pravdy o víně*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999. 139 s. ISBN 80-7169-754-0.

ŠEVČÍK, L.: *Červená vína: hledání pravdy o víně*. 2., upr. vyd. Praha: Grada, 2003. 134 s. ISBN 80-247-0639-3.

ŠEVČÍK, L.: *Šumivá vína a brandy: hledání pravdy o víně*. 1. vyd. Praha: Grada 2000. 160 s. ISBN 80-7169-702-8.

TROST, P.: *Studie o jazycích a literatuře*. 1. vyd. Praha: Torst, 1995. 519 s. ISBN 80-85639-50-5.

VEČERKOVÁ, J.: *Abeceda piva*. 1. vyd. Praha: Česká televize, 2007. 205s. ISBN 978-80-85005-86-8.

VERHOEF, B.: *Velká encyklopedie piva*. 1. vyd. Přeložila: L. Svobodová. Dobřejovice: Rebo, 2003. 447 s. ISBN 80-7234-283-5.

ZÝBRT, V.: *Velká kniha piva. Vše o pivu*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2005. 287 s. ISBN 80-7346-054-8.

Kolektiv autorů: *Velký vinařský slovník*. 1. vyd. Praha: Radix, 2007. 395 s. ISBN 978-80-86031-70-5.

Pivovarský kalendář 2010. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, a.s., 2009. 303 s. ISBN 978-80-86576-35-0.

Speciální příručka: Slabikář vinařství. Tesco Stores ČR, Praha 2003

Internetové zdroje

URL <<http://www.beerunion.ru/>>
URL <<http://www.beers.cz/>>
URL <<http://beernews.ru/>>
URL <<http://beer-blog.info/>>
URL <<http://www.csmnp.cz/>>
URL <<http://www.cspas.cz/>>
URL <<http://www.ctk.cz/>>
URL <<http://www.demografie.info/>>
URL <<http://dic.academic.ru/>>
URL <<http://www.ekhoplanet.ru/>>
URL <<http://www.globalmalt.de/>>
URL <<http://www.glossary.ru/>>
URL <<http://www.jargon.ru/>>
URL <<http://magazinpiva.ru/>>
URL <<http://www.mediafax.cz/>>
URL <<http://www.nubo.ru/>>
URL <<http://www.pivnoe-delo.info/>>
URL <<http://www.pivovary.info/>>
URL <<http://www.pkcr.cz/>>
URL <<http://www.rg.ru/>>
URL <<http://www.rozhlas.cz/>>
URL <<http://www.ruscorpora.ru/>>
URL <<http://www.sagit.cz/>>
URL <<http://www.svetpiva.cz/>>
URL <<http://sovietwine.com/>>
URL <<http://www.svvr.ru/>>
URL <<http://vino.lbc.cz/>>
URL <<http://www.vinmoldova.md/>>
URL <<http://vinograd.info/>>
URL <<http://www.wineworld.ru/>>
URL <<http://www.wine.cz/>>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Seznam českých obchodních značek piv na českém trhu³⁸

Příloha č. 2 – Seznam ruských obchodních značek piv na ruském trhu³⁹

Příloha č. 3 – Seznam odrůd vinné révy pěstované na území ČR⁴⁰

Příloha č. 4 - Seznam odrůd vinné révy pěstované na území Ruska⁴¹

Příloha č. 5 - Seznam českých obchodních značek vín na českém trhu⁴²

Příloha č. 6 – Seznam ruských obchodních značek vín na ruském trhu⁴³

Příloha č. 7 – Seznam obchodních značek vódek na ruském trhu⁴⁴

Příloha č. 8 – Dotazník na názvy alkoholických nápojů

³⁸ Pivovarský kalendář 2010

³⁹ Michálková 2007, webové stránky jednotlivých pivovarů

⁴⁰ Pavloušek 2008; Seznam odrůd révy vinné pěstovaných v ČR (online) URL:<<http://www.encyklopedie-vina.cz/clanky/odrudy-revy-vinne-v-cr>> [cit. 2010-02-27]

⁴¹ Сорта виноградов в России (online) URL:<<http://vinograd.info/metka/tag-127.html>> [cit. 2010-03-05]

⁴² Malík 2007, Pavloušek 2008, Slabikář vinařství 2003

⁴³ Бобрышев 2000, Минеев 2007, Торговые марки русских вин (online)

URL:<<http://sovietwine.com/index.html>>, URL:<<http://www.svvr.ru/>>,
URL:<<http://www.vinmoldova.md/index.php?mod=content&id=735>> [cit. 2010-03-06]

⁴⁴ Horáková 2007

Příloha č. 1 – Seznam českých obchodních značek pív na českém trhu

Car	Knežihorská světlá dvanáctka
Carevna	Tas
Ferdinand	Moravské sklepní nefiltrované pivo
Berounský medvěd	Krn
Klepáček	Páter
Xaver	Ležák
František	Granát
Oldřich	Kvasar
Vladimír	Black Hill
Pegas	Forman
Speciál Pegas GOLD	Budějovický Budvar
Starobrno Tradiční	Budweiser Budvar
Starobrno Černé	Bud
Starobrno Ležák	Czechvar
Starobrno Řezák	Pardál
Richard	Pardál Echt
Baron Trenck	Bud Premium select
Red Drak	Samson Budweiser Bier
Bier Brand B.T.	B.B. Deset Budweiser Bier
Opat	Original Czech Lager Dark
Převor	Dianello Budweiser
Bitter výčepní	Pito Budweiser bier
Medový ležák	Kristián
Novic	Petr Vok
Rampuš	Dalešická 11%
Herold Bohemian Blond Lager	Májový ležák 13%
Herold Bohemian Black Lager	Fledermause 13%
Herold Bohemian Granát Lager	Kouřící Králík
Herold Hefeweizen	Dětenické černé
Herold Traditional Czech Lager	Dětenické světlé
Knežihorská světlá desítka	Rampušák

Dobřanská desítka 10%	Rychtář Hejtman 12%
Dobřanská hvězda 12%	Rychtář Natur 12%
Dobřanská hvězda 14%	Hlinecké
Dobřanský dragoun 16%	Rychtář Speciál 15%
Dobřanský sekáč 17%	Avar světlý
Dobřanská hvězda 13%	Avar tmavý
Dobřanský anděl 23%	11' Švihák
Dobřanský hospodář 11%	Javořický světlý ležák 12'
Lipan světlý	Javořický světlý speciál 14'
Lipan tmavý	Javořický polotmavý speciál 14'
Královédvorské pivo Tambor 11%	Javořický tmavý speciál 13'
Královédvorské pivo Tambor 11% kvasnicové	Černoborní 10%
Královédvorské pivo Tambor 12%	Classic
Královédvorské pivo Tambor 12% kvasnicové	Čiliščino Královské
Královédvorské pivo Tambor 13%	Hradecké Bílé
Královédvorské pivo Tambor 13% kvasnicové	Elieger
Arthur's beer	Chilli beer Arizona
Holba Classic	Ramses
Holba Šerák	Halloween
Holba Premium	Královéhradecká Patriot
Huťské výčepní světlé	Stoják
Františkova Světlá dvanáctka	Bard
Harrachovský tmavý ležák Čerták 12'	Jantar
Harrachovský tmavý ležák 13'	Hukvaldská 12 světlá
Rebel Haškův c.k.	Hukvaldská 11 tmavá
Rebel Tradiční	Hukvaldská 14 polotmavý speciál
Czech Rebel Beer	Bernard 10% světlé
Rebel Originál	Bernard 11% světlý ležák
Rebel Tmavý	Bernard 12% světlý ležák
Rychtář Klasik 10%	Bernard 11% polotmavý ležák
Rychtář Standard 11%	11% Jantarový ležák
Rychtář Premium 12%	Speciální černý ležák 13%
Rychtář Malvaz 12%	Speciální ležák 0X 14%

Bernard s čistou hlavou Free	Chachárek
Bernard s čistou hlavou Švestka	Řízek
Bernard s čistou hlavou jantar	Uhlo
Chodovar desítka	Koutská desítka světlé
Chodovar Zlatá jedenáctka	Koutský tmavý speciál 14%
Chodovar President Premium	Koutský tmavý extra speciál 18%
Zámecký ležák speciál	Koutská světlá dvanáctka
Černá zámecká desítka	Valašský Vojvoda
Skalní ležák	Kozlovický fojt
Nealkoholické pivo Chodovar	Kozlovjan
Originál	Krušovice světlé
Prémium	Krušovice Černé
Černé prémium	Krušovice Mušketýr
Speciál - speciální karamelové pivo	Krušovice Imperial
Patron - nealkoholické pivo	Jubilejní Ležák
Prokop 11´světlý ležák	Slezan světlé 12%
Prokop Jantar 12´polotmavý ležák	Slezan tmavé 13%
Prokop 12´tmavý ležák	Slezan polotmaví 14%
Prokop 12´pšeničný ležák	Slezan Březňák 16%
Pivoj	Slezan Speciál 18%
Telčský Zachariáš	Slezan medové 15%
Ježek	Slezan Švestkové 13%
Jihlavský Grand	Slezan Višňové 13%
Šenkovní 10%	Vendelín
Hubertus	11% Lipnický ležák světlý
Hubertus Premium	12% Sváteční tmaý ležák
Hubertus 13%	12% Ležák světlý
Vorel	13% Lipnický ležák světlý
Povstalec	Královské pivo Litovel Classic světlé
Mazel	Královské pivo Litovel Classic tmavé
Fešák	Královské pivo Litovel Moravan světlé
Oliver	Královské pivo Litovel Premium světlé
Lašský vulkán	Královské pivo Litovel FREE

Maestro
Výroční speciál světlé
Sv. Florian
Permon 10' světlé výčepní
Permon 14' tmavý speciál
Permon 15' světlý speciál
Loučenské pivo Václav
Václav
Louny světlé
Louny tmavé
Louny světlý ležák
Louny tmavý ležák
Louny Diamant
Louny Klasik
Louny polotmavý hořský speciál 13'
Louny extra hořký speciál 16'
Skaláczek
Podskalák
Skalák
Medlešický ležák světlý 12%
Medlešický ležák černý 12%
Chmelka
Pytlák
Battalion Salve
Primátor Světlý
Primátor Ležák 11%
Primátor Premium
Primátor Premium Dark
Primátor Polotmavý 13%
Primátor Exkluziv 16%
Primátor Rytířský 21%
Primátor Double 24%
Primátor Nealko

Primátor Diamant
Primátor Weizenbier
Primátor English Pale Ale
Primátor Stout
Radegast Originál
Radegast Premium
Radegast Birell
Brouček
Kryštof
Světlozor 12%
Kumburák
Granát
Podkrkonošský speciál světlý
Podkrkonošský speciál tmavý
Valdštejn
Motobrouk
Doktorova osmička
Pepinova desítka světlé
Tmavý ležák
Královar
Francinův ležák světlý
Gold Bohemia Beer
Bogan 13% světlý speciál
Moritz 10%
Moritz 11%
Moritz 12%
Maisel 11%
Svatováclavská dvanáctka
Vašek 10%
Černá 11%
Weisbier
Višňové pivo
Zámecká desítka

Zámecká dvanáctka
Zámecká třináctka
Kunětický hejkal
Qásek
Garážmistr
Black Dog
Ostravar Originál
Ostravar Premium
Velvet
Ostravar Bazal
Staropramen D
Zámecké pivo Pikard
Pikard 11%
Pikard Speciál
Pernštejn
Pernštejn Kovář
Perštejn Jedenáctka
Perštejn Světlý Ležák
D pivo
Pernštejn Backer
Granát tmavý speciál
Porter 19%
Poutník
Gambrinus
Pilsner Urquell
Gambrinus Premium
Gambrinus 11% Excelent
Frisco
Frisco Dry
Kvasnicový Ležák Rytíře Lochoty
Kvasnicový speciál
Purkmistr světlý ležák 12%
Purkmistr polotmavý ležák 12%

Purkmistr tmavý ležák 12%
Písař pšeničné pivo 12%
Purkmistr borůvkový speciál 12%
Purkmistr višňový speciál 12%
Purkmistr zázvorový speciál 12%
Purkmistr Canabis 12%
Purkmistr černý bez 12%
Purkmistr medové pivo 12%
Ur Rauch Purkmistr 12%
Ur Rauch Písař 12%
Velikonoční pivo 15%
Vánoční ležák 15%
Lotr
10% Hradební světlé výčepní
České pivo
10% Hradební tmavé výčepní
Otakar
Záviš
Staropramen Světlý
Staropramen Ležák
Staropramen Granát
Braník Světlý
Staropramen Černý
Braník Ležák
Vratislav
Staropramen Nealko
Sládkův Měšťan
Sv. Norbert 14%
Sv. Norbert 13%
Sv. Norbert 16%
Sv. Norbert 19%
11% Novoměstský Ležák
Klasický český ležák

Pšeničné pivo
Kávové pivo
Višňové pivo
Banánové pivo
Kopřivové pivo
Šamp - pivní sekt
PUB-Premium
Alt
Stout
Ale
Weissbier
Export
Munchener Hell
Dortmunder
Oldgott
X-Beer 33
Bašta polotmavé
Bašta kouřové
Bašta medové
Pražský Most světlé 11%
Pražský Most tmavé 13%
Suchdolský Jeník
Jihoměst'an
Jižanský Bock
Jižanský polotmavý Doppel Bock
Weissbier Bílá opice
Weissbier polotmavý
Pivorto
SC Ale
SC Stout
Vánoční speciál
Velikonoční speciál
Marzen

Černý anděl
Schwarzenberg
Platan Jedenáct světlé
Platan Granát
Platan Premium
Platan Prácheňská perla
Knížecí Schwarzenberská
Platan Linie dia pivo
Platan Alcohol Free
Bezouškovská 10
Veselá šestnáctka
Zubr Classic
Zubr Gold
Zubr Premium
Zubr Free
Námořník
Jantar
Kapitán
Pirát
Freudův ležák
Bakalář
Rakovar
Rychnovský Zilvar
Rychnovský Kaštan
Rychnovská Kněžna
Rychnovský Habrovák
Excelent
Vítek z Prčice
Kvasar
Švanda
Nektar
Dudák Premium
Král Šumavy

Vimperský ležák světlý
Polotmavý ležák Klostermann
Speciál Velkopřevor světlý
Nealkoholické Pivo Driver
Stříbrňák
Argent
Horník
Weissbier
Duchmaus
Ostrostřelec
Svijanská desítka
Svijanský Máz
Svijanský Rytíř
Kvasničák
Svijanský Kníže
Svijanská Knežna
Baron
Svijanský Vozka
Fitness
Svijany Weizenbier
Trubač
Krakonoš 10%
Krakonoš 11%
Krakonoš 12%
Krakonoš 14%
Bohemia Regent
Bohemia Regent Premium
Bohemia Regent Jedenáctka
Bohemia Regent Pivo Petra Voka
Bohemia Regent Prezident
Bohemia Regent 16
Mary-Jo
Renegát

Třinecké kvasnicové pivo
Janáček Dukát
Janáček Olšavan
Janáček Prima
Janáček Patriot
Janáček Extra
Janáček
Comenius Speciál
Zlatý Havran
Zlatopramen světlé
Zlatopramen tmavé
Zlatopramen 11%
Zlatopramen 12%
Zlatopramen nealko
Kocour
Kocour V3 Rauchbier
Kocour American Pale Ale
Kocour ipa
Kocour Saison
Kocour Abbey
Kocour Weizen
Kocour Stout
Kocour English Pale Ale
Kocour višňový
Velichovský forman
Březňák
Velkomeziříčský Harrach
Velkomeziříčský Granát
Kouřový speciál
Vídeňský speciál
Medový speciál
Vánoční speciál
Pšeničný ležák

Kávový ležák	12% Jakub
Velkopopovický Kozel	14% Jakub
Primus	BON
Velkopopovický Kozel Premium	BON Weissbier
Klasik	Hostan
Master	Hostan Hradní
Velkorybnický Hastrman	Hostan Zámecké
Ryzák	Zlatá labuť
Vraník	Zlatá labuť speciál
Grošák	Královská Zlatá labuť
Konrad	Zvíkovský Rarášek
Konrad 11%	Žamberecký kanec
Konrad 12%	Jantarové pivo
Konrad ESO	Žatec Světlé
Konrad Červený Král	Žatec Export
Valášek	Žatec Premium
Speciál Valášek	Lučan
Lobkowicz Vévoda	Baronka
Lobkowicz Baron	Žatec Xantho
Lobkowicz Kníže	Belveder
Démon	Belgrad
Atlet	Gradl
Džbán	Pašerák
Havran	Gotschalk
Vyškovský Březňák	Castulus
Vyškovský Generál	Siard Falco
Jubiler	Černý Orel
Alkostop	

Пříloha č. 2 - Seznam ruských obchodních značek pív na ruském trhu

7 Пивоваров	Богемское	Голиаф
Амур	Богословское	Грумант
Ceska beer	Бодрое	Губернаторское
Černovar	Бодунофф	Дамское
Hard	Борисовское	ДВ
Ice	Бочкарёв	Жигулёвское
Millenium	Бочонок	Зайка моя
Patra	Бравое	Закаленное
Prazečka	Брянское	Заполярное
RED	Букет	Застольное
Time	Бумер	Злата Прага
V.I.P	Вагран	Злато
Адмирал Колчак	Вагрон жигулёвское	Золотая бочка
Ангара	Василеостровское	Золотая пена
Апельсин	Великая Русь	Золото Путоран
Аристократ	Великое	Золотое
Арсенальное	Великолукское	Золотое кольцо
Афанасий	Вече	Золотой колос
Афродита	Визит	Ижевское
Ахтуба	Визитное	Из Бочонка
Б-59	Витус	Изольда
Бабария	Витязь	Ильмень
Бабарский эль	Владимирское	Исетское
Бабарское	Во! Брат	Исеть
Баламут	Волга	Казанское
Балтика	Волжанин	Классное
Белый медведь	Востояная Бавария	Клинское
Берлинское	Выборгское	Колос
Берхомут	Вятич	Колхозница
Боброфф	Гамбринус	Кольское
Богемия	Генрих	Компанейское

Кофе	Немецкий Стандарт	Премьер
Красная мечта	Нефилттрофф	Приятель
Красный Восток	Новгородское	Псковское
Кружка	Новикъ	Разгуляй
Крюгер	Ногинское	Рифей
Кубань	Окское	Рожденные в СССР
Кулер	Олигарх	Российское
Лагранд	Онежское	Россиянин
Лаймъ	Ординарь	Рубин
Лауреатское	Останкинское	Рубинское
Леди	Охота	Русич
Леди ночи	Охотничье	Руски
Ледяное	Очаково	Русское
Ленинградское	Параллель	С легким паром
Лимон	Парнас	С пасеки
Липецкое	Пати Микс	Самарское
Литвиновское	Пензенское	Самурай
Магаданское	Пенная коллекция	Светлое
Макарий	Пенное золото	Сенатор
Медая специальное	Пенное серебро	Серебряный меридиан
Медовар	Пенный бархат	Сероглазка
Медоварус	Первушин	Сибирская корона
Милютинское	Петръ Великий	Сибирская легенда
Московское	Пивко	Сибирский властелин
Моя Калуга	Пивоваръ	Славное
Мурманское	Пикра	Славянское
Мюнхелл	Пикур	Сокол
Мюнхенское	Пинта	Солодов
Народное	Пит	Софийское золотое
Наталья	Питерское	Старая бочка
Наш Президент	Полевское	Старый мельник
Наша Марка	Полный нокаут	Старый торгъ
Невское	Прагос	Стеран Разин

Стерлитамакское	Три медведя	Челнинское
Столичное	Три толстяка	Чепецкое
Сыктывкарское	Уральский мастер	Череповецкое
Т	фаворит	Чёрный принц
Таопин	Филиппович	Чешские традиции
Тверское	Фишерское	Чешский стандарт
Текиза	Фон вакано	Чувашии
Темное	Хамовническое	Шихан
Тинькофф	Хмелевое	Элитное
Тинькофф белое	Хмелёфф	Юбилейное
Тинькофф красное	Хмельное	Янтарное
Толстяк	Хмельной мёд	Ярославльское
Тольяттинское	Хопёрское	Ярпиво
Три богатыря	Чайна таун	Ячменный колос
Три брага	Чебоксарское	

Příloha č. 3 - Seznam odrůd vinné révy pěstované na území ČR

Agni	Neronet	Panonia Kincse
Alibernet	Pálava	Pola
Aligote	Rubinet	Vitra
André	Rulandské bílé	
Ariana	Rulandské modré	<i><u>Odrůdy pro zemská vína:</u></i>
Aurelius	Rulandské šedé	Aligote
Auxerrois	Ryzlink Rýnský	Bacchus
Cabernet Moravia	Ryzlink Vlašský	Bianca
Cabernet Sauvignon	Sauvignon	Bílý Portugal
Děvín	Svatovavřínecké	Bouvierův hrozen
Domina	Sylvánské zelené	Čabaňská perla
Domfelder	Tramín bílý	Červenošpičák
Frankovka	Tramín červený	Chenin blanc
Hibemql	Veltlínské červené rané	Jakubské
Chardonnay	Veltlínské zelené	Kamenorůžák bílý
Irsai Oliver	Veritas	Merzling
Kemer	Vrboska	Milia
Laurot	Zweilgeltrebe	Modrý Janek
Lena		Muškát žlutý
Malverina	<i><u>Odrůdy pro stolní vína:</u></i>	Noria
Merlot	Arkadia	Orion
Modrý Portugal	Diamant	Sémillon
Muškát Moravský	Chrupka bílá	Scheurebe
Muškát Ottonel	Chrupka červená	Šedý Portugal
Müller-Thurgau	Julski biser	Sylvánské červené
Neuburské	Olšava	
Veltlínské červenobílé		

Пříloha č. 4 - Seznam odrůd vinné révy pěstované na území Ruska

Аг изюм	Бессергеновский № 3	Длиннохвостый
Аг изюм	Бессергеновский № 5	Дурман
урожайный	Бессергеновский № 7	Екатеринодарский
Аг чакрак	Бессергеновский № 9	Ефремовский
Аг эмчек	Бор кара	Желудевый
Агадаи	Бору коз изюм	Жемчужина Дербента
Адэль	Борю изюм	Заря Куйбышева
Аленький	Брусковатенький	Заря севера
Алешенькин	Будай шули	Ивановский
Алзуб	Буламук юзюм	Кефесия
Али-гага	Буланы	Кизиловый
Алмазный	Буланы белый	Кишмиш стратонавтов
Алтайская Роза	Варюшкин	Кишмиш уникальный
Алтайский Белый	Везне	Кокур белый
Альфа	Венгерский синий	Косоротовский
Аметист	Вислоухий	Краса Поволжья
самарский	Волжанин	Красностоп золотовский
Амурский	Волжский	Краснянский
обоеполый	Гезен даи	Крестовский
Амурский	Гендерил цибил	Крона
Потапенко 1	Генуса цибил	Куйбышевский ранний
Асыл Кара	Гок ала	Куйбышевский
Бархатный	Гок изюм	скороспелый
Баят капы	Гхара бахин цибил	Кукановский
Безымянный	Гюляби дагестанский	Кульджинский
донской	Гюляби урожайный	Кумшацкий белый
Беневш чакрак	Дагестанский	Кумшацкий черный
Березинский	Дальневосточный	Левокумский
Бессергеновский	Рамминга	Лесной
№ 1	Дальневосточный	Марал
Бессергеновский	Тихонова	Мариновский
№ 10	Джагар	Махбор-Цибил

Махроватчик	Мускат	Рубцовский
Минна тути	транспортабельный	Русский Конкорд
Мичуринец	Мускат ТСХА	Русский ранний
Модерн	Мускат	Саратовский ранний
Мола гусейн	южнодагестанский	Сарах
цибил	Мушкетный	Светлолистный
Монарх	Награда	Северный белый
Московитянин	Нарма	Сеянец Маленгра
Московский	Нарын-кала	Сиволистный
Муромец	Нептун	Сильняк
Мускат восковой	Октябрьский	Синенький
Мускат	Оленьевский черный	Слитной
дальневосточный	Ольховский	Спасовчанный
Мускат	Первенец Амура	Спутник
дербентский	Первенец Куйбышева	Старый горюн
Мускат десертный	Первенец Саратова	Сувенир Васьковского
Мускат	Первозванный	Таёжный изумруд
куйбышевский	Плечистик	Тамбовский розовый
Мускат	Плечистик обоеполый	Транспортабельный
новошахтинский	Победа	Тукай
Мускат Пейтель	Премьер	Тыгыз
Мускат	Приусадебный	Хатуны
саратовский	Прозрачный	Чёрный сладкий
Мускат Скуиня	Пухляковский	Шилохвостый
Мускат Степной	Пухляковский черный	Юбилейный
	Раздорский золотистый	Юбилейный Новгорода

Příloha č. 5 - Seznam českých obchodních značek vín na českém trhu

Aeurův Kříž	Hradní svíce červená	Poezie bílá
Bílá paní	Josefův pramen	Poezie červená
Bílá růže	Kardinál	Pohár Pražského Sklepmistra
Blatnický Roháč	Karlštejnské bílé	Pražský výběr
Blatel	Karlštejnské červené	Pražský Sklepmistr
Bušek z Velhartic	Kartuziánský lis	Primáš
Bzenecká Lipka	Konšelské bílé	Původní Sklepmistr
Cecemín	Konšelské červené	Sklepní svíce
Cecemínský nektar	Ludmila	Radobýl
Cecemínský výběr	Madlenka z Mělníka	Révový list
Cechovní pohár bílý	Madona	Roztocký květ
Cechovní pohár	Manon	Roztocké zámecké
červený	Markýz De Bois Dore	Sladké mámení
Červená růže	Maryša	Slovácký Rubín
Červený Kvítek	Mělnické zámecké	Slunce Moravy
Dačického pohár	Barrique	Staré Bořetické
Dan Ermite	Mělničina	Strážnický Žerotín
Denis d'or Barrique	Mikulovská Romance	Svatá Anna
Divoch bílý	Mikulovské bílé	Svatý Urban
Divoch červený	Mikulovské červené	Vavřinec
Divoká býčí krev	Moravia bílá	Víno bohatýrské červené
Dolské bílé	Moravia červená	Velkomoravské
Dolské červené	Moravínko	Zámecká svíce
Elegance bílá	Moravské bílé	Zámecké růžové
Elegance červená	Moravský Hrozen	Zámek Mělník
Eliška růžová	Moravský Sklepník	Zlatý Hrozen
Grácie	Moravský Rubín	Znojemské královské bílé
Harmonie	Mutěnický Granát	Znojemské královské
Hodonínské	Pálavské bílé	červené
lázeňské	Pálavské červené	Žhavé slunce
Hodonínské Slunce	Pavlovické ohnivé	
Hradní svíce bílá	Perla Moravy	

Пříloha č. 6 - Seznam ruských obchodních značek vín na ruském trhu

Анапа крепкое	Жемчужина России	Малиновый звон
Ахтаниз	Закарпатско	Мария Медичи
Боспор	Звёздно	Меотида
Букет Ахтаниз	Золотистый	Мелодия
Букет Абхазии	Золотое	Молдавское игристое
Букет Анапы	Изабелла розовое	Молдавское отборное
Букет Молдовы	Изумрудное	Московское качество
Букет Прикумья	Изюминка	Мускат десертный
Вермут белый	Итальянское вино	Мускат Новочеркасский
экстра	Испанское вино	Мускат полусладкий
Гермонасса	Кабардинское	Мускат розовый
Горный родник.	Юбилейное	Надежда
Горный цветок	Каберне Абрау	Наш юбилей
Гранатовый	Каберне десертное	Нежность
браслет	Каберне ликерное	Нектар
Граф Монте-	Кагор	Нектар Ставрополя
Кристо	Кагор 32	Новый свет
Графиня де	Кагор бальзамный	Ночь нежна
Монсоро	Кагор от Александра	Овация
Дар Екатерины	Казахстан	Очарование
Дар Дона	Кахетинское вино	Полусухое белое
Дербентское	Кизляр	Портвейн золотистый
золотистое	Киевское игристое	Портвейн Кавказ
Донское белое	Коварство и любовь	Праздничное
Донское игристое	Коралл	Прасковейское
розовое	Королева Марго	Прасковейское красное
Донской букет	Корнет	Прикумское полусладкое
Днепровское	Красная гроздь	Принцесса Антуанетта
Днестровское	Краснодарское игристое	Рислинг Анапа
Жемчужина	Кубань крепкое	Рислинг Донской
Азербайджана	Людовик XIV	Рисп

Роза ветров	Степное	Шампанское Абрау Дюрсо
Российское	Терек	Шампанское Князь Лев
Российское	Тихий Дон	Голицы
шампанское	Токай южнобережный	Чёрные глаза
Рубиковый нектар	Улыбка	Юбилейное шампанское
Рубин Дона	Фан Порто	Юбилейное
Рубин Тамани	Фан-Фан вермут	Юбилейное 50
Русия	Фанагории	Юбилейное 100
Севастопольское	Французское вино	Южнобережное
игристое	Херес Таманский	Янтарное
Советское	Херес Голубиский	Янтарь Ставрополь
шампанское	Церковное	
Старый нектар	Цимлянское игристое	

Пříloha č. 7 – Seznam obchodních značek vodek na ruském trhu

33 Богатыря	Буш Арцах	Дипломат
7 Футов	Быть Добру	Для Друзей
Nemiroff	Валуйская	Для Души
Semey Su	Валуйчанка	Для Храбрости
Александровская	Васнецовское Кольцо	Для Храбрых
Алкон	Веда	Довгань
Алкона	Вереск	Довгань (Бутурлиновская)
Арцах	Ветеран	Дон-Батюшка
Атаман Платов	Вечерка	Дубовая
Балтика	Вечерний Арбат	Дымка
Барнаул	Викмак	Дядя Ваня (Кристалл)
Барнаульская	Винап	Дядя Ваня (Рввк)
Бахус (Бахус	Виноградов	Еванс
Смоленский Лвз)	Винокур	Ермак
Белебеевская	Вито	Жириновский
Белый Доктор	Владалко	Завалинка
Беслан	Воронежский Лвз	Заздравная
Беспохмельная	Всеволожская	Замоскворецкая Слобода
Бийская Водка	Выборг	Звезда России
Блвз	Высший Эшелон	Звезда Сибири
Богатство Сибири	Вятская	Звезда Улугбека
Богатырская	Генерал	Златая Русь
Богородская	Генералиссимус	Золотая Серия
Большая	Георгиевская	Золотое Кольцо (Водка
Медведица	Гжелия	России)
Бородинское Поле	Гжелка	Золотое Кольцо (Кристалл)
Брестская	Господа Офицеры	Золотой Ореол
Бриллиант Де	Государь Петр	Изумруд
Люкс	Гусарский Пир	Исток
Бугульминская	Дагвино	Иткульская
Буинская	Диамант	Казак России
Бутурлиновская	Династия	Казанская

Калашников	Магический Кристалл	Отечество
Калужский	Мамадышская	Охта
Кристалл	Матрешкина	Очаково
Карелия	Менделеев	Парламент 21 Века
Кбр	Мензелинская	Партнер
Клинская	Меркурий	Пермалко
Князь Александр	Метелица	Петр Великий
Князь Игорь	Минал	Петровская
Колесник	Ммвз	Петровская Слобода
Колос	Монастирский Орден	Победитель
Колывань	Монастырская Изба	Поговорим
Корн	(Калужский Кристалл)	Подмосковная 4
Кпп	Мороз	Посольская
Красная Армия	Московская	Посольский Двор
Красная Звезда	Московская Губерния	Потемкин
Кремлевская	Московская Кольцевая	Ппк
Кризис	Моя Дорогая	Привет
Кристалл-М	На Троиخ	Прионежская
Кристалл	Нарком	Прогресс
Кристалл	Народная Серия	Прохладенская
Кузьмич	Настенька	Прощание Славянки
Курская	Наталия	Псковская
Ладога	Национальный Сувенир	Пшеничная
Лапландия	Наши Традиции	Пятизвездная
Левша	Невский Стил	Распутин
Леневская	Ни Шагу Назад	Рв
Ленинградская	Нива	Рввз
Лефортовская	Нижекамская	Регата
Ливенская	Новониколаевская	Рени
Ливиз	Оболенская	Риал
Ликсар	Орлов	Родник (Самарский Кслвп)
Лужковская	Орфей И К	Родник (Родник)
Люсс	Ост-Алко	Роом
Мавз	Отдохни	Росалко

Российская Корона	Славяне	Товарищ 40 %
Российские Водки	Славянская	Топаз
Ростов	Славянский Посошок	Торгпродмаш
Рудо-Алко	Слободская	Уайт Боттл
Русская	Смирновъ	Уржумская
Русская Забава	Снежеть	Урожай
Русская Классика	Солнечная Корона	Усадская
Русская Рулетка	Союзэкстра	Уссурийская
Русский Обычай	Спецназ	Уссурийский
Русский Стандарт	Спи	Ферейн
Русское Радио	Станичная	Флагман
Русь	Старая Москва	Форвард
Садовое Кольцо	Старка	Фортуна
Салют Златоглавая	Старорусская	Фск-Плюс
Самородная	Сто Великих	Ха-Ха-Ха
Самсон	Стойленская	Хант-Холдинг
Самсоновъ	Столица Сибири	Хлебная Слеза
Санкт-Петербург	Столичная	Царица
Саранская	Столичный Трестъ	Царская Забава
Саранская	Стольная	Царское Застолье
Северная Корона	Стрижамент	Царь
Северная Столица	Строганов	Чистопольский
Седая Ладога	Сюрприз Алтая	Члвз
Серия Элита	Тайга	Экстра
Сестрорецкая	Талвис	Эльбрус
Сибирская	Тамбовский Волк	Этанол
Сибирская Тройка	Тапан Нахняц	Ювенал
Сибирский	Татьянин День	Юрий Долгорукий
Характер	Тигода	Ярославская
Симбирск – Спирт	Тихий Дон	

Příloha č. 8 Anketa na české názvy alkoholických nápojů

Anketa k magisterské diplomové práci „České a ruské názvy alkoholických nápojů“

Cíl ankety: sběr českých obecných názvů alkoholických nápojů.

Prosím o doplnění co nejvíce výrazů, které se vztahují k daným alkoholickým nápojům. Uved'te prosím veškeré názvy na které si vzpomenete, nemusí to být pouze názvy, které sami běžně používáte.

1. Jiné výrazy pro pivo:

2. Jiné výrazy pro vodu:

3. Jiné výrazy pro víno:

4. Jiné výrazy pro tvrdý alkohol všeobecně:

5. Jiné výrazy pro pálenku:

6. Jiné výrazy pro šampaňské:

Osobní informace o respondentovi: věk:
pohlaví:

ANOTACE

Titul a jméno autora:	Bc. Marcela Horáková
Instituce:	Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická Fakulta, Katedra slavistiky Křížkovského 8, 771 47 Olomouc
Obor:	Odborná ruština pro hospodářskou praxi
Název práce:	Ruské a české názvy alkoholických nápojů
Vedoucí práce:	doc. Ludmila Stěpanova, CSc.
Rok obhajoby:	2010
Počet stran:	91 + přílohy
Počet příloh:	8
Počet titulů použité literatury:	66
Klíčová slova:	obecné názvy, obchodní značky, synonyma, alkoholické nápoje, pivo, víno, vodka.

Předložená magisterská diplomová práce je zaměřena na analýzu českých a ruských názvů alkoholických nápojů a postavení alkoholu v české i ruské společnosti. Práce se specializuje na tři základní alkoholické nápoje – pivo, víno a vodka. U jednotlivých nápojů je podrobně prozkoumán historický vývoj daného nápoje, obecné názvy a obchodní značky. Historický vývoj je zkoumán na světové, české i ruské úrovni. Obecné názvy i obchodní značky jsou terminologicky analyzovány na úrovni české i ruské slovní zásoby. Cílem analýzy je rozdělení obecných i obchodních názvů do určitých skupin z hlediska motivace a porovnání české i ruské slovní zásoby v oblasti alkoholických nápojů.